

• Visegrad Fund

20
23

Raport z badań

STUDENCI WOBEC ZMIAN KLIMATU

ANNA GUZY
MAGDALENA OCHWAT

Badania **Studenci wobec zmian klimatu**
prowadzone były w ramach projektu
wyszehradzkiego
Edukacja Humanistyczna V4 dla Klimatu.
Rozpoznania – dobre praktyki – rekomendacje
realizowanego przez Interdyscyplinarne Centrum
Badań nad Edukacją Humanistyczną
Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach
przy współpracy z EUROPE DIRECT Śląskie
oraz Centrum Badawczo-Rozwojowego Biostat.

Katowice 2023

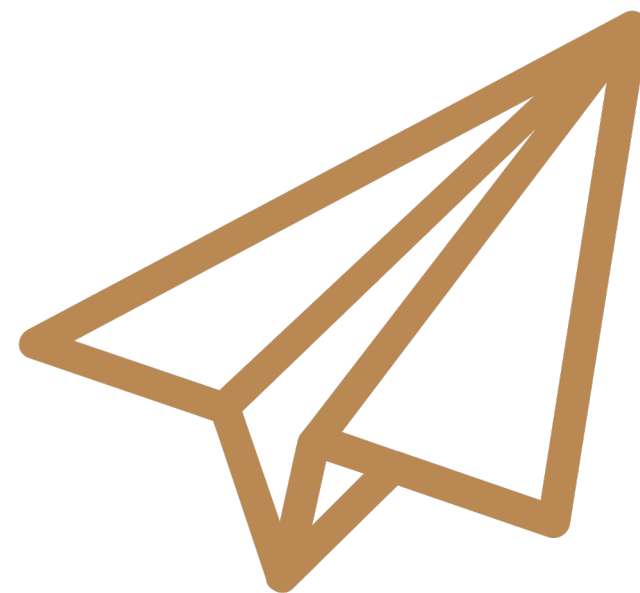

EUROPE DIRECT
Śląskie

SPIS TREŚCI

- 3. Poznaj dane
- 7. Wprowadzenie
- 9. Przedmiot i cel badań
- 12. Charakterystyka badanej grupy
- 23. Wyniki badań ankietowych
 - 24. Kompetencje klimatyczno-ekologiczne studentów
 - 31. Postawy studentów wobec problematyki zmian klimatu
 - 64. Edukacja klimatyczna na poziomie akademickim
 - 92. Praktyki pro- i antyekologiczne na uczelniach
- 113. Wnioski z przeprowadzonych badań
- 127. Komentarze do badań

POZNAJ DANE

STUDENCI
WOBEC
ZMIAN KLIMATU

Zdecydowana większość badanych uważa, że ludzie są odpowiedzialni za zmiany klimatu.

87,91%

Odpowiedzi negatywnej udzieliło 5,07% studentów, 7,02% respondentów nie mają zdania na ten temat.

Społeczeństwo ma wpływ na politykę klimatyczną, zdaniem większości.

73,73%

12,61 % spośród badanych osób studenckich wyraża odmienną opinię na ten temat. 13,65% nie ma zdania na ten temat.

Tematyka związana ze zmianami klimatu jest:

76,2%

ISTOTNA

7,93%

NIEISTOTNA

Zdecydowana większość studentów nie angażuje się w takie działania i aktywności.

80,49%

Niemal co piąty badany (19,51%) angażuje się w aktywności/działania, które uwzględniają edukację dla klimatu

Tylko 7,80% badanych deklaruje, że sięga po książki związane z tematyką zmian klimatu.

7,80%

Zdecydowana większość badanych nie czyta książek o tej problematyce (92,20%).

Niewiele więcej studentów zna filmy, które poruszają tematykę związaną ze zmianami klimatu

23,15%

Ponad 3/4 ankietowanych (76,85%) nie zna takich filmów.

Co piąty badany wskazał, że ma autorytet/wzór inspirujący w zakresie rozwijania aktywności klimatycznej

21,07%

To aż o 20% mniej niż wskazywali uczniowie w uprzednio przeprowadzonym przez nas badaniu – aż 41% spośród nich deklarowało posiadanie autorytetu w tym zakresie.

Zdecydowana większość badanych, wierzy, że poprzez różnorodne działania można powstrzymać katastrofę klimatyczną.

72,05%

Większość badanych zdaje sobie sprawę, że ochrona planety oznacza dla nas rezygnację z pewnych udogodnień współczesnej cywilizacji.

65,93%

Lęk o przyszłość związany z kryzysem klimatyczny:

59,43% 24,71%

ODCZUWA

NIE ODCZUWA

Z kolei 122 osoby (15,86%) nie mają zdania na ten temat.

Nieznaczna część badanych studentów uznała, że edukacja dotycząca kryzysu klimatycznego na uczelniach jest satysfakcjonująca

13%

Za to aż 59,04% badanych jest zdania, że edukacja dotycząca kryzysu klimatycznego na uczelniach nie jest satysfakcjonująca.

Co trzeci student chciałby, aby na jego kierunku studiów wprowadzono dodatkowy przedmiot dotyczący kryzysu klimatycznego.

34,85%

37,06% badanych nie chciałoby wprowadzenia tego przedmiotu w toku kształcenia.

STUDENCI DLA KLIMATU

84,53%

wskazuje, że dokonuje segregacji odpadów

74,25%

nie marnuje jedzenia
i stara się kupować właściwą jego ilość

69,57%

oszczędza zasoby, takie jak prąd, gaz czy woda

59,56%

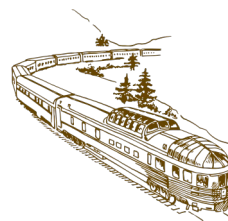

ogranicza stosowanie plastiku

56,31%

ogranicza kupowanie nowych rzeczy
oraz kupuje rzeczy z drugiej ręki

54,88%

stara się stosować zasady zrównoważonych podróży

53,71%

stosuje energooszczędne urządzenia

40,18%

redukuje lub eliminuje jedzenie mięsa

St u d e n c i
w o b e c z m i a n k l i m a t u

WPROWADZENIE

dr Anna Guzy

dr Magdalena Ochwat

„65% studentek i studentów w toku edukacji akademickiej nie miało zajęć z zakresu problematyki kryzysu klimatycznego”

Dla zdecydowanej większości studentek i studentów (76%) tematyka związana ze zmianami klimatu jest ważna, ale jedynie 13% badanych przyznaje, że edukacja klimatyczna prowadzona jest na uczelniach w sposób satysfakcjonujący. To ważny sygnał dla władz uczelni i ciał akademickich zajmujących się kształtowaniem polityki edukacyjnej w Polsce. Kształcenie akademickie powinno bardziej koncentrować się na elementach środowiskowo-ekologicznych, tym bardziej że w dalszym ciągu brakuje podstawowego kształcenia klimatycznego w szkołach podstawowych i średnich.

Ponad 75% osób studenckich deklaruje, że tematyka zmian klimatu jest dla nich ważna. Niestety samo zainteresowanie tym tematem nie przekłada się na działanie, dlatego tylko 19% studentów angażuje się w aktywności, które uwzględniają edukację dla klimatu. Niewielu spośród nich (7%) deklaruje, że sięga po książki związane ze zmianą klimatu, nieco więcej (23%) po filmy. Na przykładzie tego zestawienia widać, że rolą edukacji musi być nie tylko przekazywanie wiedzy, ale również motywowanie osób studenckich do działania, aktywności i zmiany postaw. W edukacji klimatycznej sama wiedza nie wystarcza, najważniejsze jest przełożenie jej na sposoby zamieszkiwania Ziemi, codzienne praktyki i szybko zachodzących zmian klimatu. Uczelnie powinny w większym stopniu podejmować refleksję na temat nowych zielonych miejsc pracy i kompetencji opartych na promowaniu przyrody, wartości zrównoważonego rozwoju i scenariuszowania przyszłości.

Oddajemy w Państwa ręce kolejny, czwarty już raport na temat edukacji klimatycznej, dotyczący tym razem edukacji wyższej. Powstał on we współpracy z EUROPE DIRECT Śląskie przy wsparciu Centrum Badawczo-Rozwojowego *Biostat*. Mamy nadzieję, że tak jak wcześniej prowadzone przez nas badania dotyczące postaw nauczycieli polonistów, dzieci, rodziców, tak i te tegoroczne dostarczą pewnych informacji na temat możliwości kształcenia na poziomie wyższym w obszarze klimatyczno-ekologicznym, preferencji studentów, dobrych praktyk akademickich dotyczących zachowań ekologicznych, wypełniając tym samym lukę badawczą w tym obszarze. Mamy nadzieję, że badania te zostaną w przyszłości pogłębione i staną się podstawą do systemowego wprowadzenia edukacji klimatycznej na etapie kształcenia wyższego w Polsce.

Celem raportu jest ukazanie w oparciu o wiarygodne dane pełniejszego obrazu postaw studentów wobec kryzysu klimatycznego oraz wskazanie optymalnej edukacji akademickiej w tym obszarze, a także ekopraktyk realizowanych na polskich uczelniach.

W badaniu prowadzonym od stycznia do marca 2023 roku udział wzięło 1009 studentek i studentów. Przeanalizowałyśmy ponad 769 w pełni wypełnionych ankiet osób studenckich z uczelni zarówno państwowych, jak i prywatnych o różnych profilach. Zdecydowana większość badanych studentek i studentów pochodziła ze śląskich uczelni. Badani reprezentowali zarówno kierunki humanistyczne, społeczne, ekonomiczne, jak i ścisłe oraz przyrodnicze. Zadałyśmy respondentom 9 pytań otwartych, 12 zamkniętych oraz 7 półotwartych.

Zapraszamy do lektury !

*Studenti
wobec zmian klimatu*

PRZEDMIOT I CEL BADAŃ

Cel i przedmiot badań

Celem prowadzonych wśród studentów badań było:

- Zebranie danych uwzględniających ich doświadczenia dotyczące realizacji edukacji dla klimatu na poziomie edukacji wyższej.
- Znalezienie odpowiedzi na pytanie o poziom kompetencji klimatyczno-ekologicznych polskich studentów.
- Poznanie postaw studentów wobec kryzysu klimatycznego.
- Poznanie opinii studentów na temat strategii proekologicznych, które zostały wdrożone na uczelniach.
- Poznanie opinii studentów na temat aktualnie realizowanej edukacji klimatyczno-ekologicznej na uczelniach, a także oczekiwań związanych z wprowadzeniem ewentualnych modyfikacji w tym zakresie.

Głównym narzędziem badawczym była ankieta:

składająca się z metryczki, jak również pytań otwartych, półotwartych i zamkniętych. Wyszczególniono w niej pytania zorientowane wokół pięciu obszarów tematycznych:

1. **Kompetencji studentów** w zakresie wiedzy na temat kryzysu klimatyczno–ekologicznego.
2. **Postaw studentów** wobec kryzysu klimatycznego.
3. **Ekologicznych i nieekologicznych rozwiązań praktykowanych na uczelniach.**
4. **Edukacji klimatycznej prowadzonej na poziomie edukacji wyższej.**
5. **Optymalnej edukacji akademickiej dla klimatu w opinii studentów.**

Studenci byli zapraszani do udziału w badaniu poprzez stronę internetową UŚ, ICBEH (Interdyscyplinarne Centrum Badań nad Edukacją Humanistyczną; www.icbeh.us.edu.pl), stronę projektu wyszehradzkiego (<http://www.hec.us.edu.pl/>), stronę EUROPE DIRECT Śląskie (<https://www.europedirect-slaskie.pl>), serwisy społecznościowe Facebook oraz Instagram.

- Udział w badaniu był anonimowy i dobrowolny.
- Na każdym etapie respondent mógł zrezygnować z dalszego wypełniania ankiety. Po zakończeniu badania raport z uzyskanymi wynikami będzie dostępny na www.us.edu.pl oraz EUROPE DIRECT Śląskie, a uczestnicy będą mieli do niego dostęp.

W badaniu właściwym prowadzonym od stycznia do 15 marca 2023 roku wzięło udział 1009 studentów, **769 ankiet zostało w pełni wypełnionych** i poddanych szczegółowej analizie.

Analizy wyników dokonano z wykorzystaniem programu Statistica oraz arkusza kalkulacyjnego Excel.

Ankieta została przeprowadzona we współpracy z Centrum Badawczo-Rozwojowym Biostat.

*Studenci
wobec zmian klimatu*

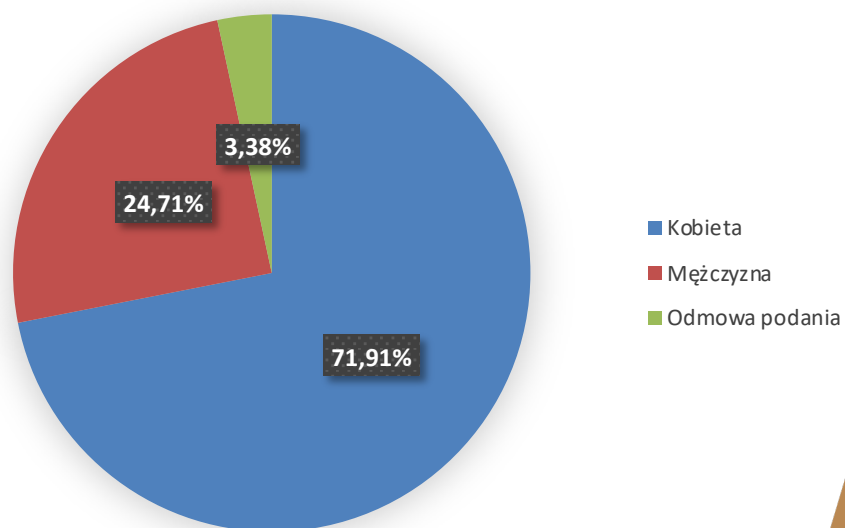
CHARAKTERYSTYKA BADANEJ GRUPY

Płeć

Prezentację uzyskanych wyników badań warto poprzedzić przedstawieniem grupy badawczej.

Wykres 1. oraz tabela 1. stanowią ilustrację graficzną płci respondentów.

Aż 71,91% badanych stanowiły kobiety (553 osoby), natomiast 24,71% – mężczyźni (190 osób). W próbie badawczej przeważały kobiety, a 3,38% respondentów (26 osób) odmówiło podania informacji dotyczącej płci.

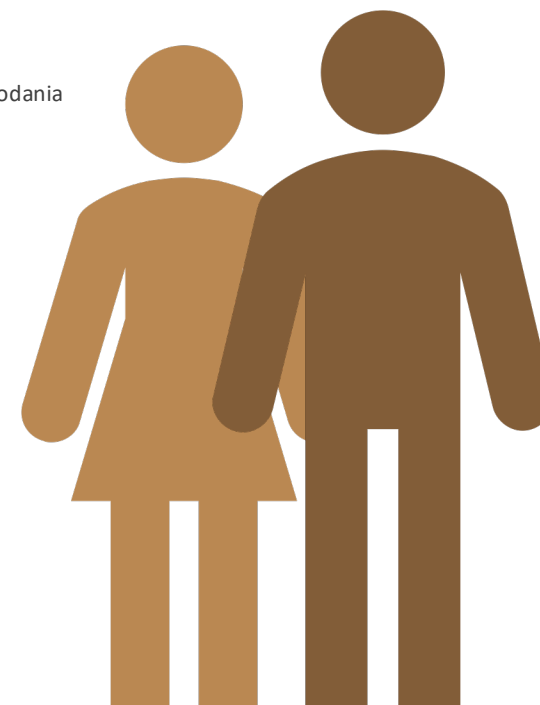
Wykres 1. Płeć badanych

Źródło: *Badania własne.*

Odpowiedź	Liczba	Procent
Kobieta	553	71,91
Mężczyzna	190	24,71
Odmowa podania	26	3,38
Razem	769	100

Tabela 1. Płeć badanych

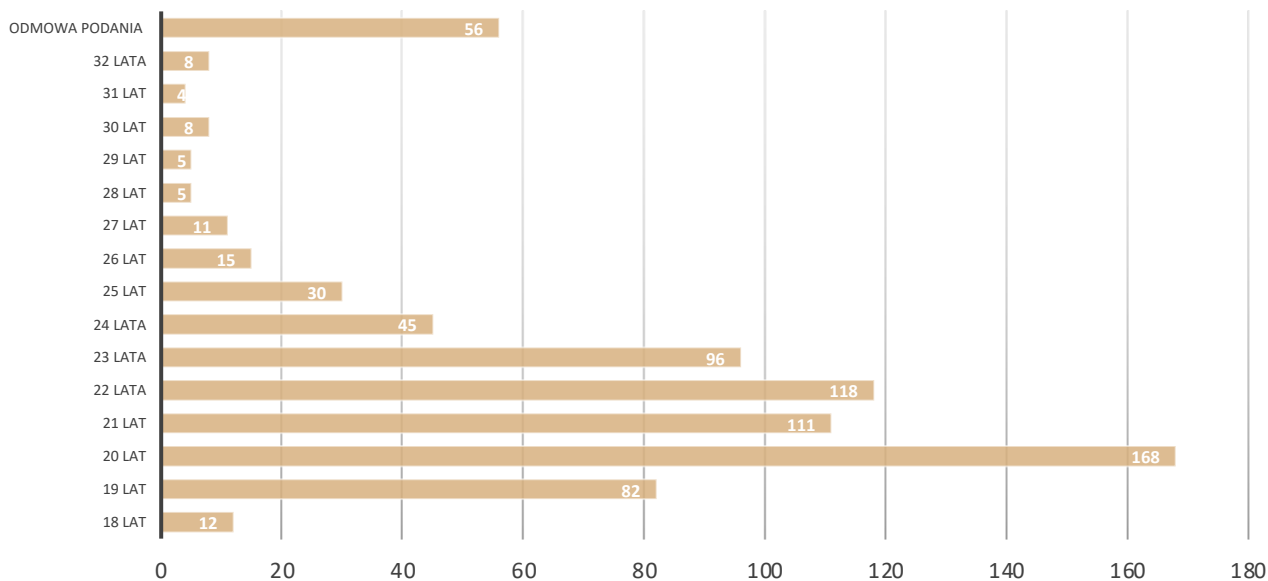
Źródło: *Badania własne.*

Wiek

W kolejnym pytaniu metryczki badani zostali poproszeni o wskazanie swojego wieku. Wykres 2. oraz tabela 2. stanowią ilustrację graficzną uzyskanych w tym zakresie wyników badań.

Średni wiek badanych wynosił 23,15 roku. Największą grupę respondentów stanowiły osoby w przedziale wiekowym 19–25 lat.

Wykres 2. Wiek badanych

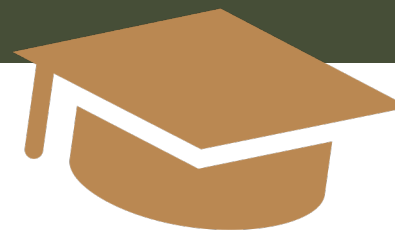
Źródło: *Badania własne.*

Wiek badanych (w latach)	Liczba wskazań	% wskazań
18	12	1,56
19	82	10,56
20	168	21,85
21	111	14,43
22	118	15,34
23	96	12,48
24	45	5,85
25	30	3,90
26	15	1,95
27	11	1,43
28	5	0,65
29	5	0,65
30	8	1,04
31	4	0,52
32	8	1,04
Odmowa podania	56	7,28
Razem	769	100

Tabela 2. Wiek badanych

Źródło: *Badania własne.*

Nazwa uczelni

Badani zostali poproszeni także o podanie dokładnej nazwy uczelni, w której się kształcą. Uzyskane w tym zakresie wyniki badań przedstawiono w tabeli 3.

Zdecydowana większość badanych wypełniających ankietę to studenci śląskich uczelni zarówno państwowych, jak i prywatnych (Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach oraz Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego im. Jana Długosza w Częstochowie i Akademii WSB w Dąbrowie Górniczej).

Nazwa jednostki	Liczba wskazań	% wskazań
Uniwersytet Śląski w Katowicach	252	32,77
Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach	193	25,10
Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie	113	14,69
Akademia WSB w Dąbrowie Górniczej	68	8,84
Politechnika Śląska w Gliwicach	44	5,72
Uniwersytet Jagielloński w Krakowie	40	5,20
Brak danych	34	4,42
Politechnika Warszawska	5	0,65
Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie	5	0,65
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu	4	0,52
Śląski Uniwersytet Medyczny w Katowicach	2	0,26
Akademia Sztuk Pięknych w Katowicach	2	0,26
Politechnika Częstochowska	2	0,26
Akademia Górnośląska	2	0,26
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie	2	0,26
Wyższa Szkoła Kształcenia Praktycznego	1	0,13
Razem	769	100,00

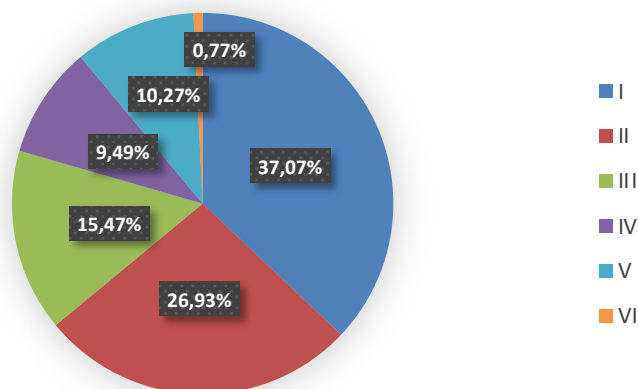
Tabela 3. Nazwa uczelni

Źródło: *Badania własne.*

Rok studiów

W kolejnym pytaniu respondenci zostali poproszeni o wskazanie roku studiów, na którym obecnie się kształcą. Tabela 4. oraz wykres 3. stanowią ilustrację graficzną uzyskanych w tym zakresie wyników badań. Największa liczba badanych to studenci pierwszego roku – 285 osób (37,06% badanych), drugiego roku – 207 osób (26,92%), a także trzeciego roku – 119 osób (15,47% respondentów). Na czwartym roku studiów ankietę wypełniły 73 osoby (9,49%), na roku V – 79 osoby, co stanowiło 10,27%. Najmniejszą grupę stanowili respondenci z VI roku – 6 osób (0,77%). VI rok studiów dotyczy uczelni medycznych.

Wykres 3. Rok studiów
Źródło: *Badania własne.*

Rok studiów	Liczba wskazań	% wskazań
I	285	37,06
II	207	26,92
III	119	15,47
IV	73	9,49
V	79	10,27
VI	6	0,77
Razem	769	99,99

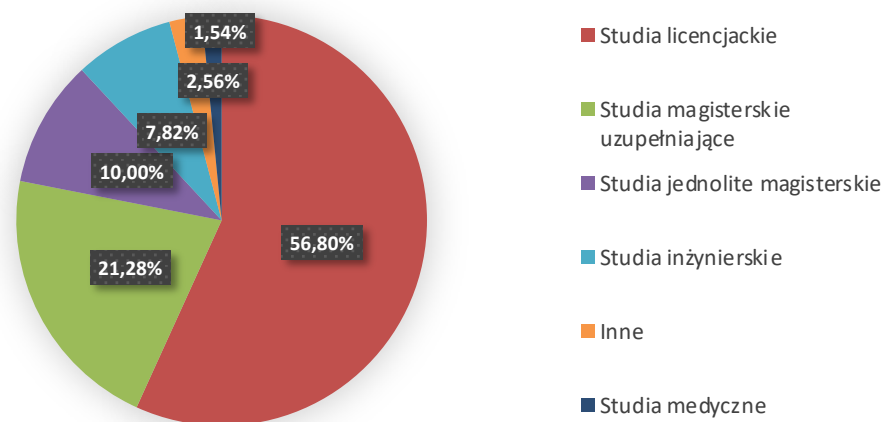
Tabela 4. Rok studiów
Źródło: *Badania własne.*

Etap studiów

Ponadto studenci wskazywali również, na jakim etapie studiów aktualnie pobierają naukę. Uzyskane w tym zakresie wyniki badań zaprezentowano w tabeli 5. oraz na wykresie 4. Najliczniejszą grupę stanowili studenci studiów licencjackich – 56,79% (443 osoby), 21,28% respondentów (166 osób) to uczestnicy studiów magisterskich uzupełniających, natomiast kolejne 10% (78 osób) – jednolitych studiów magisterskich. Studia inżynierskie wskazało 61 badanych (7,82%), natomiast 12 osób (1,54%) studiowało na uczelniach o profilu medycznym.

Wykres 4. Etap studiów
Źródło: *Badania własne.*

Etap studiów	Liczba wskazań	% wskazań
Studia licencjackie	443	56,79
Studia magisterskie uzupełniające	166	21,28
Studia jednolite magisterskie	78	10,00
Studia inżynierskie	61	7,82
Inne	20	2,56
Studia medyczne	12	1,54
Razem	769	100

Tabela 5. Etap studiów
Źródło: *Badania własne.*

Kierunek studiów

Studentów poproszono także o wskazanie kierunku studiów. W tabeli 6. zostały zilustrowane uzyskane w tym zakresie wyniki badań. W badaniu wzięli udział studenci różnorodnych kierunków i specjalności, w tym najwięcej badanych z kierunków: filologia polska (57), logistyka (52 osoby), finanse i rachunkowość (41 badanych), zarządzanie (29 osób), ekonomia (26 respondentów), logopedia; psychologia (po 23 osoby), historia (17 badanych), gospodarka cyfrowa (16 badanych), informatyka; bezpieczeństwo narodowe; kryminalistyka i systemy bezpieczeństwa (po 15 badanych), pedagogika (14 osób), pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna (12 osób), socjologia (11 osób), twórcze pisanie i marketing wydawniczy, zarządzanie zasobami ludzkimi, *international business*, prawo (po 10 osób). Badani reprezentowali zarówno kierunki humanistyczne, społeczne, jak i ścisłe oraz przyrodnicze.

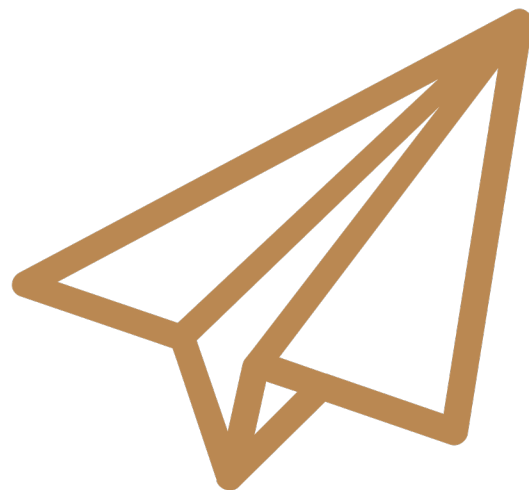

Tabela 6. Kierunek studiów
Źródło: *Badania własne.*

STUDENCI WOBEC ZMIAN KLIMATU

Raport 2023: Anna Guzy, Magdalena Ochwat

Kierunek studiów	Liczba wskazań	% wskazań
Filologia polska	57	7,31
Logistyka	52	6,67
Finanse i rachunkowość	41	5,26
Zarządzanie	29	3,72
Ekonomia	26	3,33
Logopedia	23	2,95
Psychologia	23	2,95
Historia	17	2,18
Gospodarka cyfrowa	16	2,05
Kryminalistyka i systemy bezpieczeństwa	15	1,92
Informatyka	15	1,92
Bezpieczeństwo narodowe	15	1,92
Pedagogika	14	1,79
Pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna	12	1,54
Socjologia	11	1,41
Prawo	10	1,28
International Business	10	1,28
Zarządzanie zasobami ludzkimi	10	1,28
Twórcze pisanie i marketing wydawniczy	10	1,28
Logistyka w biznesie	9	1,15
Sztuka pisania	9	1,15
Kognitywistyka	9	1,15
Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe	9	1,15
Przedsiębiorczość i finanse	8	1,03
Informatyka i ekonometria	7	0,9
Administracja	7	0,9
Malarstwo	7	0,9
Gospodarka miejska i nieruchomości	7	0,9
Filozofia	7	0,9
Fizjoterapia	7	0,9
Biologia	6	0,77
Dziennikarstwo i komunikacja społeczna	6	0,77
Filologia angielska	6	0,77

Zarządzanie kulturą i mediami	6	0,77
Geodezja i kartografia	5	0,64
Pedagogika specjalna	5	0,64
Zarządzanie publiczne	5	0,64
Analityka gospodarcza	5	0,64
Dietetyka	5	0,64
Globalny biznes, finanse i zarządzanie	5	0,64
Komunikacja promocyjna i kryzysowa	4	0,51
Indywidualne Studia Międzyobszarowe	4	0,51
Zarządzanie mediami i reklamą	4	0,51
Edytorstwo	4	0,51
Politologia	4	0,51
Międzynarodowe studia nauk politycznych i dyplomacji	4	0,51
Gospodarka przestrzenna	4	0,51
Gospodarka turystyczna	4	0,51
Kultury mediów	4	0,51
Medioznawstwo	4	0,51
Biotechnologia	3	0,38
Doradztwo filozoficzne i coaching	3	0,38
Rachunkowość i podatki	3	0,38
Międzynarodowe stosunki gospodarcze	3	0,38
Praca socjalna	3	0,38
Turystyka i rekreacja	3	0,38
Grafika	3	0,38
Finance and accounting for business	3	0,38
Dziennikarstwo i kultura mediów	3	0,38
Antropozoologia	3	0,38
Ochrona środowiska	2	0,26
Informacja naukowa i bibliotekoznawstwo	2	0,26
Kosmetologia	2	0,26
Historia, specjalizacja nauczycielska	2	0,26
Arteterapia	2	0,26
Gospodarka obiegu zamkniętego	2	0,26
Inżynieria bezpieczeństwa	2	0,26
Socjologia organizacji i zarządzania	2	0,26

STUDENCI WOBEC ZMIAN KLIMATU

Raport 2023: Anna Guzy, Magdalena Ochwat

Psychoprofilaktyka	2	0,26
Pedagogika resocjalizacyjna	2	0,26
Filologia angielska, specjalizacja tłumaczeniowa z językiem japońskim	2	0,26
Filologia romańska	2	0,26
Pedagogika ogólna	2	0,26
Pielęgniarstwo	2	0,26
Etnologia i antropologia kulturowa	2	0,26
Ekonomia i finanse	2	0,26
Logistyka inżynierska	2	0,26
Finanse menedżerskie	2	0,26
Fotografia i kreacja przekazu wizualnego	2	0,26
Pedagogika opiekuńcza z resocjalizacją	2	0,26
Literaturoznawstwo	2	0,26
Innowacyjne technologie i nowoczesne materiały	2	0,26
Kulturoznawstwo i wiedza o mediach	2	0,26
Transport	2	0,26
Ratownictwo medyczne	2	0,26
Międzynarodowe studia polskie	2	0,26
Filologia polska, specjalność nauczycielska	1	0,13
Komunikacja promocyjna i kryzysowa, negocjacje kryzysowe	1	0,13
Biotechnologia środowiska	1	0,13
Logistyka, zarządzanie łańcuchem dostaw	1	0,13
Lekarsko-dentystyczny	1	0,13
Bezpieczeństwo wewnętrzne	1	0,13
Kryminalistyka	1	0,13
Filologia romańska, specjalność: język francuski z programem tłumaczenia specjalistycznego i wspomaganego komputerowo	1	0,13
Gospodarka i zarządzanie publiczne	1	0,13
Lekarski	1	0,13
Socjologia biznesu i nowych mediów	1	0,13
Języki stosowane: język francuski i język angielski z tłumaczeniem biznesowym	1	0,13
Fizyka, nanotechnologia	1	0,13

Socjologia HR	1	0,13
Filologia angielska z językiem hiszpańskim	1	0,13
Aquamatyka – interdyscyplinarne gospodarowanie środowiskami wodnymi	1	0,13
Filologia polska, specjalność edytorstwo	1	0,13
Polonistyka, komparatystyka	1	0,13
Edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych	1	0,13
Filologia słowiańska	1	0,13
Fizyka medyczna	1	0,13
Menedżer e-commerce i social media	1	0,13
LIDER – kreowanie przywództwa i rozwoju zawodowego	1	0,13
Indywidualne Studia Międzyobszarowe, Sztuka pisania	1	0,13
Bioinformatyka	1	0,13
Bezpieczeństwo i higiena pracy	1	0,13
Pedagogika resocjalizacyjna i socjoterapia	1	0,13
Socjologia, wiedza o współczesnym społeczeństwie	1	0,13
Pedagogika opiekuńczo-wychowawcza i terapia pedagogiczna	1	0,13
Psychologia i biologia zwierząt	1	0,13
Zarządzanie nieruchomościami	1	0,13
Filologia angielska, specjalność tłumaczeniowa	1	0,13
Historia, archiwistyka	1	0,13
Prawo w zarządzaniu	1	0,13
Manager ds. zakupów	1	0,13
Filologia rosyjska, specjalność język biznesu	1	0,13
Filologia germańska, specjalność tłumaczeniowa w zakresie języków specjalistycznych	1	0,13
Elektromobilność i energia odnawialna	1	0,13
Data science i uczenie maszynowe	1	0,13
Iberoznawstwo	1	0,13
Malarstwo sztalugowe	1	0,13
Rachunkowość i finanse	1	0,13

STUDENCI WOBEC ZMIAN KLIMATU

Raport 2023: Anna Guzy, Magdalena Ochwat

Chemia	1	0,13
Informatyka, grafika komputerowa	1	0,13
Coaching	1	0,13
Komunikacja cyfrowa	1	0,13
PPIW	1	0,13
Matematyka stosowana	1	0,13
Zarządzanie projektem międzynarodowym	1	0,13
Filologia arabska	1	0,13
Menedżer ds. kluczowych klientów i dyrektor sprzedaży	1	0,13
Rzecznik majątkowy	1	0,13
Język niemiecki w obrocie gospodarczym	1	0,13
Finanse i ekonomia	1	0,13
Pedagogika, specjalność terapia pedagogiczna	1	0,13
BKN (Blok Kształcenia Nauczycieli)	1	0,13
Terapia pedagogiczna z elementami tutoringów	1	0,13
PPW	1	0,13
Animacja społeczno-kulturalna z edukacją kulturalną	1	0,13
Inżynieria multimedialna	1	0,13
Analizy i kreatywność społeczna	1	0,13
Pedagogika wczesnoszkolna	1	0,13
Edukacja przedszkolna i wczesnoszkolna	1	0,13
Zarządzanie, psychologia w zarządzaniu zasobami ludzkimi	1	0,13
Inżynieria zarządzania	1	0,13
Informatyka stosowana	1	0,13
Turystyka historyczna	1	0,13
Manager	1	0,13
Polonistyka	1	0,13
Inżynieria zarządzania BHP	1	0,13
Biotechnologia roślin	1	0,13
Grafika artystyczna	1	0,13
Media Content & Creative Writing	1	0,13
Amerykanistyka, laboratoria kultury współczesnej	1	0,13

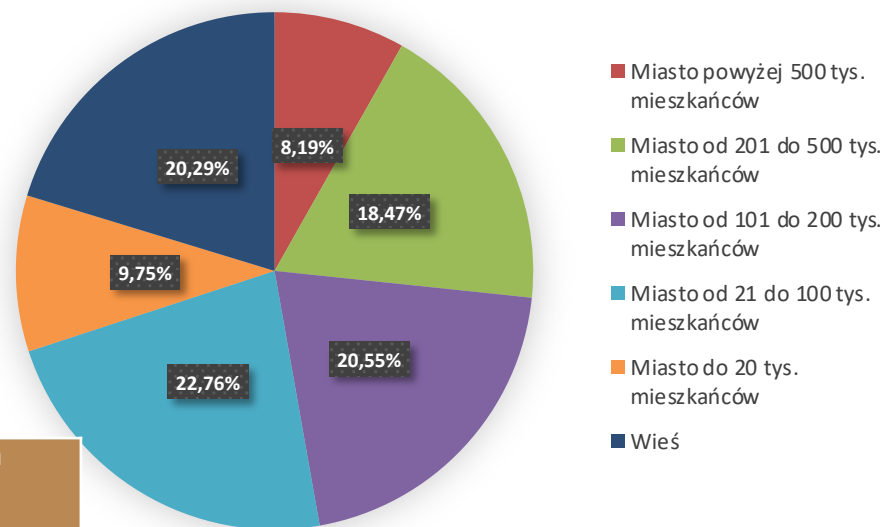
Bezpieczeństwo narodowe, specjalność kryminalistyka	1	0,13
Zarządzanie marką	1	0,13
Project Management	1	0,13
Studia menadżerskie	1	0,13
Inżynieria optymalizacji i symulacji procesu	1	0,13
Inżynieria zarządzania, automatyzacja i robotyzacja biznesu	1	0,13
Relacje międzykulturowe	1	0,13
Historia, studia europejskie	1	0,13
Administrowanie środowiskiem	1	0,13
E-edycje i techniki redakcyjne	1	0,13
Technik BHP	1	0,13
Biologia, specjalność eksperymentalna	1	0,13
English in management	1	0,13
Stosunki międzynarodowe	1	0,13
Biznes i języki, filologia niemiecka	1	0,13
Pedagogika szkolna z terapią pedagogiczną	1	0,13
Geografia	1	0,13
Artes Liberales, interdyscyplinarne studia społeczno-przyrodnicze	1	0,13
Szkoła doktorska	1	0,13
Międzywydziałowe indywidualne studia matematyczno-przyrodnicze	1	0,13
Pedagogika społeczno-opiekuńcza	1	0,13
Pedagogika szkolna z terapią	1	0,13
Międzyobszarowe indywidualne studia humanistyczno-społeczne	1	0,13
Architektura informacji	1	0,13
Sztuka mediów i edukacja wizualna	1	0,13
Environmental Protection and Management	1	0,13
Dziennikarstwo	1	0,13

Wielkość miejscowości

Wykres 5. oraz tabela 7. stanowią ilustrację graficzną wielkości miejscowości, w których mieszkają badani. Najliczniejszą grupę stanowią badani z miast o wielkości 21–100 tysięcy mieszkańców (175 osób, czyli 22,76%), kolejno mieszkańcy miast o liczbie ludności 10–200 tysięcy (158 osób, 20,55%). Mieszkańcy wsi stanowili 20,29% próby (156 osób). Sto czterdzieści dwie osoby (18,47%) to mieszkańcy miast o liczbie 201–500 tysięcy mieszkańców. Najmniejszą próbę stanowili mieszkańcy bardzo dużych oraz bardzo małych miast. Z miast do 20 tysięcy mieszkańców ankietę wypełniło 75 osób (9,75%), natomiast z miast powyżej 500 tysięcy mieszkańców – 63 osoby (8,19%).

Wykres 5. Wielkość miejscowości
Źródło: *Badania własne.*

Wielkość miejscowości	Liczba wskazań	% wskazań
Miasto od 21 do 100 tys. mieszkańców	175	22,76
Miasto od 101 do 200 tys. mieszkańców	158	20,55
Wieś	156	20,29
Miasto od 201 do 500 tys. mieszkańców	142	18,47
Miasto do 20 tys. mieszkańców	75	9,75
Miasto powyżej 500 tys. mieszkańców	63	8,19
Razem	769	100

Tabela 7. Wielkość miejscowości
Źródło: *Badania własne.*

WYNIKI BADAŃ ANKIETOWYCH

1

Kompetencje klimatyczno-
ekologiczne studentów

2

Postawy studentów
wobec zmian klimatu

3

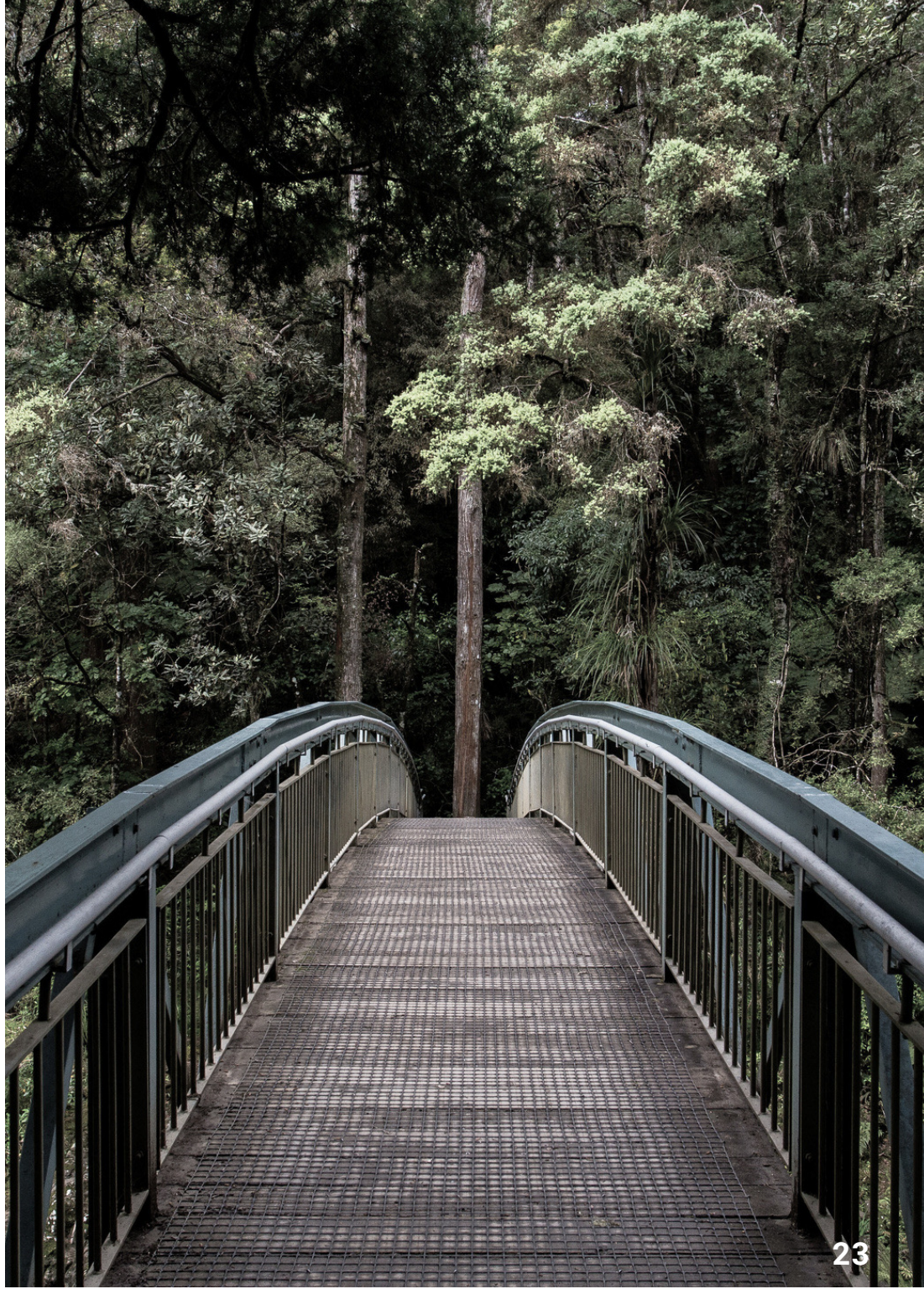
Edukacja klimatyczna w szkołach
wyższych

4

Praktyki pro- i antyekologiczne w
przestrzeni akademickiej

5

Edukacja klimatyczna w opiniach
studentów

Wyniki badań ankietowych

CZĘŚĆ I

Kompetencje klimatyczno-ekologiczne studentów

W tej części ankiety badanych pytano o kwestie związane ze zmianami klimatu oraz kryzysem klimatyczno-ekologicznym. Uznano, że wiedza na temat globalnego ocieplenia czy odpowiedzialności człowieka za zmiany klimatu stanowi podstawową wiedzę z zakresu kompetencji ekologicznych. Nie mniej ważną kwestią stało się dla nas poznanie źródeł, z których studenci czerpią wiedzę na interesujący nas temat.

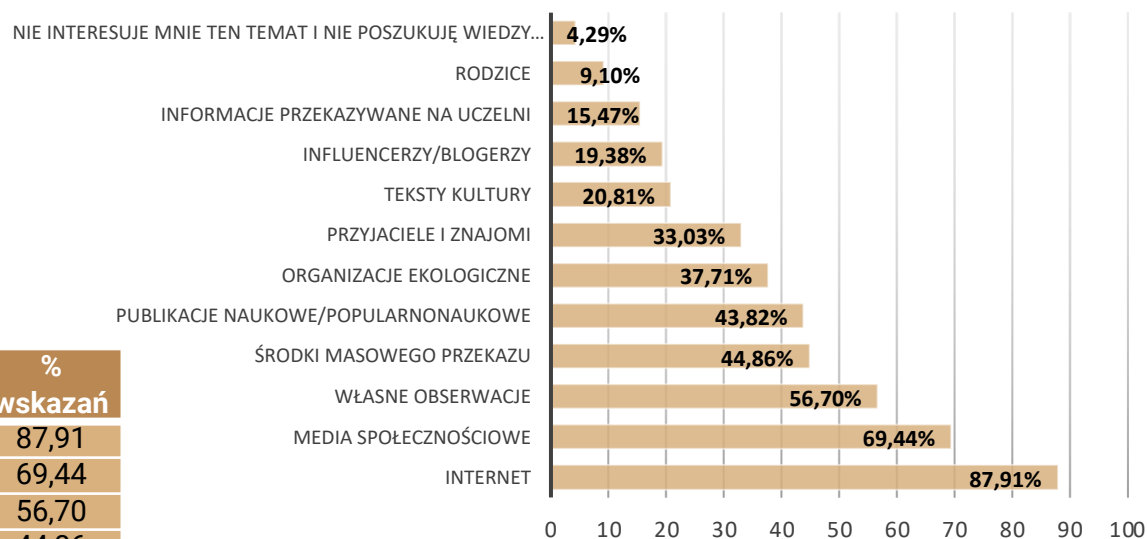

Źródła wiedzy

W tej części zapytano na początku osoby studenckie: *Z jakich źródeł wiedzy czerpiesz informacje na temat klimatu/kryzysu klimatycznego?* Mogli oni wskazać dowolną liczbę odpowiedzi. Wykres 6. oraz tabela 8. stanowią graficzną ilustrację uzyskanych wyników badań.

Źródła wiedzy	Liczba wskazań	% wskazań
Internet	676	87,91
Media społecznościowe	534	69,44
Własne obserwacje	436	56,70
Środki masowego przekazu	345	44,86
Publikacje naukowe/popularnonaukowe	337	43,82
Organizacje ekologiczne	290	37,71
Przyjaciele i znajomi	254	33,03
Teksty kultury	160	20,81
Influencerzy/blogerzy	149	19,38
Informacje przekazywane na uczelni	119	15,47
Rodzice	70	9,10
Nie interesuje mnie ten temat i nie poszukuję wiedzy na ten temat	33	4,29

Wykres 6. Z jakich źródeł czerpiesz wiedzę na temat kryzysu klimatycznego?
Źródło: *Badania własne.*

Tabela 8. Z jakich źródeł czerpiesz wiedzę na temat kryzysu klimatycznego?
Źródło: *Badania własne.*

Badani studenci czerpią informacje na temat zmian klimatu, ekologii oraz kryzysu klimatycznego z różnych źródeł. Najczęściej na pierwszym miejscu wskazują wiadomości znalezione na stronach internetowych – 676 wskazań (87,91% ankietowanych), kolejno wskazują media społecznościowe (69,44%; 534 osób), a także własne obserwacje (56,7%). Ponadto korzystają z informacji podawanych przez influencerów i blogerów (149 wskazań, 19,38%). Badani szukają także informacji w środkach masowego przekazu (44,86%), publikacjach o charakterze naukowym i popularnonaukowym (43,82%), tekstach kultury (160 osób, 20,81%), a także uzyskują je za pośrednictwem organizacji ekologicznych (290 osób, 37,71%). Dla badanej grupy istotnym źródłem informacji jest także najbliższe otoczenie, w tym przyjaciele i znajomi (33,03%, 254 osoby), a także rodzice (70 wskazań, 9,1%). Osoby studenckie deklarują, że wiedzę z zakresu kryzysu klimatyczno-ekologicznego czerpią również z informacji przekazywanych na uczelni (119 osób, 15,47% badanych). Wiedzy na ten temat nie poszukuje 33 spośród badanych (4,29%).

Skoro znamy już źródła wiedzy, z których czerpią badani, przyjrzyjmy się ich wiedzy z interesującego nas zakresu.

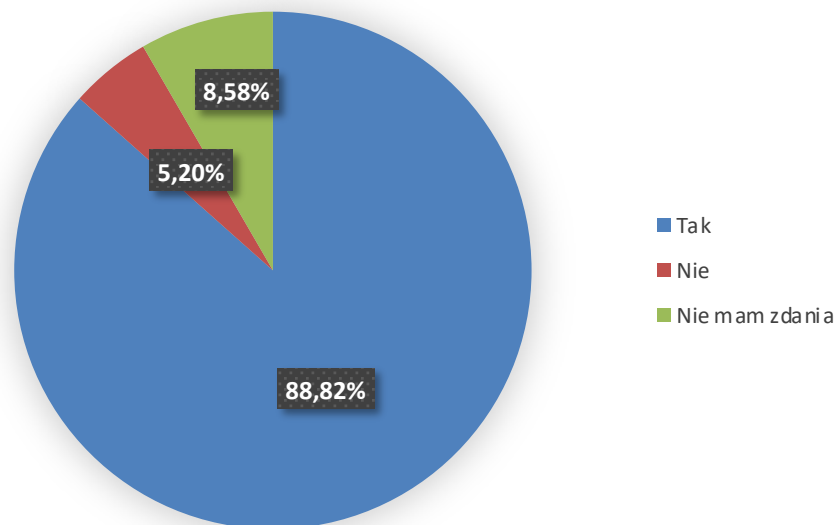
Wiedza studentów

Globalne ocieplenie

W pierwszym pytaniu respondenci zostali poproszeni o ustosunkowanie się do stwierdzenia: *Globalne ocieplenie spowodowane emisją gazów cieplarnianych jest faktem*. Mogli wybrać jedną z trzech możliwych odpowiedzi: *tak*, *nie* lub *nie mam zdania*. Wykres 7. oraz tabela 9. stanowią ilustrację graficzną uzyskanych wyników badań.

Zdecydowana większość respondentów – 88,82% (683 osoby) – zgadza się z tym, że globalne ocieplenie spowodowane emisją gazów cieplarnianych jest faktem. Czterdzieści osób, czyli 5,2% badanych uznaje, że nie jest to prawda, natomiast 66 osób (8,58%) nie ma zdania na ten temat.

Odpowiedź	Liczba	Procent
Tak	683	88,82
Nie	40	5,20
Nie mam zdania	66	8,58
Razem	769	100

Tabela 9. Globalne ocieplenie spowodowane emisją gazów cieplarnianych jest faktem.
Źródło: *Badania własne*.

Wykres 7. Globalne ocieplenie spowodowane emisją gazów cieplarnianych jest faktem.
Źródło: *Badania własne*.

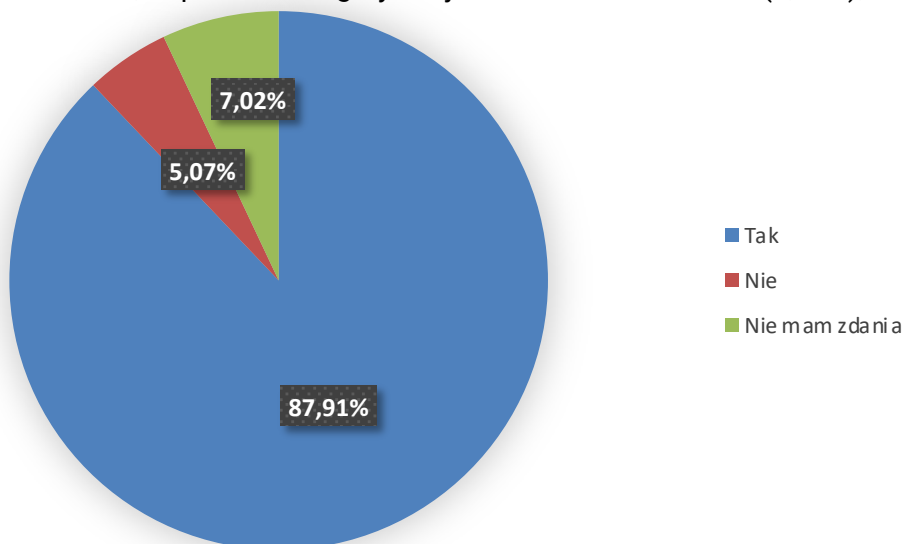
Wiedza studentów

Ludzie a zmiany klimatu

W kolejnym pytaniu respondenci zostali proszeni o ustosunkowanie się do twierdzenia: *Ludzie są odpowiedzialni za zmiany klimatu*, poprzez wybór jednej z trzech możliwych odpowiedzi: *tak, nie, nie mam zdania*. Na wykresie 8. oraz w tabeli 10. zostały zilustrowane uzyskane w tym zakresie wyniki badań.

Jak wynika z zaprezentowanych powyżej danych, 87,91% badanych (676 ankietowanych) uważa, że ludzie są odpowiedzialni za zmiany klimatu, odpowiedzi negatywnej udzieliło 39 studentów (5,07%), a 54 osoby (7,02% respondentów) nie mają zdania na ten temat.

Wykres 8. Odpowiedzialność ludzi za zmiany klimatu.
Źródło: *Badania własne*.

Odpowiedź	Liczba	Procent
Tak	676	87,91
Nie	39	5,07
Nie mam zdania	54	7,02
Razem	769	100

Tabela 10. Odpowiedzialność ludzi za zmiany klimatu.
Źródło: *Badania własne*.

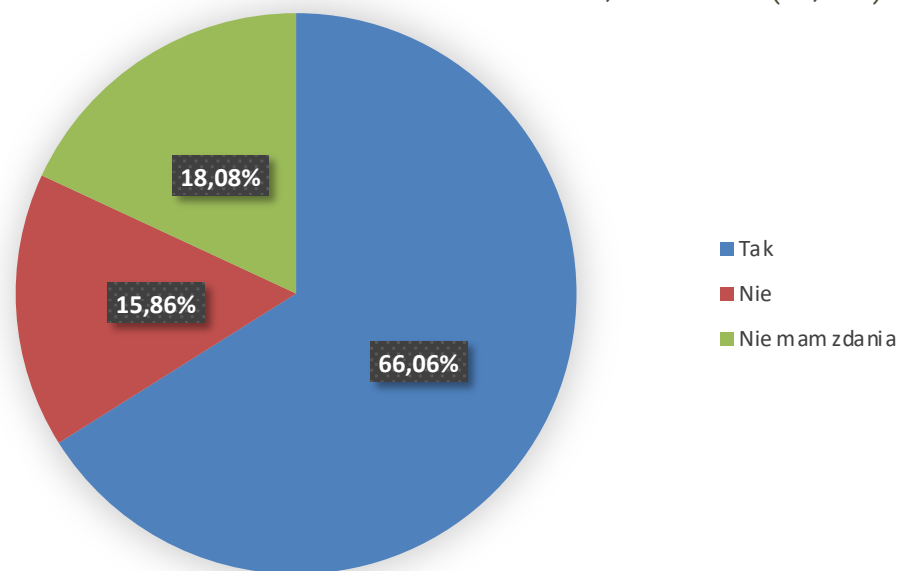
Wiedza studentów

Naukowcy o działalności ludzkiej w wpływ na zmiany klimatu

Kolejnym stwierdzeniem w tej części ankiety, odnośnie do którego proszono studentów o ustosunkowanie się przez wybór z trzech opcji: *tak*, *nie*, *nie mam zdania*, brzmiało: *Naukowcy są zgodni co do tego, że zmiany klimatu są spowodowane działalnością człowieka*. Na wykresie 9. oraz w tabeli 11. zostały zilustrowane uzyskane w tym zakresie wyniki badań.

Pozytywnej odpowiedzi na to pytanie udzieliło 508 osób (66,06%), 122 osoby (15,86%) spośród badanych studentów są odmiennego zdania, a 139 osób (18,08%) nie ma zdania na ten temat.

Wykres 9. Naukowcy są zgodni co do tego, że zmiany klimatu są spowodowane działalnością człowieka
Źródło: *Badania własne*.

Odpowiedź	Liczba	Procent
Tak	508	66,06
Nie	122	15,86
Nie mam zdania	139	18,08
Razem	769	100

Tabela 11. Naukowcy są zgodni co do tego, że zmiany klimatu są spowodowane działalnością człowieka
Źródło: *Badania własne*.

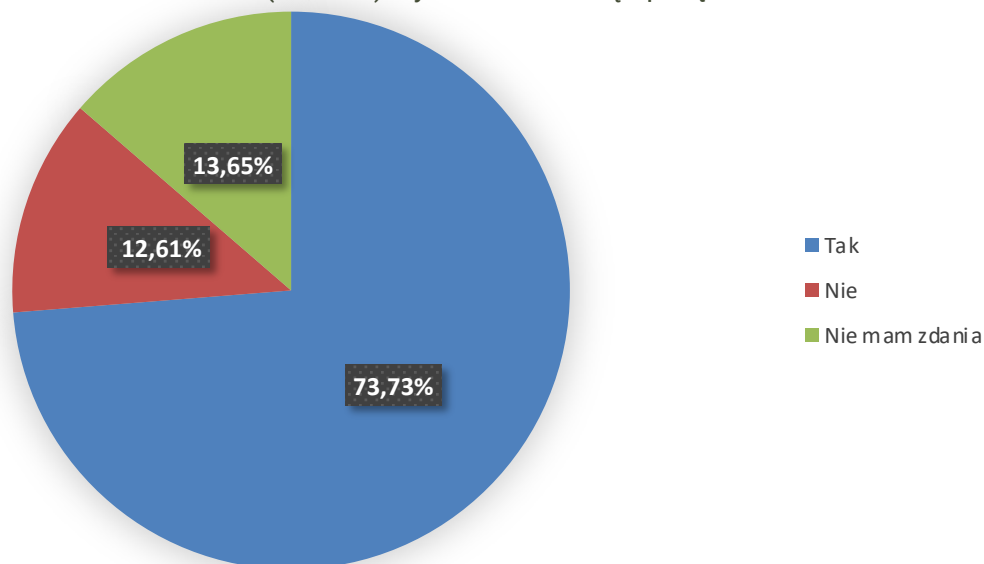
Wiedza studentów

Wpływ społeczeństwa na politykę klimatyczną

Respondenci zostali także poproszeni o ustosunkowanie się do stwierdzenia: *Spółeczeństwo ma wpływ na politykę klimatyczną* przez wskazanie jednej z trzech możliwych odpowiedzi: *tak*, *nie* lub *nie mam zdania*. Na wykresie 10. oraz w tabeli 12. zostały zilustrowane uzyskane wyniki badań w tym zakresie.

Aż 567 osób spośród wszystkich ankietowanych (73,73%) jest zdania, że społeczeństwo ma wpływ na politykę klimatyczną, zaś 97 osób studenckich (12,61 %) wyraża odmienną opinię na ten temat. Z kolei 105 badanych (13,65%) nie ma zdania na ten temat.

Odpowiedź	Liczba	Procent
Tak	567	73,73
Nie	97	12,61
Nie mam zdania	105	13,65
Razem	769	100

Tabela 12. Społeczeństwo ma wpływ na politykę klimatyczną
Źródło: *Badania własne.*

Wykres 10. Społeczeństwo ma wpływ na politykę klimatyczną
Źródło: *Badania własne.*

Wyniki badań ankietowych

CZĘŚĆ II

Postawy studentów wobec problematyki zmian klimatu

W tej części ankiety pytano respondentów o ich postawy wobec zmian klimatu: o to, czy tematyka klimatyczno-ekologiczna jest dla nich ważna, czy angażują się w jakiegokolwiek aktywności z tego zakresu. Ponadto interesowało nas również, kto dla studentów stanowi autorytet w przekazywaniu wiedzy na temat zmian klimatu. Dodatkowo zapytano o to, czy osoby studenckie znają książki i filmy dotyczące kryzysu klimatycznego.

Postawy studentów

Znaczenie problematyki zmian klimatu

Pierwsze pytanie przybrało następującą formę: *Czy tematyka związana ze zmianami klimatu jest dla Ciebie ważna?* Studenci ustosunkowywali się do tego pytania, wybierając jedną z trzech odpowiedzi: *tak*, *nie* lub *nie mam zdania*. Na wykresie 11. oraz w tabeli 13. zostały zilustrowane uzyskane w tym zakresie wyniki badania.

Dla zdecydowanej większości studentów (76,21%, 586 osób) tematyka związana ze zmianami klimatu jest ważna, natomiast dla niespełna 7,93% (61 osób) nie jest ona istotna. Jednoznacznego zdania na ten temat nie ma 15,86% badanych (122 osoby). W porównaniu z badanymi przez nas uczniami wśród osób studenckich widoczny jest wyższy poziom zainteresowania kwestiami zmian klimatycznych, świadczący o jego wzroście wraz z dorastaniem respondentów. W przypadku uczniów odsetek osób zainteresowanych tematyką zmian klimatycznych wynosił 69,68%*

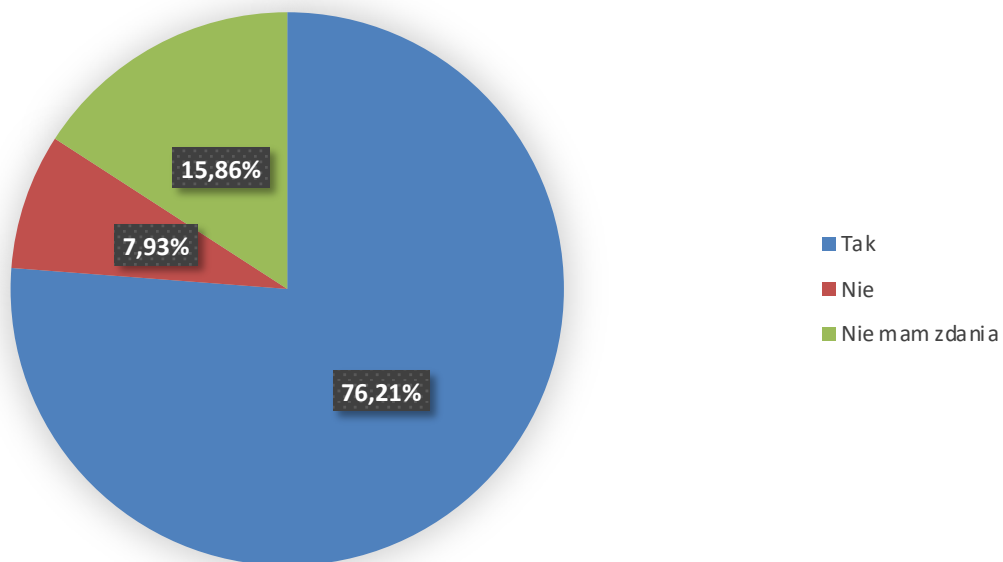
*A. Guzy, M. Ochwat, *Uczniowie wobec zmian klimatu*, www.europedirect-slaskie.pl [dostęp: 4.05.2023].

Postawy studentów

Znaczenie problematyki zmian klimatu

Odpowiedź	Liczba	Procent
Tak	586	76,21
Nie	61	7,93
Nie mam zdania	122	15,86
Razem	769	100

Tabela 13. Czy tematyka związana ze zmianami klimatu jest dla Ciebie ważna?

Źródło: *Badania własne.*

Wykres 11. Czy tematyka związana ze zmianami klimatu jest dla Ciebie ważna?

Źródło: *Badania własne.*

Postawy studentów

Aktywność klimatyczna

W kolejnym pytaniu interesowała nas odpowiedź badanych dotycząca ich aktywności klimatycznej: *Czy brałeś udział/ bierzesz udział w aktywnościach/działaniu, które uwzględniają/uwzględnia edukację klimatyczną? Jeśli tak, podaj przykłady.* Na wykresie 12. oraz w tabeli 14. zostały zilustrowane uzyskane wyniki badań w tym zakresie.

Niemal jedna piąta badanych, 19,51% (150 osób) angażuje się w aktywności/działania, które uwzględniają/uwzględnia edukację dla klimatu. Zdecydowana większość studentów nie angażuje się w takie działania i aktywności (80,49%, 619 osób). Bardzo zbliżone wyniki uzyskano w grupie badanych przez nas uczniów. *

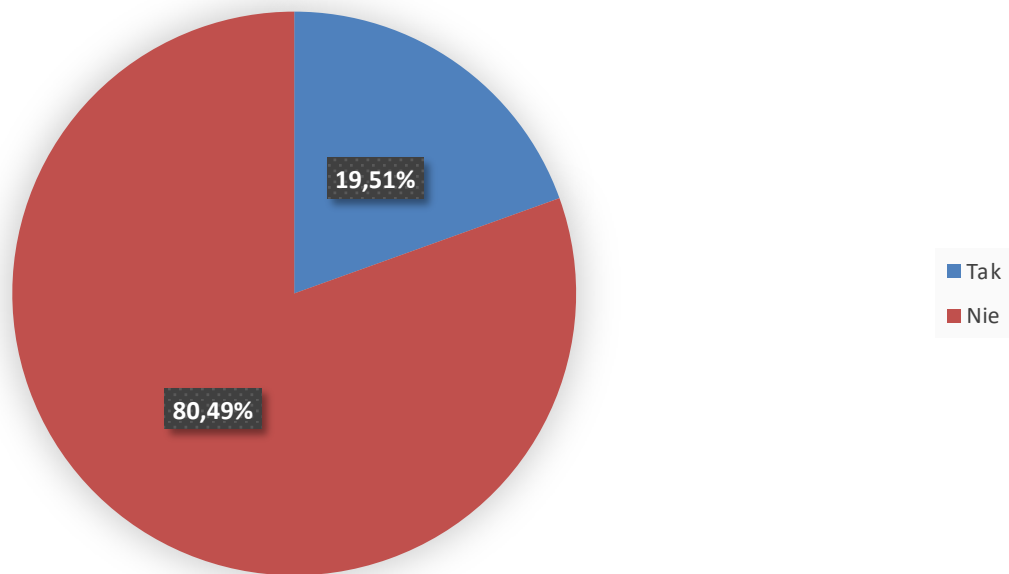
*A. Guzy, M. Ochwat, *Uczniowie wobec zmian klimatu*, www.europedirect-slaskie.pl [dostęp: 4.05.2023].

Postawy studentów

Aktywność klimatyczna

Odpowiedź	Liczba	Procent
Tak	150	19,51
Nie	619	80,49
Razem	769	100

Tabela 14. Dodatkowe aktywności w zakresie edukacji dla klimatu.
Źródło: *Badania własne.*

Wykres 12. Dodatkowe aktywności w zakresie edukacji dla klimatu.
Źródło: *Badania własne.*

Postawy studentów

Aktywność klimatyczna

Wśród osób wskazujących zaangażowanie dodatkowe działania najczęściej pojawiały się następujące odpowiedzi (por. tabela 15.)

Odpowiedź	Liczba
Udział w szkoleniach, konferencjach, wykładach	101
Udział w akcjach protestacyjnych, tj. MSK	95
Zmiana własnych nawyków (ograniczenie spożywania mięsa, kupowanie używanych ubrań, segregacja odpadów itp.)	84
Edukowanie innych (uczniów, znajomych, rodziny)	23
Wspieranie instytucji pozarządowych (finansowe, wolontariat)	10

Tabela 15. Dodatkowe aktywności w zakresie edukacji dla klimatu.
Źródło: *Badania własne.*

Postawy studentów

Aktywność klimatyczna

Analizując zgromadzone dane jakościowe

można zauważyć, że studenci biorą udział w różnorodnych aktywnościach w zakresie dbania o klimat:

Akcje społeczne i protestacyjne (zarówno je organizują, jak i biorą w nich udział):

- Przygotowywanie Dni Ziemi, strajki dla klimatu.
- Strajk klimatyczny.
- Byłam aktywistką Greenpeace, aktualnie działam lokalnie w Akcji Ratunkowej dla Krakowa.
- Udział w eventach tematycznych.
- Udział w Katowickim Młodzieżowym Strajku Klimatycznym.
- Udział w Młodzieżowym Strajku Klimatycznym.
- Udział w wiecach.
- Brałam udział w akcji „Sprzątanie Świata”.
- Wojenki na Twitterze, social mediach.
- Udostępnianie info na social mediach.
- Brałam udział w organizacji Dni dla Ziemi.
- Organizacja demonstracji i protestów.
- Udział w rozmowach z politykami.
- Program „Czyste powietrze”.
- Sprzątanie świata.
- Akcja „Dbaj o swój klimat” kognitywistki ekosystemowej, czyli systematyczna nauka wczucia się w rzeczywistość ekosystemu

*Odpowiedzi studentów zostały zaprezentowane w niezmienionej formie.
Dokonano wyłącznie korekty w zakresie ortografii i interpunkcji.*

Postawy studentów

Aktywność klimatyczna

Analizując zgromadzone dane jakościowe

można zauważyć, że studenci biorą udział w różnorodnych aktywnościach w zakresie dbania o klimat:

Wydarzenia o charakterze naukowym (seminaria, wykłady, konferencje):

- Uczestnictwo w projekcie dot. zagrożonych gatunków.
- Konferencja GEOlogos.
- Webinary dotyczące humanistyki ekologicznej.
- Pisanie artykułów literaturoznawczych w duchu ekokrytyki.
- Wymiana międzynarodowa.
- Warsztaty.
- Konferencja EPAE.
- W ramach studiów w Kolegium Indywidualnych Studiów Międzyobszarowych realizowałam problem badawczy poświęcony efektywności energetycznej i ekologii na Uniwersytecie.
- Napisałam pracę magisterską z prawa poświęconą polityce klimatyczno-energetycznej UE.
- Realizuję projekt z zakresu prawa atomowego w kontekście zmian klimatycznych i polityk Unii Europejskiej.
- Pisałam magisterkę z filozofii z zakresu zielonej filozofii.
- Pracuję w funduszu inwestycyjnym zajmującym się zielonymi inwestycjami.

- Koordynuję trzy projekty społeczne finansowane ze środków unijnych dotyczące popularyzacji wiedzy nt. zmian klimatu, transformacji.
- COP w Katowicach.
- Projekty związane z CSR, ochroną środowiska, kształtowaniem ekologicznych postaw klientów.
- Udział w wykładach.
- Słuchaczka Kongresu Edukacyjnego w Katowicach (drugi dzień poświęcony był edukacji klimatycznej. Organizatorzy: UŚ, UM Katowice i UNESCO).
- Słuchaczka dwóch lub trzech (nie pamiętam) konferencji projektu HEC.
- Debaty klimatyczne.
- Warsztaty o SDGs.
- Udział w webinarach dotyczących umów PPA.
- Udział w szkoleniu klimatycznym organizowanym przez Pracownię na Rzecz Wszystkich Istot.

*Odpowiedzi studentów zostały zaprezentowane w niezmienionej formie.
Dokonano wyłącznie korekty w zakresie ortografii i interpunkcji.*

Postawy studentów

Aktywność klimatyczna

Analizując zgromadzone dane jakościowe

można zauważyć, że studenci biorą udział w różnorodnych aktywnościach w zakresie dbania o klimat:

Udział w konkursach:

- *Ekolubni, konkurs dot. oszczędzania wody.*
- *Konkurs „Ekodebata”.*

Popularyzowanie wiedzy:

- *Piszę i realizuję projekty edukacyjne,*
- *Pomoc przy Śląskim Festiwalu Nauki (współpraca w ramach projektu).*
- *Festiwal Nauki.*

Samorozwój:

- *Moje aktywności to zmiana samej siebie i swoich nawyków.*
- *Zapoznawanie się z literaturą ukierunkowaną w stronę zmian przyrodniczych i ekologicznych na świecie w kontekście działalności człowieka.*
- *Zajęcia związane z rewitalizacją obszarów złożowych.*
- *Obserwuję osoby zajmujące się tym tematem w przestrzeni publicznej i internetowej, sama próbowałam zainicjować takie warsztaty*
- *Ekologiczny trop harcerski, harcerskie wyjazdy zero waste.*
- *SKN UW, Koło Naukowe UW dla Klimatu.*
- *Praktyka i lektury z dziedziny.*

Członkostwo i/lub wspieranie organizacji pozarządowych, wolontariat:

- *Wolontariat dla organizacji, pozarządowej.*
- *Jestem uczestnikiem organizacji Greenpeace, wolontariuszem UNICEF.*
- *Organizuję projekt na uczelni związany z ekoprzestrzenią.*
- *Wolontariat w organizacji pozarządowej.*
- *Praca w fundacji WWF.*
- *Związany jestem z NGO, z którym tworzymy projekty społeczne z ramienia Erasmusa lub korpusu solidarności, które dotyczą między innymi tematyki zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska.*
- *Wspieranie organizacji non profit o działaniu ecofriendly.*
- *Wolontariat w Fundacji Albatros.*
- *Współtworzyłam i współtworzę organizację społeczno-ekologiczną „Długi Stół Poznań”.*
- *Wolontariat w Otwartych Kłatkach i WWF.*

*Odpowiedzi studentów zostały zaprezentowane w niezmienionej formie.
Dokonano wyłącznie korekty w zakresie ortografii i interpunkcji.*

Postawy studentów

Aktywność klimatyczna

Analizując zgromadzone dane jakościowe

można zauważyć, że studenci biorą udział w różnorodnych aktywnościach w zakresie dbania o klimat:

Popularyzowanie wiedzy: Działania o charakterze indywidualnym i lokalnym:

- *Segregacja śmieci, picie wody z filtra, a nie z plastikowych butelek.*
- *Nie spożywam mięsa.*
- *Nie śmieczę i biorę udział w akcjach sprzątnia świata.*
- *Podpisywanie petycji, wspieranie organizacji ekologicznych, ograniczenie spożywania mięsa, less waste nawyki.*
- *Oczyszczanie lasów, sadzenie drzew.*
- *Kwestie życia codziennego, takie jak: selektywna zbiórka odpadów, oszczędzanie energii elektrycznej czy w miarę możliwości korzystanie z transportu publicznego.*
- *Próbuję działać wokół siebie – ubrania z drugiej ręki, recykling i upcykling, itp. Wspieram fundacje zajmujące się tym tematem.*
- *Staram się wybierać opcje lepsze dla klimatu w osobistych i rodzinnych wyborach i zakupach.*
- *Segregacja śmieci, oszczędzanie energii, korzystanie z komunikacji miejskiej zamiast jazdy samochodem.*
- *Sprzątnię najbliższej okolicy.*
- *Zaczynam od siebie i kupuję tylko produkty zrównoważone lub ekologiczne.*
- *Uczestniczę w zbiórkach charytatywnych i pomagam fizycznie, jeśli jest potrzebna pomoc w posprzątnię zielonego obszaru.*
- *W młodszych klasach i przedszkolu sprzątałam Ziemię.*
- *Ekologiczna rada młodych ds. klimatu.*

*Odpowiedzi studentów zostały zaprezentowane w niezmienionej formie.
Dokonano wyłącznie korekty w zakresie ortografii i interpunkcji.*

Postawy studentów

Aktywność klimatyczna

Analizując zgromadzone dane jakościowe

można zauważyć, że studenci biorą udział w różnorodnych aktywnościach w zakresie dbania o klimat:

Popularyzowanie wiedzy: Działania o charakterze indywidualnym i lokalnym CD:

- Korzystanie z akcji, której celem jest niewyrzucanie jedzenia (aplikacje typu Too Good To Go, Foodsi).
- Wymiana elektrośmieci na sadzonki, zbieranie śmieci, ograniczam spożywanie mięsa, kupuję rzeczy z drugiej ręki.
- Używam wielorazowych rzeczy, np. bielizna menstruacyjna, termosy, pojemniki. Ograniczam używanie plastiku, np. bambusowe szczoteczki, szampony w kostce, woreczki na jedzenie.
- Staranie się być bardziej eko w życiu codziennym (jeżdżenie komunikacją miejską zamiast samochodem, kupowanie ubrań z drugiej ręki/ z lumpeksów, używanie różnych rzeczy ponownie, dieta wegetariańska).
- Odpowiedzialne i nieimpulsywne zakupy, korzystanie z komunikacji miejskiej.
- Brałam udział w projektach rozwiązujących problemy ekologiczne w moim mieście, dbam o ekologię w codziennym życiu, mam dużą wiedzę na temat konkretnych tematów w ekologii, na przykład less waste.
- Ogrodnictwo permakulturowe.
- Segregacja śmieci.
- Tworzenie łąk kwiatnych.
- Niemarnowanie jedzenia, wody, ochrona pszczół, włączanie rzeczy do wtórnego obiegu i zakupy „z drugiej ręki” jeśli istnieje taka możliwość, wspieranie lokalnych sklepów sprzedających wtórnie, unikanie udogodnień, szczególnie takich, które zostawiają ślad na ekosystemie.

*Odpowiedzi studentów zostały zaprezentowane w niezmienionej formie.
Dokonano wyłącznie korekty w zakresie ortografii i interpunkcji.*

Postawy studentów

Aktywność klimatyczna

Analizując zgromadzone dane jakościowe

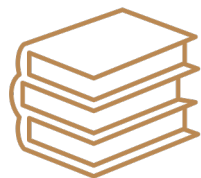

można zauważyć, że studenci biorą udział w różnorodnych aktywnościach w zakresie dbania o klimat:

Działania na rzecz innych, edukowanie innych:

- Tworzę plakaty edukacyjne.
- Rozpowszechnianie treści proekologicznych na swoich mediach społecznościowych. Rozpowszechnianie wiedzy/informacji.
- Promowanie świadomości ekologicznej i zmian klimatu.
- Edukowanie i uświadamianie znajomych i najbliższych.
- Robiłam dla klas młodszych projekty ekologiczne, pokazy filmików, zdjęć.
- Zajęcia w gimnazjum dotyczące problemów klimatyczno-ekologicznych.
- Prowadzę warsztaty ekologiczne dla dzieci, młodzieży i dorosłych.
- Tworzenie warsztatów dla dzieci o recyklingu.
- Twórczość proekologiczna.
- Tworzenie niezależnych publikacji o tematyce ekologicznej, pisanie tekstów do istniejących publikacji o środowisku, projektowanie warsztatu pisarskiego wokół zagadnień ochrony przyrody.
- Prowadzę zajęcia dla dzieci, brałam udział w kilku projektach, takich jak ekoplaneta, jestem jedną z założycielek kolektywu artystycznego, zajmującego się problemami ekologicznymi, mamy na koncie wydanie gry dotyczącej niszczenia lasów, uświadamianie o problemie znajomych i rodziny.
- Stworzenie projektu społecznego mającego na celu edukację dzieci w szkołach podstawowych i liceach na temat zero waste.
- Udzielanie się przy wydarzeniach tematycznych „zero waste” eliminowanie szkodliwych dla środowiska substancji i tworzyw z użytku codziennego.
- Brałam udział w działaniach pomocowych dla osób dotkniętych kryzysem migracyjnym i uchodźczym (na przykład na granicy polsko białoruskiej), który jest związany z kryzysem klimatycznym.

*Odpowiedzi studentów zostały zaprezentowane w niezmienionej formie.
Dokonano wyłącznie korekty w zakresie ortografii i interpunkcji.*

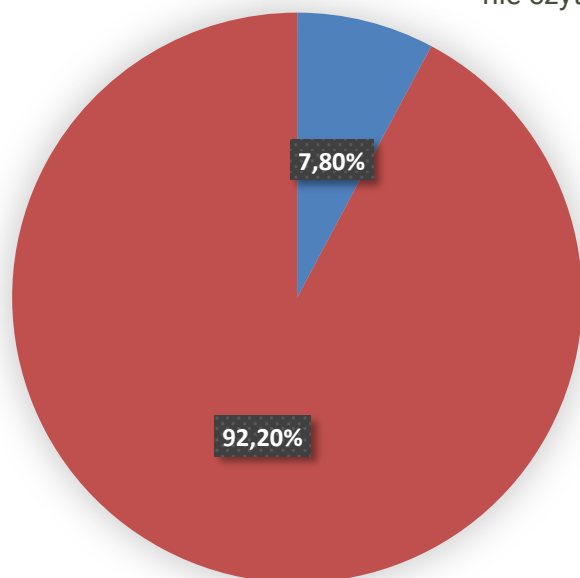
Postawy studentów

Znajomość książek o tematyce klimatycznej

Następnie zadano studentom następujące pytanie: *Czy czytasz książki związane z tematyką zmian klimatu?* W tabeli 16. oraz na wykresie 13. zostały zilustrowane wyniki badań w tym zakresie.

Tylko 7,80% badanych (60 osób) deklaruje, że sięga po książki związane z tematyką zmian klimatu. Zdecydowana większość badanych nie czyta książek podejmujących tę problematykę (92,20%)

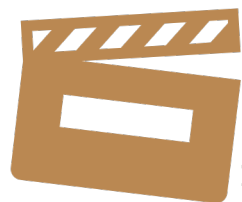

Wykres 13. Czy czytasz książki związane z tematyką zmian klimatu?
Źródło: *Badania własne.*

■ Tak
■ Nie

Odpowiedź	Liczba	Procent
Tak	60	7,80
Nie	709	92,20
Razem	769	100

Tabela 16. Czy czytasz książki związane z tematyką zmian klimatu?
Źródło: *Badania własne.*

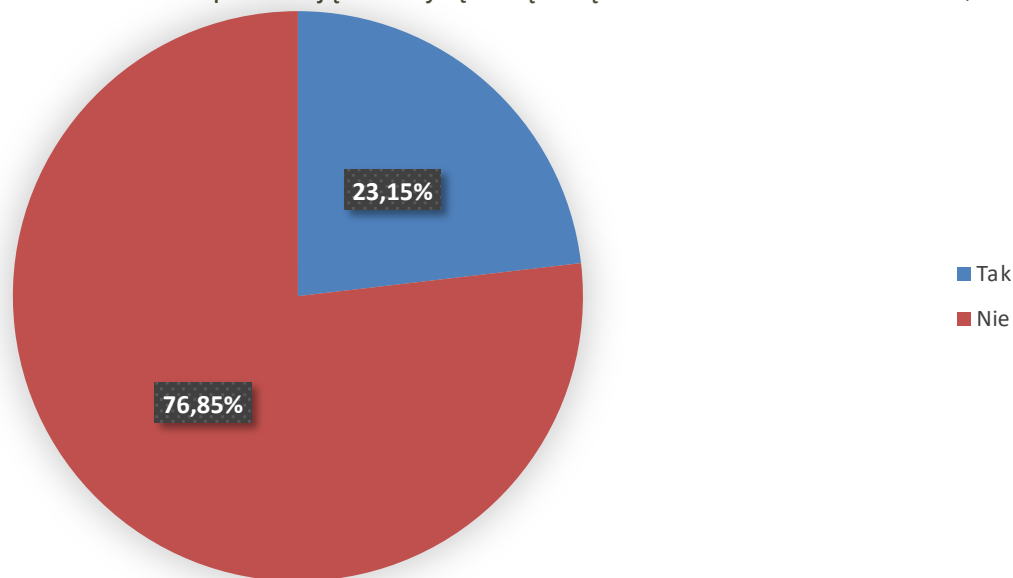

Postawy studentów

Znajomość filmów o tematyce klimatycznej

Oprócz pytania o książki, zadano studentom również następujące pytanie: *Czy znasz filmy poruszające ten temat?* W tabeli 17. oraz na wykresie 14. zostały zilustrowane uzyskane wyniki badań w tym zakresie. Niespełna jedna czwarta (23,15%) studentów (178 osób) zna filmy, które poruszają tematykę związaną ze zmianami klimatu. Aż 76,85% (591 respondentów) nie zna takich filmów.

Wykres 14. Czy znasz filmy poruszające temat związany ze zmianami klimatu?
Źródło: *Badania własne.*

Odpowiedź	Liczba	Procent
Tak	178	23,15
Nie	591	76,85
Razem	769	100

Tabela 17. Czy znasz filmy poruszające temat związany ze zmianami klimatu?
Źródło: *Badania własne.*

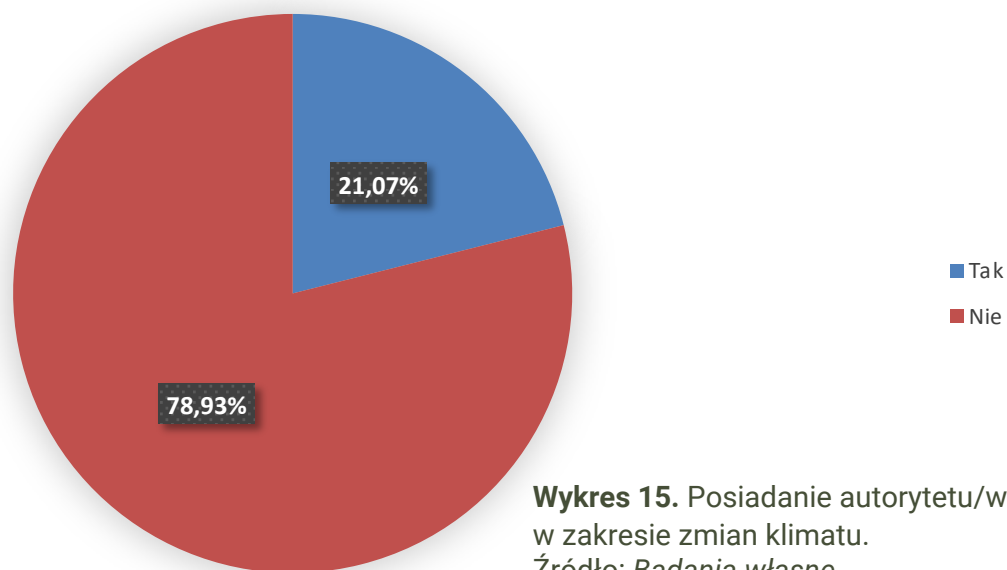
Postawy studentów

Wzorce i autorytety

Kolejne ważne w tej części ankiety pytanie dotyczyło wzorców i autorytetów studentów w zakresie edukacji dla klimatu, dlatego zapytano młodych: *Czy istnieje osoba/ osoby/ grupa/ grupy, organizacje, która jest/są dla Ciebie autorytetem w kwestii zmian klimatu i kryzysu ekologicznego?* Na wykresie 15. oraz w tabeli 18. zostały przedstawiono wyniki badań w tym zakresie.

Tylko 21,07% badanych wskazało, że ma autorytet/wzór inspirujący w zakresie rozwijania aktywności klimatycznej. To aż o 20% mniej niż wskazywały nasze badania wśród uczniów, wśród których aż 41% deklarowało posiadanie autorytetu w tym zakresie.

Wykres 15. Posiadanie autorytetu/wzoru w zakresie zmian klimatu.
Źródło: *Badania własne.*

Odpowiedź	Liczba	Procent
Tak	162	21,07
Nie	607	78,93
Razem	769	100

Tabela 18. Posiadanie autorytetu/wzoru w zakresie zmian klimatu.
Źródło: *Badania własne.*

Postawy studentów

Wzorce i autorytety

Badani studenci czerpią różnorodne inspiracje z wielu źródeł, w szczególności od swoich wykładowców, osób naukowo zajmujących się problematyką zmian klimatu, influencerów, ale także od najbliższego otoczenia. Pokazuje to zmianę w stosunku do badanej grupy uczniów, którzy kształtowali swoje poglądy i budowali autorytety w szczególności w relacji z najbliższym otoczeniem.

Osoby studenckie wskazują na następujące grupy osób/ instytucji/ organizacji:

Naukowcy i nauczyciele akademicy: prof. Ewa Bińczyk (34 wskazania), prof. Szymon Malinowski (17 wskazań), prof. Piotr Skubała (11 wskazań), prof. Łukasz Łuczaj (5 wskazań), dr Ryszard Kulik (3 wskazania), prof. Wiktor Kotowski, prof. Bogdan Chojnicki, prof. Wojciech Grabowski, prof. Mirosław Miętus, prof. Renata Romanowicz, *Eksperci, którzy są przedstawiani w mediach i którzy swoją karierę naukową poświęcili tym badaniom*, wykładowcy kursu „Kryzys klimatyczno-ekologiczny głosem wielu nauk”, dr Sabine Hossenfelder (po 1 wskazaniu)

Organizacje, inicjatywy proekologiczne, stowarzyszenia: Młodzieżowy Strajk Klimatyczny (21 wskazań), IPCC, Greenpeace, WWF (po 11 wskazań), Klub Gaja (4 wskazania), Polski Alarm Smogowy, SCI Poland, Otwarte klatki, Centrum UNEP/GRID, Szkoła ekopoetyki, Instytut Rozwoju Myśli Ekologicznej, FOTA4Climate, AIESEC, UNICEF, Pracownia na Rzecz Wszystkich Istot (po 3 wskazania), ZaZieleń Poznań, Stowarzyszenie Wolnej Herbaty, Save Soil, Fundacja Viva, Extinction Rebellion, Fridays for Future, Zero Waste Polska (po 1 wskazaniu)

Organizacje, partie polityczne, działacze polityczni i politycy: Janusz Korwin-Mikke (5 wskazań), Robert Biedroń (2 wskazania).

Postawy studentów

Wzorce i autorytety

Artyści, aktorzy, pisarze: Cecylia Malik (15 wskazań), Olga Tokarczuk (5 wskazań), Leonardo DiCaprio (3 wskazania), Natalie Portman (2 wskazania), Michał Książek, Adam Wielomski (po 1 wskazaniu).

Rodzina, znajomi: znajomi, przyjaciele, rodzina, partnerzy (łącznie 17 wskazań).

Osoby mające związek z edukacją i kształceniem: nauczyciel geografii z liceum, nauczyciele szkoły średniej, szczególnie nauczyciele geografii oraz biologii (łącznie 4 wskazania).

Influencerzy (w tym media społecznościowe, tj. Facebook, IG oraz kanały na YT, które te osoby prowadzą): influencerzy na Instagramie, np. nauczycielka języka angielskiego Arlena Witt, influencerzy zero waste, podcast „Zrównoważony rozwój”, Uwaga! Naukowy bełkot, Nauka to lubię, Fuckfashion (kanał na YT), Dawid Myśliwiec, Karolina Trojanowska (ciutwięcej), profile na Instagramie, które poruszają tematykę etycznego traktowania zwierząt, np. @jusztes (4 wskazania), Pani_od_odpadów (11 wskazań), Ubrania do oddania (2 wskazania), Krzysztof Woźniak, Zofia Zochniak, Hannah, Agata Bookiej, Ania Gemma, Magdalena Milert, Orestes Kowalski (po 1 wskazaniu).

Aktywiści, euroentuzjaści, podróżnicy i inne osoby: Greta Thunberg (50 wskazań), Kasia Gandor (30 wskazań), Martyna Wojciechowska (26 wskazań), Paulina Górską (17 wskazań), papież Franciszek, Areta Szpura, Kasia Wągrowa, Eko Magda Boska Śmietnikoska, Fatou Jeng, Daniel Petryczkiewicz (po 1 wskazaniu)..

Postawy studentów

Wzorce i autorytety

Osobowości internetowe: Andrew Tate (2 wskazania).

Dziennikarze: Tomasz Rożek (20 wskazań), Marcin Popkiewicz (8 wskazań), Jakub Wiech, Szymon Bujalski, Karolina Sobańska, Adam Wajrak, Sylwia Majcher, David Attenborough (po 1 wskazaniu).

Strony internetowe, blogi: naukaoklimacie.pl.; Jadłonomia

Grupy na portalach społecznościowych: Grupy poświęcone oceanom i zwierzętom.

Postawy studentów

Ekopraktyka w domu

Badanych poproszono również o wskazanie działań proekologicznych, które są praktykowane w ich domach (mogli wybrać dowolną liczbę odpowiedzi spośród zaproponowanych opcji lub zaproponować własną).

W tabeli 19. oraz na wykresie 16. zostały zilustrowane uzyskane wyniki badań w tym zakresie.

Aż 84,53% badanych (650 osób) wskazuje, że dokonuje się segregacji odpadów, 74,25% (571 osób) nie marnuje jedzenia i stara się kupować właściwą jego ilość, 53,71% (413 osób) stosuje energooszczędne urządzenia, 69,57% (535 osób) oszczędza zasoby, takie jak prąd, gaz czy woda.

Wśród badanych 458 osób (59,56%) ogranicza stosowanie plastiku, a 433 (56,31%) ogranicza kupowanie nowych rzeczy oraz kupuje je z drugiej ręki.

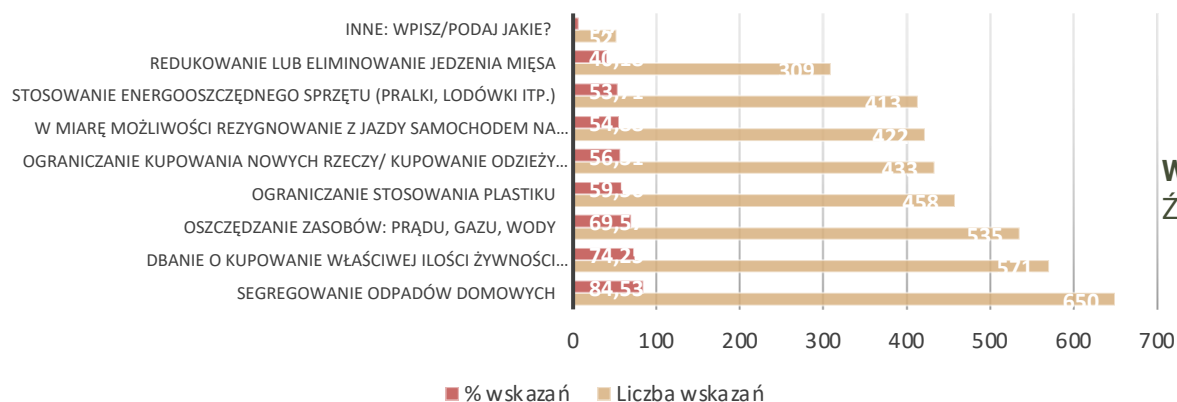
Na redukcję lub całkowitą eliminację jedzenia mięsa wskazało 40,18% badanych (309), a 54,88% (422 osoby) staraj się stosować zasady zrównoważonych podróży.

Postawy studentów

Ekopraktyka w domu

Wykres 16. Które z poniższych działań praktykujesz?

Źródło: *Badania własne.*

Tabela 19 Które z poniższych działań praktykujesz?

Źródło: *Badania własne.*

Działanie	Liczba wskazań	% wskazań
Segregowanie odpadów domowych	650	84,53
Dbanie o kupowanie właściwej ilości żywności (niemarnowanie jedzenia)	571	74,25
Oszczędzanie zasobów: prądu, gazu, wody	535	69,57
Ograniczanie stosowania plastiku	458	59,56
Ograniczanie kupowania nowych rzeczy/ kupowanie odzieży używanej	433	56,31
W miarę możliwości rezygnowanie z jazdy samochodem na rzecz komunikacji miejskiej, roweru itp.	422	54,88
Stosowanie energooszczędnego sprzętu (pralki, lodówki itp.)	413	53,71
Redukowanie lub eliminowanie jedzenia mięsa	309	40,18
Inne: wpisz/podaj jakie?	52	6,76

Postawy studentów

Ekopraktyka w domu

Pozostałe wskazane przez osoby studenckie odpowiedzi (inne – 6,76%, 52 wskazania) to:

Stosowanie przedmiotów, akcesoriów ekologicznych: *stosuję ekologiczny papier do drukarki, używanie dzbanka z filtrem do wody.*

Praktykowanie działań mających na celu wykorzystywanie surowców wtórnych oraz optymalne wykorzystywanie zasobów naturalnych: *kompost, kompostowanie resztek jedzenia, zbieranie puszek, oddawanie złomu, butelek, recykling, używanie deszczówki do podlewania roślin.*

Działania typu zero-waste: *wykorzystanie śmieci (zero waste), dawanie „drugiego życia” przedmiotom.*

Praktykowanie działań mających na celu oszczędzanie zasobów, jedzenia, wody: *freeganizm, używam butelki z filtrem, noszenie własnej torby na zakupy.*

Samokształcenie w tym zakresie i pogłębianie wiedzy: *zainteresowanie i edukacja w kierunku poznawania dzikich roślin, wypożyczenie książek o tematyce ekologicznej.*

Edukowanie innych: *szerzenie wiedzy i postaw proekologicznych wśród znajomych, poszerzanie myśli proekologicznej innych, edukacja znajomych, przekazywanie wiedzy, angażowanie innych osób.*

Dbanie o rodzime firmy, wspieranie mody slow fashion: *kupowanie lokalnych wyrobów i towarów, kupowanie warzyw i owoców w osiedlowych warzywniakach, a nie supermarketach, niekupowanie ze stron typu fast fashion, np. SHEIN.*

Postawy studentów

Ekopraktyka w domu

Korzystanie z odnawialnych źródeł energii i innych zasobów naturalnych lub bardziej ekologicznych: energia z paneli fotowoltaicznych, zbiornik na deszczówkę, oczyszczalnia przydomowa, panele fotowoltaiczne, studnia głębinowa, samochody z instalacją gazową, pompa ciepła, produkują ekologiczną energię ze słońca.

Rezygnacja z jedzenia mięsa i/lub produktów pochodzenia zwierzęcego: weganizm, niejedzenie ryb, redukcja jedzenia nabiału.

Dbałość o czystość otoczenia: nie rzucam śmieci w miejscach publicznych, noszę papierki w kieszeni tak długo, jak nie znajdę kosza, zamiast wyrzucać je na ulicę, zawsze zabieram worek na śmieci do lasu i zawsze wychodzę z pełnym, oczyszczanie lasów.

Rezygnacja z kupowania nowych rzeczy, długotrwałe korzystanie z przedmiotów, ograniczanie konsumpcjonizmu: naprawianie rzeczy i szukanie nowych właścicieli dla niektórych rzeczy, eksploatowanie sprzętu/urządzeń/pojazdów dotąd, aż się rozlecą ze starości lub są tak zużyte, że nie da się ich już naprawić lub jest to nieopłacalne, zakupy na wagę w sklepach zero waste, kupuję używane auta, kupowanie mniejszej liczby ubrań.

Świadomy wybór produktów i usług: używanie bardziej naturalnych kosmetyków, carpooling, kosmetyki naturalne, wegańskie, nietestowane na zwierzętach, jazda samochodem hybrydowym, jazda samochodem elektrycznym

Ograniczanie ilości używanych sztucznych nawozów, chemikaliów w gospodarstwach domowych: uprawiam własne warzywa bez sztucznych nawozów i bez chemicznych trucizn na szkodniki, staram się nie używać ostrej chemii jako środków czystości, korzystanie z domowych środków czystości (soda, ocet).

Postawy studentów

Ekopraktyka w domu

Stosowanie przedmiotów wielorazowych zamiast jednorazowych odpowiedników/ wielokrotne stosowanie przedmiotów jednorazowych: własna torba/plecak na zakupy, wielorazowe torebki, używanie wielorazowych przedmiotów, używanie wielorazowych woreczków na zakupy, wymiana akcesoriów na produkty wielorazowe (waciki, ściereczki), używanie kubka wielorazowego przy zakupie kawy, jeśli już korzystam z woreczków plastikowych, to używam ich wielokrotnie, wielokrotne używanie opakowań plastikowych, worków, robienie szmatek z ubrań zbyt zniszczonych itp., używanie wielorazowej butelki.

Inne: sadzę kwiaty lubiane przez pszczoły, niekupowanie wody w butelkach, kupowanie produktów spożywczych na wagę do własnych opakowań.

Postawy studentów

Kryzys klimatyczny a emocje

Zmiany klimatu mogą wpływać na zdrowie, także psychiczne, dlatego też proszono o ustosunkowanie się do następującego twierdzenia: *Kryzys klimatyczny sprawia, że odczuwam smutek i apatię*. Badani wskazywali swoją opinie, opowiadając się za jedną z trzech możliwych odpowiedzi: *tak*, *nie* lub *nie mam zdania*. Na wykresie 17. oraz w tabeli 20. zostały zilustrowane uzyskane w tym zakresie wyniki badań.

Smutek i apatię związaną z kryzysem klimatycznym odczuwa 42,52% respondentów (327 osób), natomiast 31,6% (243 osoby) nie odczuwają smutku i apatii z tej przyczyny. Co czwarty respondent (25,88%) nie potrafił odpowiedzieć na to pytanie i zaznaczył odpowiedź *nie mam zdania* (199 osób).

Odpowiedź	Liczba	Procent
Tak	327	42,52
Nie	243	31,60
Nie mam zdania	199	25,88
Razem	769	100

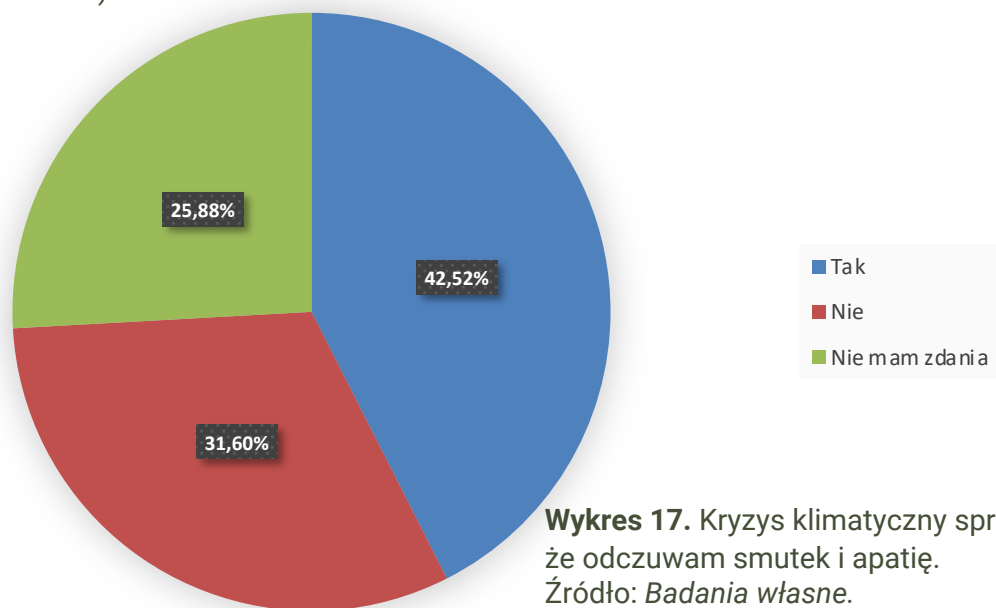

Tabela 20. Kryzys klimatyczny sprawia, że odczuwam smutek i apatię. Źródło: *Badania własne*.

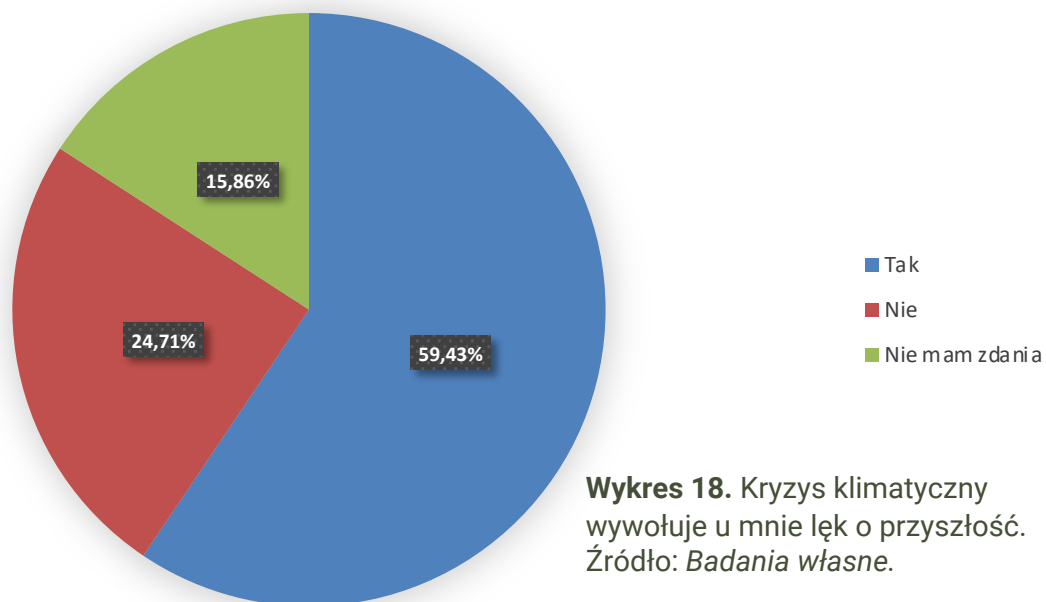
Postawy studentów

Lęk o przyszłość

Badani zostali poproszeni również o refleksję na temat swoich uczuć i emocji oraz o ustosunkowanie się do stwierdzenia: *Kryzys klimatyczny wywołuje u mnie lęk o przyszłość*. Podobnie jak w poprzednich pytaniach mieli oni do wyboru jedną z trzech możliwych odpowiedzi. Na wykresie 18. oraz w tabeli 21. zostały zilustrowane uzyskane w odniesieniu do tego stwierdzenia wyniki badań.

Lęk o przyszłość związany z kryzysem klimatycznym odczuwa 59,43% spośród badanych studentów (457 osób), natomiast 24,71% respondentów go nie odczuwa (190 osób), a 122 osoby (15,86%) nie mają zdania na ten temat.

Wykres 18. Kryzys klimatyczny wywołuje u mnie lęk o przyszłość.
Źródło: *Badania własne.*

Odpowiedź	Liczba	Procent
Tak	457	59,43
Nie	190	24,71
Nie mam zdania	122	15,86
Razem	769	100

Tabela 21. Kryzys klimatyczny wywołuje u mnie lęk o przyszłość.
Źródło: *Badania własne.*

Postawy studentów

Obawy osób studenckich

Kolejno w badaniu szukano odpowiedzi na pytanie o to, czy i jakich zjawisk związanych z kryzysem klimatycznym, tj. susze, nowotwory, migracje, obawiają się osoby studenckie. Zdano im następujące pytanie: *Czy obawiasz się poniższych zjawisk/ zdarzeń związanych z kryzysem klimatycznym i ekologicznym? Wybierz jedną z możliwych odpowiedzi (tak/nie/nie mam zdania)*. Na wykresie 19. oraz w tabeli 22. zostały zilustrowane uzyskane wyniki badań.

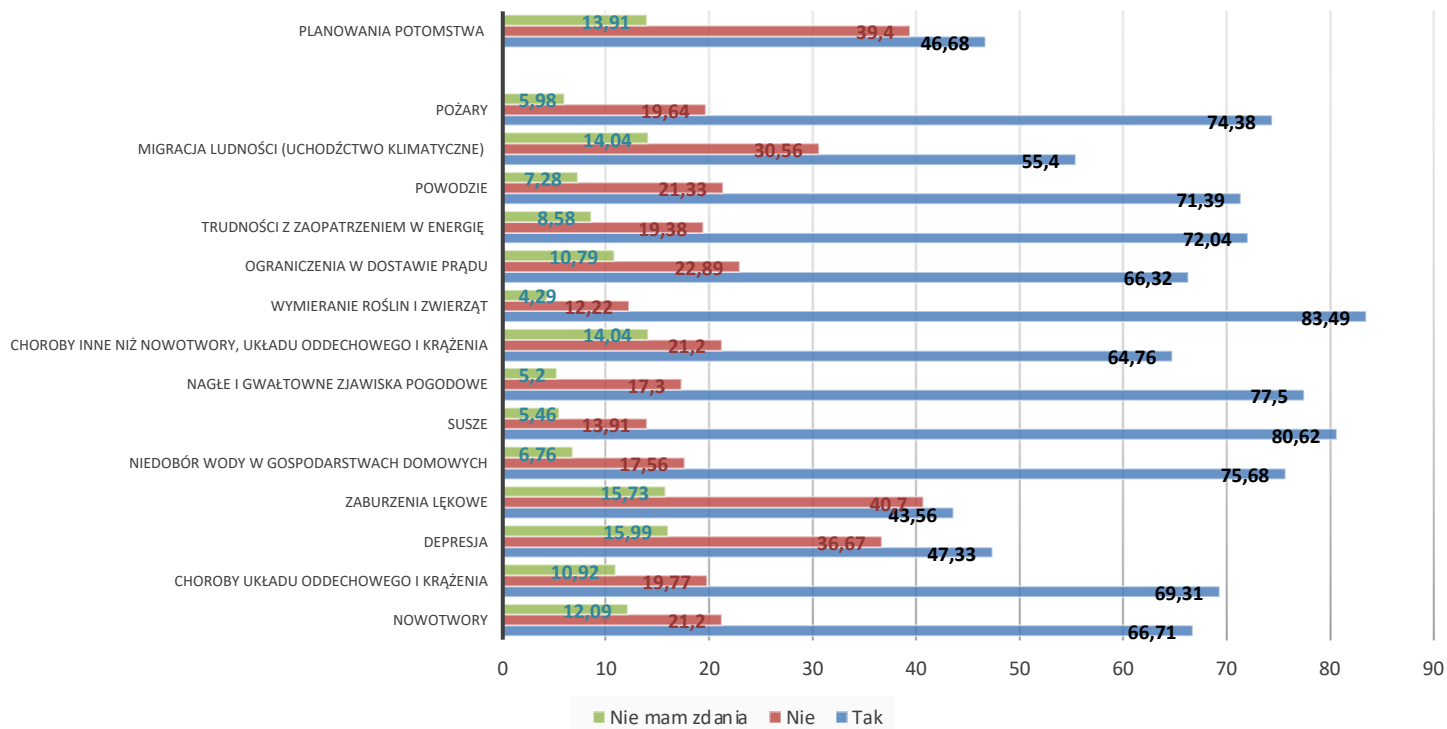
Wśród wskazanych zagrożeń studenci obawiali się najczęściej: wymierania roślin i zwierząt (83,49%), suszy (80,62%, 620 badanych), niedoboru wody (75,68%), pożarów (74,38), braków w zaopatrzeniu w energię (72,04%), powodzi (71,39%), nowotworów (66,71%), chorób układu krążenia (69,31%), chorób innych niż nowotwory, choroby układu oddechowego i krążenia (64,76%), ograniczeń w dostawie prądu (66,32%). Nieco mniejsze obawy budziły wśród badanych problemy związane z migracjami i uchodźstwem klimatycznym (55,4%), a także problemy emocjonalne, takie jak depresja (47,33%) czy zaburzenia lękowe (43,56%). Obawy związane z planowaniem potomstwa w wyniku zmian klimatycznych wskazało 46,88% badanych.

Postawy studentów

Obawy osób studenckich

Wykres 19. Czy obawiasz się poniższych zjawisk/ zdarzeń ?

Źródło: Badania własne.

Postawy studentów

Obawy osób studenckich

Odpowiedź	Tak	Nie	Nie mam zdania	Tak	Nie	Nie mam zdania
	Liczba wskazań	Liczba wskazań	Liczba wskazań	% wskazań	% wskazań	% wskazań
Nowotwory	513	163	93	66,71	21,20	12,09
Choroby układu oddechowego i krążenia	533	152	84	69,31	19,77	10,92
Depresja	364	282	123	47,33	36,67	15,99
Zaburzenia lękowe	335	313	121	43,56	40,70	15,73
Niedobór wody w gospodarstwach domowych	582	135	52	75,68	17,56	6,76
Susze	620	107	42	80,62	13,91	5,46
Nagłe i gwałtowne zjawiska pogodowe	596	133	40	77,50	17,30	5,20
Choroby inne niż nowotwory, układu oddechowego i krążenia	498	163	108	64,76	21,20	14,04
Wymieranie roślin i zwierząt	642	94	33	83,49	12,22	4,29
Ograniczenia w dostawie prądu	510	176	83	66,32	22,89	10,79
Trudności z zaopatrzeniem w energię	554	149	66	72,04	19,38	8,58
Powodzie	549	164	56	71,39	21,33	7,28
Migracja ludności (uchodźstwo klimatyczne)	426	235	108	55,40	30,56	14,04
Pożary	572	151	46	74,38	19,64	5,98
Inne (podaj/wpisz, jakie)	22	747	0	2,86	97,14	0,00
Planowanie potomstwa	359	303	107	46,68	39,40	13,91

Tabela 22. Czy obawiasz się poniższych zjawisk/ zdarzeń?
Źródło: Badania własne.

Postawy studentów

Obawy osób studenckich

Ponadto 22 osoby wskazały inne odpowiedzi (2,86%):

Ograniczenia swobody i wolności, tyrania władz (wymienione 17 razy):

- *Boję się, że moje życie będzie ograniczane w imię lepszego jutra/przyszłości, nie będę mógł jeść i kupować tego, co lubię, nie będę mógł pracować, gdzie chcę, ani robić tego, co bym chciał.*
- *Obawiam się, że zostaną wprowadzone ograniczenia, aby zapobiegać emisji CO₂, zabronią „zwykłym” ludziom wszystkiego.*
- *Wzrost tyranii państwa, ograniczenia wolności i praw obywatelskich.*
- *Komunizm, faszyzm, inne autorytaryzmy.*
- *Coraz bardziej restrykcyjna polityka klimatyczna i ekologiczna.*
- *Obawiam się zamordyzmu, ograniczania wolności i swobód obywatelskich, uzasadnianych właśnie tą „wielką troską” o zmiany klimatyczne.*
- *Ograniczeń praw i wolności słowa, niszczenie gospodarek i ludzkiej przedsiębiorczości, rezygnacja z techniki na rzecz życia w biedzie i brudzie jak człowiek jaskiniowy.*
- *Obawiam się, że troska o klimat spowoduje, że prawa obywatelskie będą ograniczane.*

Wojen i konfliktów zbrojnych (wskazane 13 razy).

Wzrostu cen dóbr i usług (wskazane 7 razy):

- *Wzrost cen produktów spożywczych i innych produktów pierwszej potrzeby.*
- *Wysokie ceny żywności, przeludnienie, wyeksploatowanie zasobów ziemi.*
- *Bardzo droga żywność, bardzo drogie warzywa i owoce.*

Postawy studentów

Obawy osób studenckich

Innych zmian pogodowych i niepokojących/niekorzystnych zjawisk atmosferycznych (4 wskazania):

- *Zmiany pogodowe na przestrzeni pór roku.*
- *Nieodwracalna zmiana temperatur.*
- *Niszczenie pięknych miejsc.*
- *Zniknięcie śniegu.*

Poglądów innych osób oraz decydentów (3 wskazania):

- *Boje się, że ludzie nawet za 200 lat nie zrozumieją swojego błędu i nie zaczną działać w celu poprawienia sytuacji.*
- *Boje się braku świadomości większości z nas.*

Problemów zdrowotnych nieuwzględnionych w odpowiedziach: *hipochondria.*

Skutków ekonomicznych biedy (3 osoby):

- *Bieda ze względu na braki podstawowych surowców i skrajnie niekorzystny klimat w efekcie nadchodzących zmian.*
- *Brak dostępności do zdrowej żywności (kwestia ceny ma znaczenie),*

Przekierowania odpowiedzialności na jednostkę:

- *Wciskanie na siłę odpowiedzialności za te zmiany na zwykłych ludzi, a nie na wielkie korporacje.*

Postawy studentów

Obawy osób studenckich

Wyginięcia gatunku ludzkiego: Ryzyko zaistnienia anihilacji ludzkości spowodowanej licznymi klęskami żywiołowymi.

Ogólnej katastrofy ekologicznej (3 wskazania):

- *Katastrofa ekologiczna.*
- *Życie jak na filmach sci-fi gdzie ludzie pozamykani są w kapsułach, tlen mają jedynie w butlach.*
- *Doprowadzenie planety na skraj wytrzymałości.*

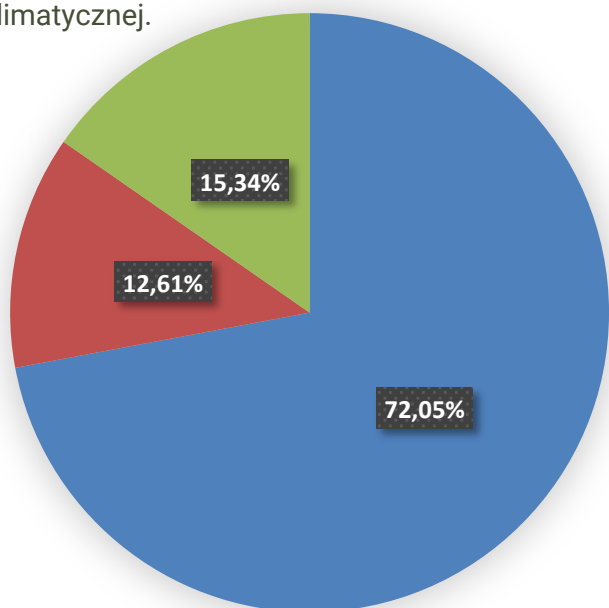
Postawy studentów

Czy powstrzymamy katastrofę klimatyczną?

Kolejno zapytano studentów o to, czy: *Poprzez różnorodne działania można powstrzymać katastrofę klimatyczną*. Mieli oni do wyboru jedną z 3 propozycji odpowiedzi *tak*, *nie* lub *nie mam zdania*. Na wykresie 20. oraz w tabeli 23. zostały zilustrowane uzyskane wyniki badań w tym zakresie.

Zdecydowana większość, bo aż 72,05% badanych wierzy, że poprzez różnorodne działania można powstrzymać katastrofę klimatyczną. Tylko 12,61% respondentów (97 osób) ma odmienne zdanie. Brak jednoznacznego zdania i wybór opcji *nie mam zdania* zadeklarowało 118 studentów (15,34%). Jak widać, większość badanych jest przekonana o sensie działania na rzecz ratowania Ziemi i możliwości powstrzymania katastrofy klimatycznej.

- Tak
- Nie
- Nie mam zdania

Wykres 20. Poprzez różnorodne działania Można powstrzymać katastrofę klimatyczną.
Źródło: *Badania własne*.

Odpowiedź	Liczba	Procent
Tak	554	72,05
Nie	97	12,61
Nie mam zdania	118	15,34
Razem	769	100

Tabela 23. Poprzez różnorodne działania Można powstrzymać katastrofę klimatyczną.
Źródło: *Badania własne*.

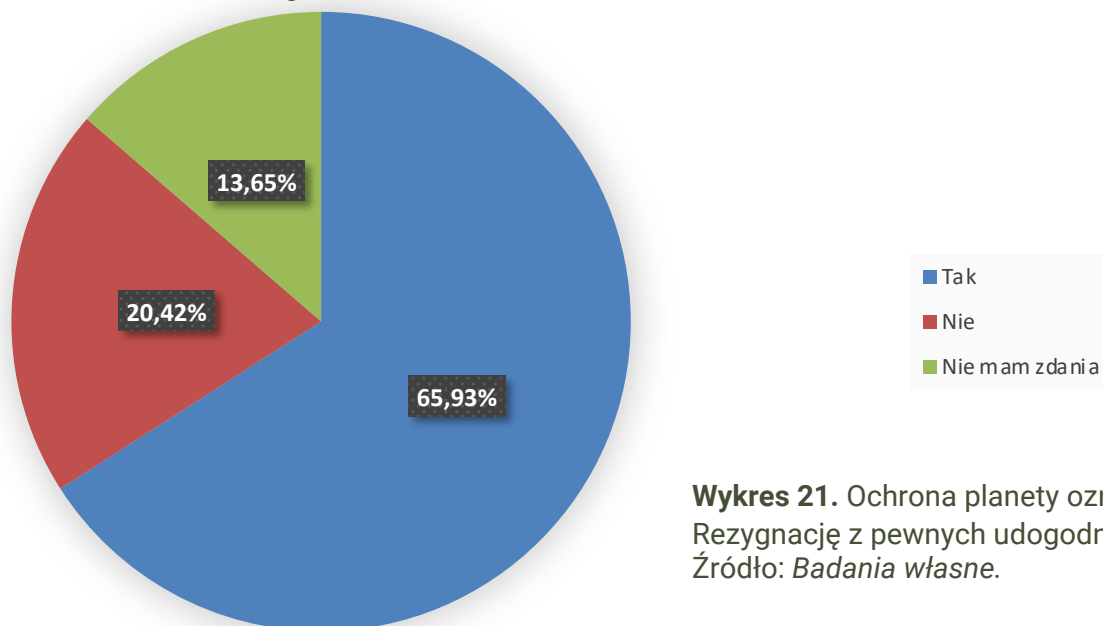
Postawy studentów

Wyrzeczenia dla klimatu?

Studentów zapytano także o to, czy ich zdaniem: *Ochrona planety oznacza dla nas rezygnację z pewnych udogodnień współczesnej cywilizacji*. Mieli oni do wyboru jedną z trzech propozycji odpowiedzi: *tak*, *nie* lub *nie mam zdania*. Na wykresie 21. oraz w tabeli 24. zostały zilustrowane uzyskane wyniki badań w tym zakresie.

Większość badanych – 65,93% (507 osób) – zdaje sobie sprawę, że ochrona planety oznacza dla nas rezygnację z pewnych udogodnień współczesnej cywilizacji. Odmiennego zdania jest 20,42% respondentów (157 osób). Tylko 13,65% (105 osób) nie potrafi się jednoznacznie ustosunkować do tego stwierdzenia.

Wykres 21. Ochrona planety oznacza Rezygnację z pewnych udogodnień cywilizacji?
Źródło: *Badania własne.*

Odpowiedź	Liczba	Procent
Tak	507	65,93
Nie	157	20,42
Nie mam zdania	105	13,65
Razem	769	100

Tabela 24. Ochrona planety oznacza Rezygnację z pewnych udogodnień cywilizacji?
Źródło: *Badania własne.*

CZĘŚĆ III

Edukacja klimatyczna na poziomie akademickim

Ta część ankiety koncentrowała się wokół dwóch zagadnień: z jednej strony jakości edukacji klimatycznej proponowanej na polskich uczelniach, a z drugiej – na opinii studentów na temat propozycji wprowadzenia przedmiotu poświęconego zagadnieniom zmian klimatu i kryzysu klimatyczno-ekologicznego. Zapytano osoby studenckie o to, czy treści o tematyce klimatycznej są/były wprowadzane i podczas jakich zajęć miało to miejsce, a także o to, czy były to zagadnienia merytorycznie związane z ich kierunkiem studiów. Proszono również o wskazanie formy, ocenę przydatności i atrakcyjności tych zajęć. Ponadto studenci byli proszeni o wypowiedź na temat wprowadzenia dodatkowego przedmiotu, jego zakresu, formy zaliczenia oraz liczby godzin, które ich zadaniem powinien być prowadzony. Osoby studenckie mogły zaproponować nazwę tego przedmiotu.

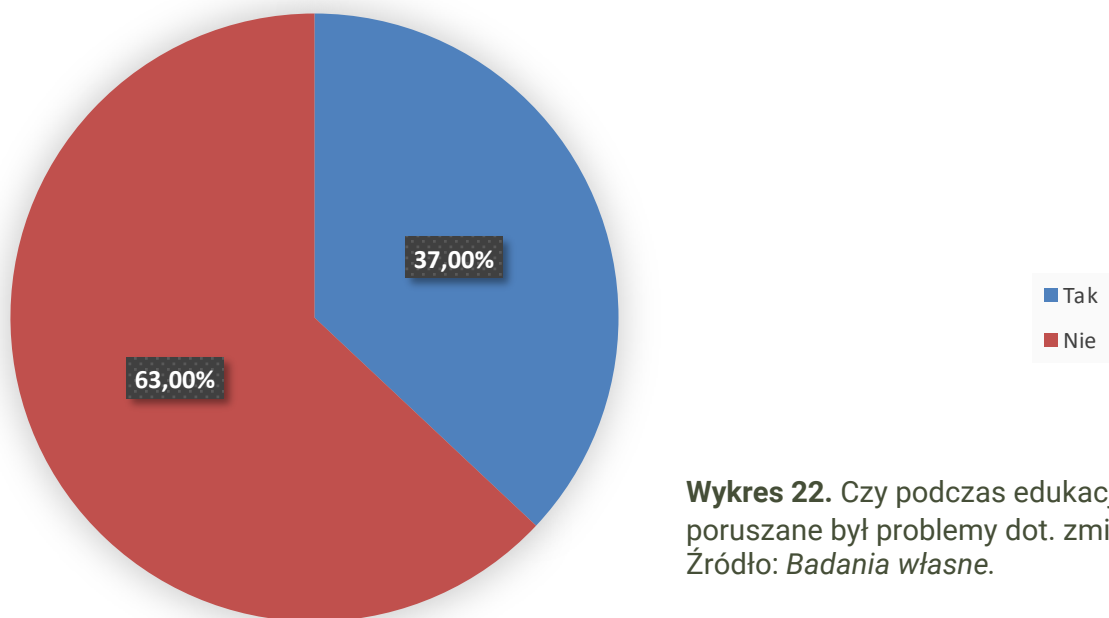
Edukacja klimatyczna na poziomie akademickim

Czy na uczelniach mówią o klimacie?

W tej części pytań jako pierwsze wybrzmiało: *Czy podczas edukacji akademickiej poruszane były problemy dotyczące zmian klimatu?* W tabeli 25. oraz na wykresie 22. zostały zilustrowane uzyskane wyniki badań w tym zakresie.

Jak wynika z danych przedstawionych w tabeli 25., 37% studentów (286 osób) wskazuje, że w ramach edukacji akademickiej były poruszane zagadnienia dotyczące zmian klimatu. Zdaniem 63% studentów (483 osoby) problemy związane ze zmianami klimatu nie są poruszane.

Wykres 22. Czy podczas edukacji akademickiej poruszane były problemy dot. zmian klimatu?
Źródło: *Badania własne.*

Odpowiedź	Liczba	Procent
Tak	286	37
Nie	483	63
Razem	769	100

Tabela 25. Czy podczas edukacji akademickiej poruszane były problemy dot. zmian klimatu?
Źródło: *Badania własne.*

Edukacja klimatyczna na poziomie akademickim

Czy na uczelniach mówią o klimacie?

Ci, którzy uznają, że treści z zakresu zmian klimatu są tematem zajęć, wskazują, że ma to miejsce najczęściej na zajęciach, których nazwy wraz z liczbą wskazań zamieszczono w tabeli 26.

Największa liczba osób studenckich wskazuje, że treści związane ze zmianami klimatu były poruszane w ramach przedmiotów: ekologia (35 wskazań) oraz zarządzanie środowiskiem (32 osoby). Po 11 osób utrzymuje, że był to przedmiot ABC klimatyczne/klimatyczne ABC, a także zrównoważony rozwój. 10 badanych deklaruje, że interesujące nas treści pojawiły się w ramach bezpieczeństwa energetycznego. Ponadto studenci deklarują, że treści ekologiczne pojawiły się na licznych przedmiotach, w tym dydaktycznych, ekonomicznych czy lingwistycznych. W tabeli 26. znajduje się ich zestawienie.

Edukacja klimatyczna na poziomie akademickim

Czy na uczelniach mówią o klimacie?

Tabela 26. . Przedmioty akademickie, na których poruszano zagadnienia związane ze zmianami klimatu

Źródło: *Badania własne.*

Nazwa przedmiotu	Liczba wskazań
Ekologistyka	35
Zarządzanie środowiskiem	32
ABC Klimatyczne/ klimatyczne ABC	11
Zrównoważony rozwój	11
Bezpieczeństwo energetyczne	10
Dydaktyka języka i literatury polskiej	9
Geografia ekonomiczna	8
Seminarium dyplomowe	8
Ekologia	6
Język angielski	6
Praktyczna nauka języka francuskiego	6
Geografia bezpieczeństwa	5
International Business Environment	5
Wprowadzenie do biologii	5

Wstęp do medioznawstwa	5
Edukacja inkluzywna	4
Ekonomia	4
Ekonomia miejska	4
Ekonomia zrównoważonego rozwoju	4
Etyka zarządzania	4
Innowacje w logistyce	4
Ochrona ekosystemów bagiennych	4
Ogród i śmietnik	4
Polityka społeczna	4
Społeczna odpowiedzialność biznesu (CSR)	4
Wykład monograficzny	4
Zarządzanie rozwojem zrównoważonym	4
Zarządzanie strategiczne	4
Antropologia	3

Edukacja klimatyczna na poziomie akademickim

Czy na uczelniach mówią o klimacie?

Cywilizacja na ławie oskarżonych	3
Dekarbonizacja dla niezaawansowanych	3
Dydaktyka ogólna	3
Geografia	3
Gospodarka regionalna	3
Gospodarka współdzielenia i równoważenie konsumpcji	3
Green Investments	3
Makroekonomia	3
Ochrona środowiska	3
Pedagogika ogólna	3
Podstawy socjologii	3
Przyroda	3
Psychologia	3
Socjologia	3
Teoria i historia kultury	3
Towaroznawstwo	3
Antropologia kultury konsumpcyjnej	2

Dydaktyka uczenia języka polskiego	2
Ekonomia międzynarodowa	2
Ekonomia środowiska	2
Ekonomika transportu	2
Emisja głosu	2
Environment protection	2
Historia Polski	2
Historia powszechna XX w.	2
Historia starożytna ziem polskich	2
Innowacje i współczesne kierunki pedagogiczne	2
Inżynieria bioprosesowa	2
Język francuski	2
Kultura dekarbonizacji dla niezaawansowanych	2
Laboratorium czasu	2
Logistyka	2
Logistyka miejska	2
Logistyka międzynarodowa	2

Edukacja klimatyczna na poziomie akademickim

Czy na uczelniach mówią o klimacie?

Metodologia badań literackich	2
Na większości przedmiotów	2
Ochrona środowiska w logistyce	2
Podstawy biologii	2
Podstawy dydaktyki	2
Podstawy ekologii i ochrony środowiska	2
Podstawy logistyki	2
Polityka gospodarcza i społeczna	2
Polityka gospodarczą	2
Prawo gospodarcze	2
Starożytna i wczesnośredniowieczna historia Polski	2
Wprowadzenie do socjologii	2
Zagrożenia cywilizacyjne i zrównoważony rozwój	2
Zarządzanie bezpieczeństwem narodowym RP	2
Zmiana klimatyczna i marazm antropocenu	2

Edukacja klimatyczna na poziomie akademickim

Czy na uczelniach mówią o klimacie?

Pozostałe wskazane przez studentów przedmioty, to: anatomia, andragogika, antropocen, antropologia codzienności, antropologia ekologiczna, bezpieczeństwo ekologiczne, bezpieczeństwo ekonomiczne, bezpieczeństwo i zarządzaniem ryzykiem w logistyce, bezpieczeństwo żywnościowe, bezpieczeństwo ekonomiczne państw w procesach globalizacji, BHP i ochrona środowiska, bioetyka, biologia, biomedyczne podstawy wychowania i rozwoju, chemia stosowana i zarządzanie chemikaliami, *climate change* – przedmiot ogólnouniwersytecki, *conversation practices*, cyfrowy handel międzynarodowy, człowiek i biosfera, dendrologia, design a środowisko, doktryny pedagogiczne, dydaktyka literatury dziecięcej, dydaktyka, zajęcia projektowe, efektywność i finansowanie rozwoju, ekohydrologia przedsiębiorstw, ekokrytyka, ekologia miasta, ekologia społeczna, ekonomia behawioralna, ekonomia integracji europejskiej, ekonomia międzynarodowa, ekonomia ochrona środowiska na obszarach miejskich, ekonomia w ochronie środowiska, ekonomika i finansowanie ochrony środowiska, ekonomika transportu, ekoturystyka, elektromobilność, etyka, etyka gospodarcza, etyka reklamy i problemy konsumpcji, etyka środowiskowa, filozofia środowiskowa, finanse międzynarodowe, formy przedsiębiorczości, geografia społeczna i ekonomiczna, geopolityka, globalne problemy ekologii, gospodarka miejska, gospodarka nieruchomości, *governance of natural resources*, grafika cyfrowa, historia literatury latynoamerykańskiej, historia, historia powszechna i pedagogika powszechna, humanistyka środowiskowa, integracja dla bezpieczeństwa – wykład monograficzny, integracja usług TSL w układach lokalnych i ponadnarodowych, intermedia, język hiszpański w Ameryce Łacińskiej, język hiszpański, kino polskie, klimat obszarów przemysłowych i zurbanizowanych, klimatologia i meteorologia, koncepcje zarządzania, konflikty środowiskowe, konsument 4.0, konwersatorium literaturoznawcze, kreowanie marki, kryzys klimatyczno-ekologiczny głosem wielu nauk, literatura powszechna XX i XXI wieku, logistyka recyklingu, logistyka zwrotna, malarstwo, marketing, marketing i sprzedaż usług logistycznych, mechanika, megatrendy rozwojowe we współczesnych stosunkach, meteorologia międzynarodowa, meteorologia i klimatologia, metodologia badań literaturoznawczych,

Edukacja klimatyczna na poziomie akademickim

Czy na uczelniach mówią o klimacie?

metody biotechnologii w ochronie środowisk, metodyka nauczania literatury, miasto, człowiek, środowisko: przemysław wspólnotę, mikrobiologia, mikrobiologia przemysłowa, monitoring środowiska, nauka o polityce, niezawodność techniki i technologie przetwarzania, nowe nurty w ekonomii, ocena wpływu na środowisko w pełnym cyklu życia, ochrona środowiska w transporcie, ochrona zwierząt w biologii konserwatorskiej, pedagogika warsztaty, podstawy edukacji przyrodniczej, podstawy marketingu, podstawy turystyki, podstawy zarządzania, poetyka, podstawy edukacji społeczno-przyrodniczej, prawo finansowe, prawo ochrony środowiska, projektowanie działalności społeczno-kulturalnej, przedsiębiorczość, przedsiębiorczość społeczna, przemysł 4.0, przyrodnicze podstawy funkcjonowania środowiska, psychologiczna praca z filmem, *quantitative methods*, regionalne uwarunkowania działalności na rynkach zagranicznych, regionalne uwarunkowania gospodarcze, retoryka, sektor publiczny w gospodarce państwa, seminarium, socjologia kultury i mediów, socjologia makrostruktur społecznych, socjologia mediów, społeczno-ekonomiczne uwarunkowania rozwoju turystyki, strategiczne problemy bezpieczeństwa we współczesnym świecie, *sustainability*, system bezpieczeństwa narodowego, systemy i procesy transportowe, teoria bezpieczeństwa, teorie współczesnej biologii, transport lądowy w systemach logistycznych, transport w logistyce, transport w turystyce, turystyka, warsztaty kreatywności pisarskiej, wiedza o kulturze, wprowadzenie do filozofii, wprowadzenie do kognitywistyki, wprowadzenie do psychologii i historia myśli psychologicznej, wykład monograficzny – *Green Chemistry for Environmental Sustainability*, wykład monograficzny: *Cywilizacja na ławie oskarżonych*, kryzysy XXI wieku, wykłady z dydaktyki literatury, wyzwania i wybory epoki antropocenu, wyzwania współczesnej hydrobiologii, zarządzanie kulturą w Polsce, zarządzanie kulturą w sektorze publicznym, prywatnym i pozarządowym, zarządzanie logistyczne, zarządzanie projektem europejskim, zarządzanie zrównoważonym rozwojem, zmiany klimatu i co z tego dla ludzi wynika, zróżnicowanie biosfery.

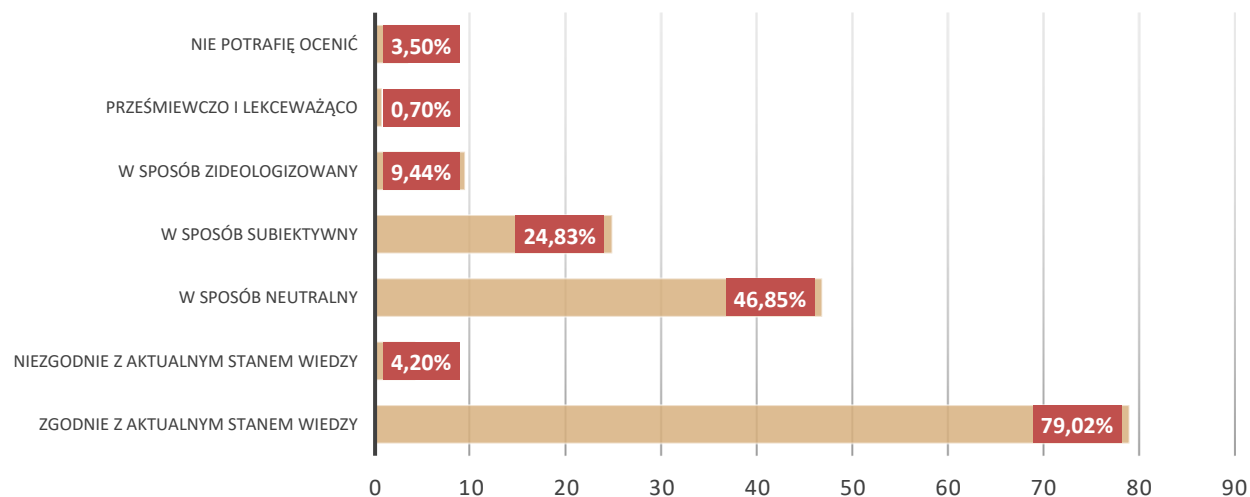

Edukacja klimatyczna na poziomie akademickim

Jak na uczelniach mówią o klimacie?

W kolejnym pytaniu osoby studenckie miały ocenić, w jaki sposób prowadzone były te zajęcia. Mogły one wskazać każdą z proponowanych opcji związanych z oceną zajęć: *zgodne ze aktualnym stanem wiedzy na temat ekologii i zmian klimatycznych*, *niezgodne z aktualnym stanem wiedzy na temat ekologii i zmian klimatycznych*, *stanowiły prywatną opinię*, *miały charakter polityczny*, *miały charakter prześmiewczy i lekceważący* lub wskazać własną opcję. W tabeli 27. oraz na wykresie 23. zostały zilustrowane wyniki badań w tym zakresie.

Wykres 22. Sposób prowadzenia zajęć.
Źródło: *Badania własne.*

Edukacja klimatyczna na poziomie akademickim

Jak na uczelniach mówią o klimacie?

Zdecydowana większość badanych (79,02%) wskazuje, że podczas zajęć zdobywali oni aktualną wiedzę, która na ogół przekazywana była w sposób neutralny (46,85%). Niemal co czwarty spośród badanych studentów (24,83%) deklaruje, że wiedza przekazywana była w subiektywny sposób, a kolejne 4,2% zaznacza, że nie była ona aktualna. Tylko 0,7% badanych uznało, że zagadnienia o tematyce klimatyczno-ekologicznej przekazywane były w sposób prześmiewczy i lekceważący.

Odpowiedź	% wskazań	Liczba wskazań
Zgodnie z aktualnym stanem wiedzy	79,02	226
Niezgodnie z aktualnym stanem wiedzy	4,20	12
W sposób neutralny	46,85	134
W sposób subiektywny	24,83	71
W sposób zideologizowany	9,44	27
Prześmiewczo i lekceważąco	0,70	2
Nie potrafię ocenić	3,50	10

Tabela 27. Sposób prowadzenia zajęć
Źródło: *Badania własne.*

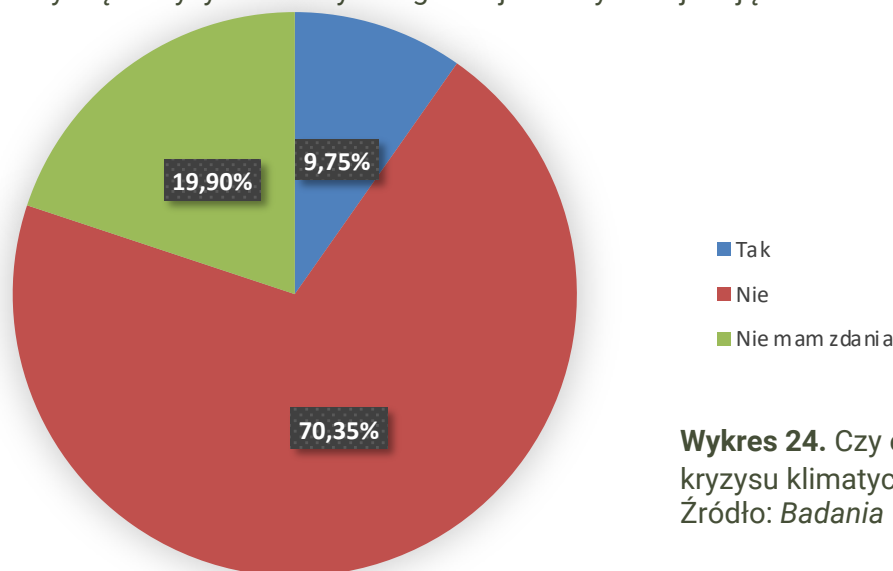
Edukacja klimatyczna na poziomie akademickim

Czy edukacja dotycząca kryzysu klimatycznego w szkołach jest satysfakcjonująca?

Następnie zapytano studentów o to, czy ich zdaniem szkolna edukacja dotycząca kryzysu klimatycznego jest satysfakcjonująca. Mieli oni do wyboru jedną z trzech propozycji odpowiedzi *tak*, *nie* lub *nie mam zdania*. Na wykresie 24. oraz w tabeli 28. zostały zilustrowane uzyskane w tym zakresie wyniki badań.

Tylko 9,75% badanych (75 osób) uznało, że edukacja dotycząca kryzysu klimatycznego w szkołach jest satysfakcjonująca. Co piąty respondent (19,9%, 153 osoby) nie potrafił udzielić jednoznacznej odpowiedzi na ten temat, a 70,35% badanych (541 osób) jest zdania, że edukacja dotycząca kryzysu klimatycznego nie jest satysfakcjonująca.

Wykres 24. Czy edukacja w szkołach dotycząca kryzysu klimatycznego jest satysfakcjonująca?
Źródło: *Badania własne.*

Odpowiedź	Liczba	Procent
Tak	75	9,75
Nie	541	70,35
Nie mam zdania	153	19,9
Razem	769	100

Tabela 28. Czy edukacja w szkołach dotycząca kryzysu klimatycznego jest satysfakcjonująca?
Źródło: *Badania własne.*

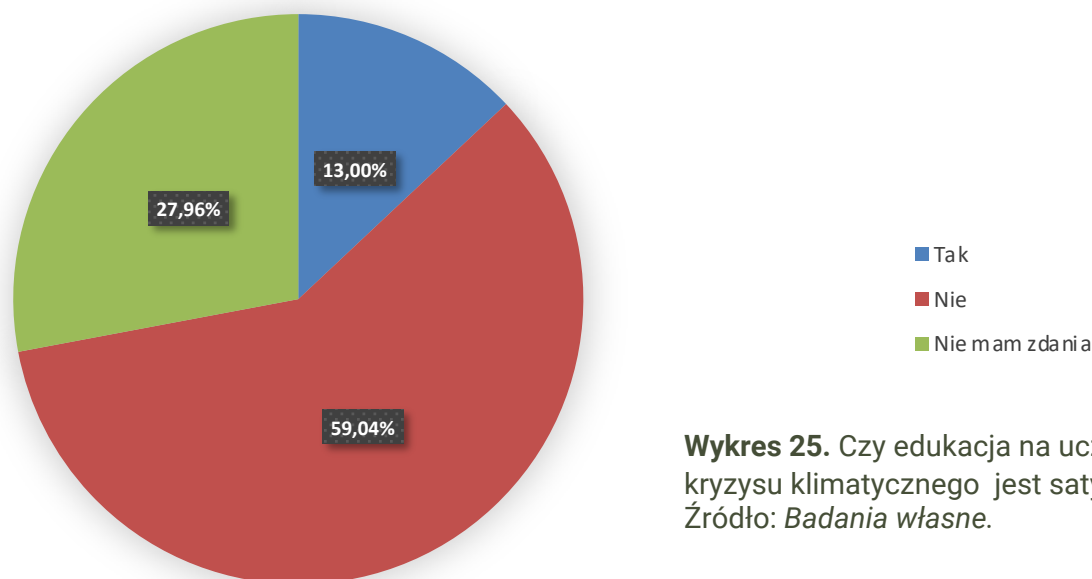
Edukacja klimatyczna na poziomie akademickim

Czy edukacja dotycząca kryzysu klimatycznego na uczelniach jest satysfakcjonująca?

Następnie analogicznie zapytano studentów o akademicką edukację dotyczącą kryzysu klimatycznego. Na wykresie 25. oraz w tabeli 29. zostały zilustrowane uzyskane w tym zakresie wyniki badań.

Tylko 13% badanych studentów uznało, że edukacja dotycząca kryzysu klimatycznego na uczelniach jest satysfakcjonująca (100 badanych), a 27,96% (215 osób) nie potrafiło udzielić jednoznacznej odpowiedzi na ten temat. Aż 59,04% badanych (454 osoby) jest zdania, że edukacja dotycząca kryzysu klimatycznego na uczelniach nie jest satysfakcjonująca.

Wykres 25. Czy edukacja na uczelniach dotycząca kryzysu klimatycznego jest satysfakcjonująca?
Źródło: *Badania własne.*

Odpowiedź	Liczba	Procent
Tak	100	13,00
Nie	454	59,04
Nie mam zdania	215	27,96
Razem	769	100

Tabela 29. Czy edukacja na uczelniach dotycząca kryzysu klimatycznego jest satysfakcjonująca?
Źródło: *Badania własne.*

Edukacja klimatyczna na poziomie akademickim

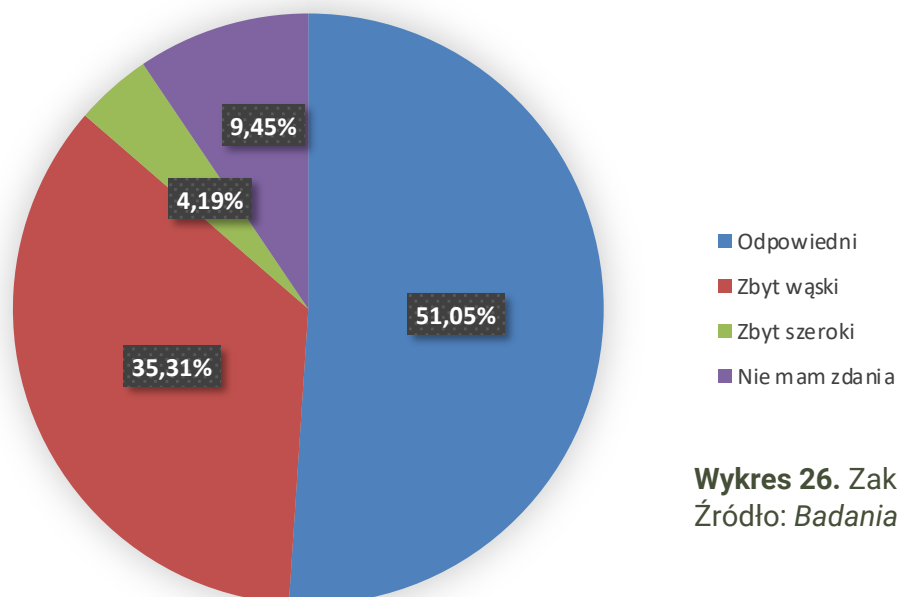

Czy wystarczająco mówi się o klimacie i środowisku?

Kolejne pytanie w ankiecie brzmiało: *Czy Twoim zdaniem liczba poruszanych problemów/tematów dotyczących klimatu i środowiska w toku edukacji wyższej na twoim/twoich kierunku/kierunkach studiów była/jest zbyt szeroka/wąska czy odpowiednia.*

W tabeli 30. oraz na wykresie 26. zostały zilustrowane uzyskane wyniki badań w tym zakresie.

Tylko 146 badanych (51,05%) uznało, że zakres poruszanych zagadnień z zakresu kryzysu klimatyczno-ekologicznego był właściwy, 35% uznaje go za zbyt wąski (101 osób), natomiast 12 (4,19%) za zbyt szeroki, 27 osób (9,45%) nie ma zdania na ten temat.

Wykres 26. Zakres poruszanych zagadnień
Źródło: *Badania własne.*

Odpowiedź	Liczba	Procent
Odpowiedni	146	51,05
Zbyt wąski	101	35,31
Zbyt szeroki	12	4,19
Nie mam zdania	27	9,45
Razem	286	100

Tabela 30. Zakres poruszanych zagadnień
Źródło: *Badania własne.*

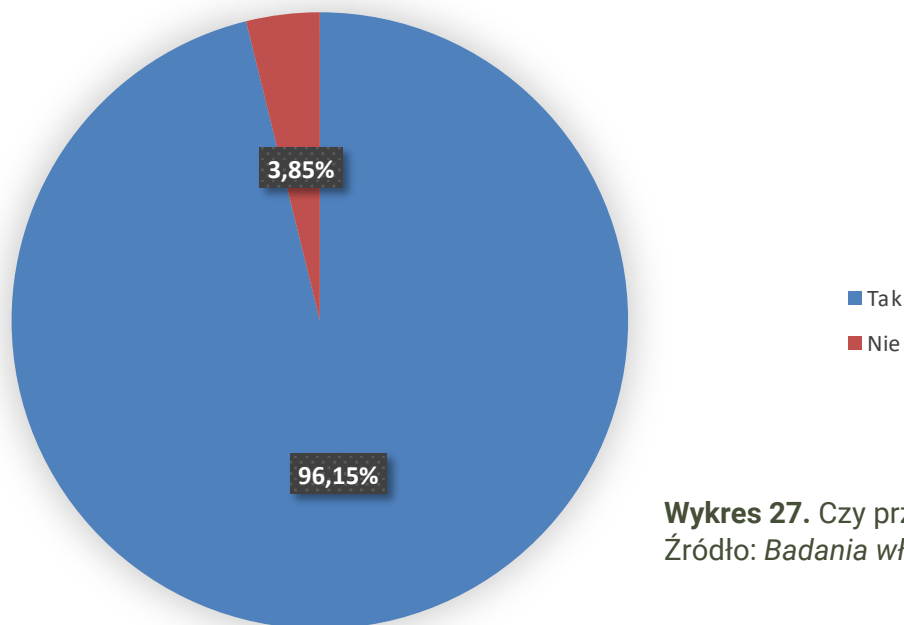
Edukacja klimatyczna na poziomie akademickim

Czy zrozumiale mówi się o klimacie i środowisku na uczelniach?

Kolejno proszono badanych o ocenę, czy przedmiot był prowadzony w sposób dla nich zrozumiały. W tabeli 31. oraz na wykresie 27. zostały zilustrowane uzyskane wyniki badań w tym zakresie.

Zdecydowana większość badanych (96,15%) uznaje, że zakres poruszanych zagadnień z zakresu kryzysu klimatyczno-ekologicznego był zrozumiały, tylko 3,85% uznaje go za niezrozumiały (11 osób).

Wykres 27. Czy przedmiot był zrozumiały?
Źródło: *Badania własne.*

Odpowiedź	Liczba	Procent
Tak	275	96,15
Nie	11	3,85
Razem	286	100

Tabela 31. Czy przedmiot był zrozumiały?
Źródło: *Badania własne.*

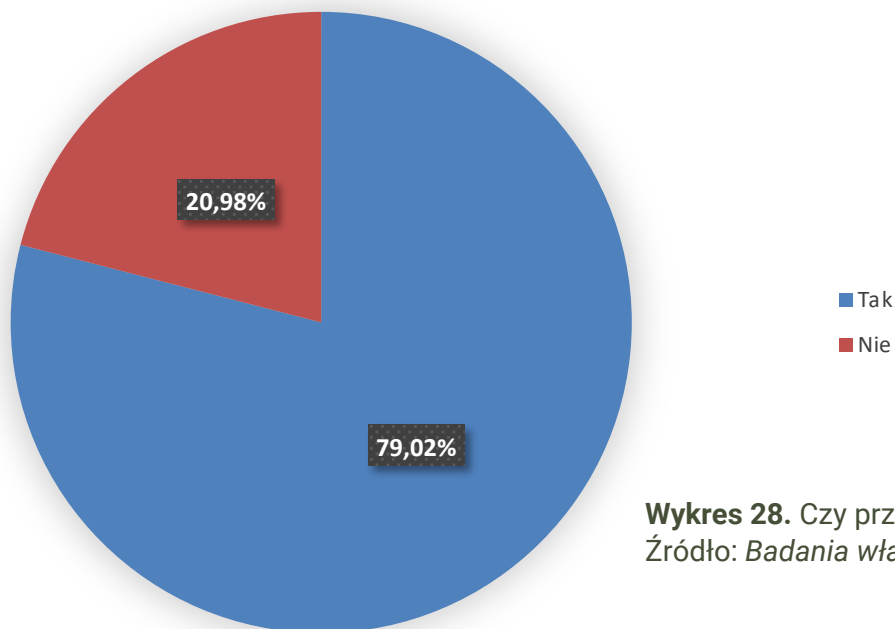
Edukacja klimatyczna na poziomie akademickim

Czy atrakcyjnie mówi się o klimacie i środowisku na uczelniach?

Następnie proszono badanych o ocenę atrakcyjności i poziomu zainteresowania przedmiotem. W tabeli 32. oraz na wykresie 28. zostały zilustrowane uzyskane wyniki badań w tym zakresie.

Większość badanych (79,02%) uznaje, proponowany przedmiot był interesujący, natomiast 20,98% ocenia go jako nieinteresujący (60 osób).

Wykres 28. Czy przedmiot był interesujący?
Źródło: *Badania własne.*

Odpowiedź	Liczba	Procent
Tak	226	79,02
Nie	60	20,98
Razem	286	100

Tabela 32. Czy przedmiot był interesujący?
Źródło: *Badania własne.*

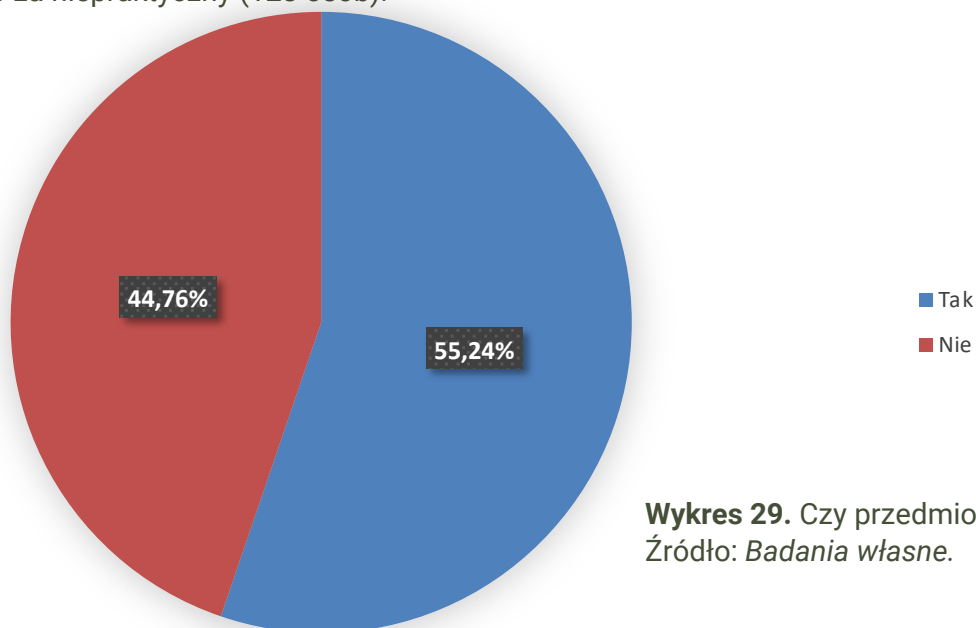
Edukacja klimatyczna na poziomie akademickim

Czy poruszane treści są praktyczne?

Kolejno proszono badanych o ocenę praktyczności i przydatności omawianych podczas zajęć zagadnień. W tabeli 33. oraz na wykresie 29. zostały zilustrowane uzyskane wyniki badań w tym zakresie.

Na podstawie ocenianych dotąd parametrów można wysnuć wniosek, iż praktyczne możliwości wykorzystania przedmiotu zostały ocenione przez studentów najslabiej. Nieco ponad połowa respondentów (55,24%) uznaje go za praktyczny, natomiast aż 44,76% ankieterowanych uważa go za niepraktyczny (128 osób).

Wykres 29. Czy przedmiot był praktyczny?
Źródło: *Badania własne.*

Odpowiedź	Liczba	Procent
Tak	158	55,24
Nie	128	44,76
Razem	286	100

Tabela 33. Czy przedmiot był praktyczny?
Źródło: *Badania własne.*

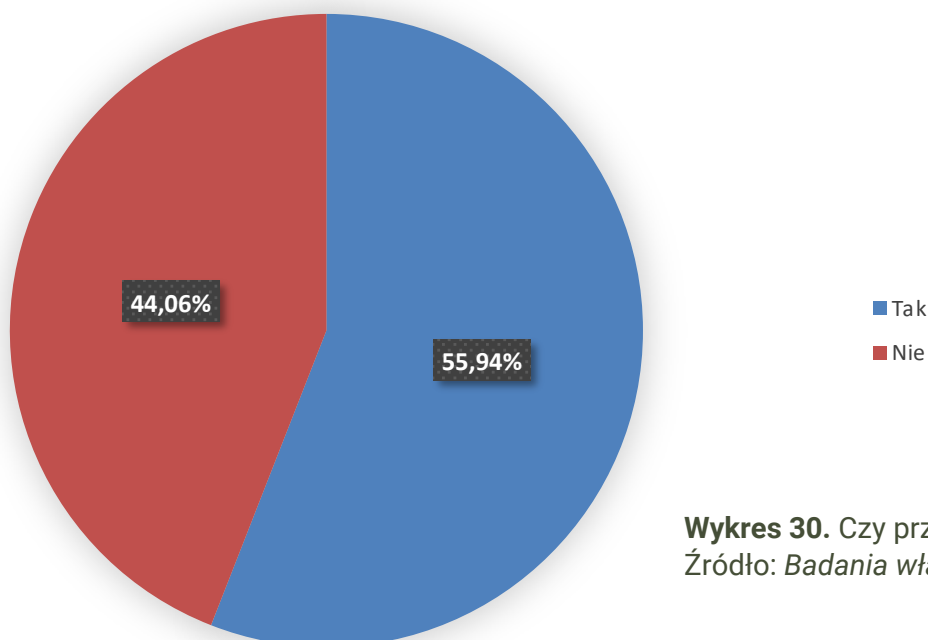
Edukacja klimatyczna na poziomie akademickim

Czy tematyka klimatyczna wzbudza emocje na uczelni?

Kolejno proszono badanych o odpowiedź na pytanie, czy przedmiot wzbudzał w nich emocje. Wyniki badań w tym zakresie zaprezentowano w tabeli 34. oraz na wykresie 30.

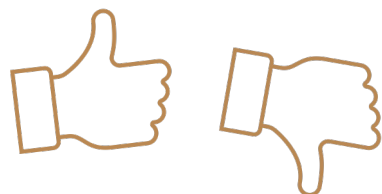
Zdaniem 55,94% badanych studentów (160 osób) sposób prowadzenia zajęć, wzbudzał emocje, natomiast 44,06% uznało, że nie prowadził on do pobudzenia emocjonalnego (126 osób).

Wykres 30. Czy przedmiot wzbudzał emocje?
Źródło: *Badania własne.*

Odpowiedź	Liczba	Procent
Tak	160	55,94
Nie	126	44,06
Razem	286	100

Tabela 34. Czy przedmiot wzbudzał emocje?
Źródło: *Badania własne.*

Czy studenci chcą edukacji klimatycznej?

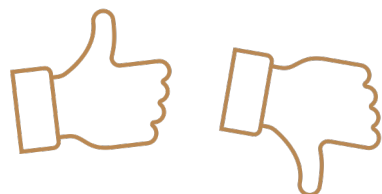

Dodatkowy przedmiot na uczelniach

W następnej części ankiety szukano odpowiedzi na pytanie o to, czy studenci chcą wprowadzenia dodatkowego przedmiotu, który uwzględniałby problematykę zmian klimatu i kryzysu klimatyczno-ekologicznego. Ponadto zadano pytania związane z tym, jakiej formy zaliczenia i formy zajęć tego przedmiotu chcieliby badani.

Na początku tej serii pytań proszono badanych o odpowiedź na pytanie: *Czy chciałbyś, aby na Twoim kierunku studiów wprowadzono osobny przedmiot dotyczące zmian klimatu?* Rozkład odpowiedzi respondentów zamieszczono w tabeli 35. oraz na wykresie 31.

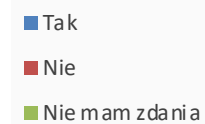
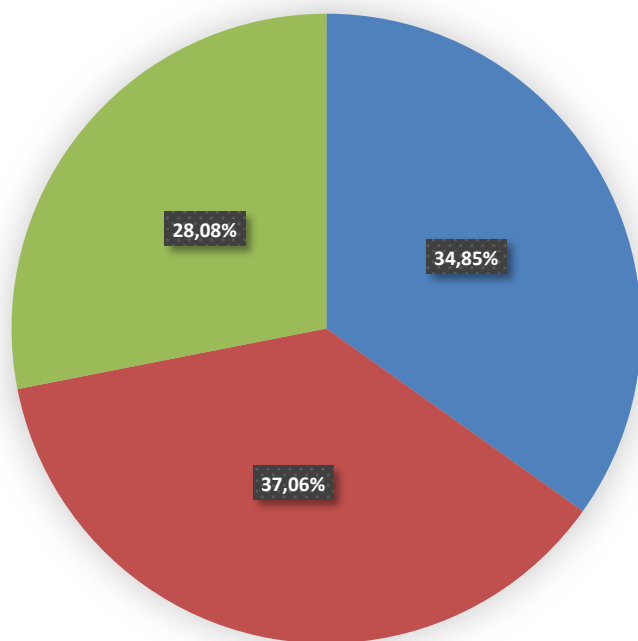
Co trzeci (34,85%) spośród badanych studentów chciałby, aby na jego kierunku studiów wprowadzono dodatkowy przedmiot dotyczący kryzysu klimatycznego (268 wskazań). Niemal tyle samo spośród ankietowanych (28,08%, 216 osób) nie potrafiło udzielić jednoznacznej odpowiedzi na ten temat, a 37,06% badanych (285 osób) jednoznacznie uznało, że nie chciałoby wprowadzenia tego przedmiotu w toku kształcenia.

Czy studenci chcą edukacji klimatycznej?

Dodatkowy przedmiot na uczelniach

Wykres 31. Czy chciałbyś, aby na Twoim kierunku studiów wprowadzono osobny przedmiot dotyczące zmian klimatu?
Źródło: Badania własne.

Odpowiedź	Liczba	Procent
Tak	268	34,85
Nie	285	37,06
Nie mam zdania	216	28,08
Razem	769	100

Tabela 35. Czy chciałbyś, aby na Twoim kierunku studiów wprowadzono osobny przedmiot dotyczące zmian klimatu?
Źródło: Badania własne.

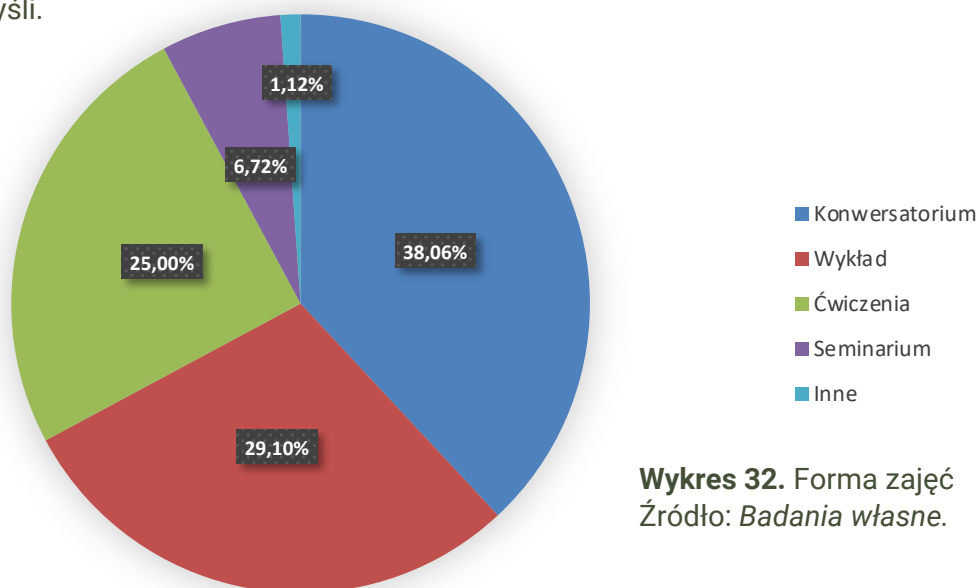
Czy studenci chcą edukacji klimatycznej?

Jakie zajęcia są ciekawe dla uczniów?

Następnie zapytano, jaką formę miałyby ten przedmiot przyjąć. Badani mogli wybrać jedną z zaproponowanych odpowiedzi. W tabeli 36. oraz na wykresie 32. zostały zilustrowane uzyskane wyniki badań w tym zakresie.

Spośród 268 badanych opowiadających się za wprowadzeniem takiego przedmiotu największa liczba proponuje, aby odbywał się w formie konwersatoryjnej (102 osoby, 38,06%), 29,10% (78 osób) proponuje wykład, a 25,00% (67 wskazań) – ćwiczenia. Najmniej liczna grupa wybrała formę seminariów – 18 osób (6,72%). Ponadto 3 osoby (1,12%) wskazały odpowiedź inne, jednak nie doprecyzowały jaką formę zajęć mają na myśli.

Wykres 32. Forma zajęć
Źródło: *Badania własne.*

Odpowiedź	Liczba	Procent
Konwersatorium	102	38,06
Wykład	78	29,10
Ćwiczenia	67	25,00
Seminarium	18	6,72
Inne	3	1,12
Razem	268	100

Tabela 36. Forma zajęć
Źródło: *Badania własne.*

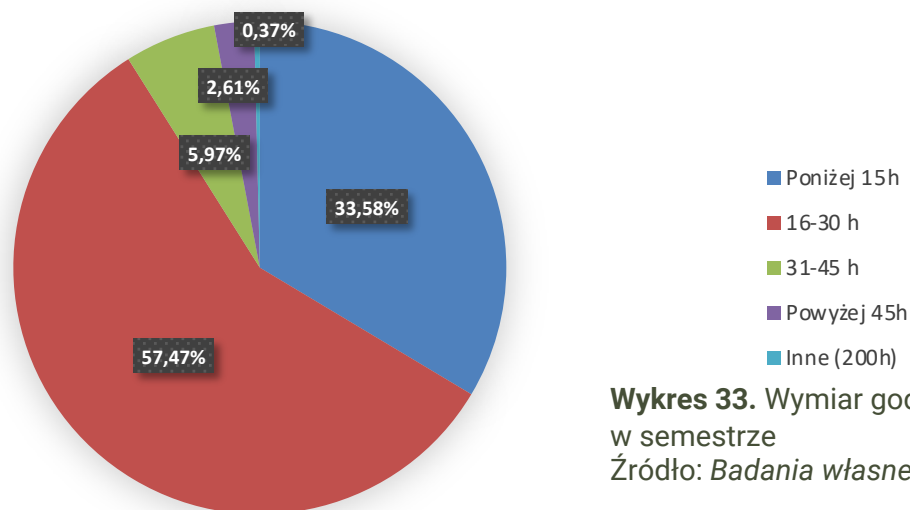
Czy studenci chcą edukacji klimatycznej?

Ile godzin w semestrze dla klimatu?

Kolejne pytanie związane było z liczbą godzin, która powinna zostać przewidziana w ramach realizacji przedmiotu. Badani mogli wybrać jedną z zaproponowanych odpowiedzi lub wskazać własną. W tabeli 37. oraz na wykresie 33. zostały zilustrowane uzyskane wyniki badań w tym zakresie.

Studenci proponują, aby przedmiot z zakresu edukacji klimatyczno-ekologicznej obejmował 16–30 godzin, taką opcję wybrała ponad połowa respondentów (57,46%, 154 osoby). Warto dodać, że wymiar 30 godzin to najczęściej występująca forma zajęć na większości kierunków. Przedmiotu, który miałby do 15 h chciałoby 33,58% studentów (90 wskazań), zajęć w liczbie 31–45 godzin – 5,97% badanych (16 osób), a powyżej 45 h, tylko niespełna 3% (2,61%).

Wykres 33. Wymiar godzin dydaktycznych w semestrze
Źródło: *Badania własne.*

Forma zajęć	Liczba	Procent
Poniżej 15 h	90	33,58
16–30 h	154	57,46
31–45 h	16	5,97
Powyżej 45 h	7	2,61
Inne (200 h)	1	0,37
Razem	268	100

Tabela 37. Wymiar godzin dydaktycznych w semestrze
Źródło: *Badania własne.*

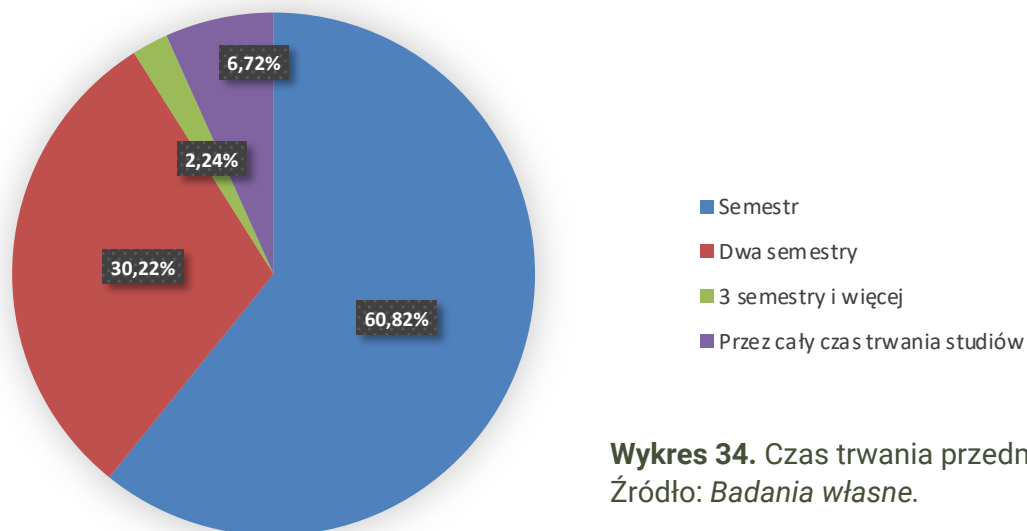
Czy studenci chcą edukacji klimatycznej?

Ile semestrów z klimatem?

W następnym pytaniu proszono badanych o informację, jak długo powinien ich zdaniem trwać analizowany przedmiot. Mogli wybrać jedną z zaproponowanych odpowiedzi. Rozkład odpowiedzi na to pytanie zamieszczono w tabeli 38. oraz na wykresie 34.

Najliczniejsza grupa badanych (60,82%, 163 osoby) proponuje, aby był to przedmiot trwający przez jeden semestr o połowę mniej osób (30,22%, 81 osób) chciałoby, aby przedmiot był realizowany przez dwa semestry. Zdecydowanie mniejsza liczba respondentów opowiada się za tym, aby trwał on 3 i więcej semestrów (2,24%, 6 osób) czy nawet przez całe studia (6,72%, 18 wskazań).

Wykres 34. Czas trwania przedmiotu.
Źródło: *Badania własne.*

	Liczba	Procent
Semestr	163	60,82
Dwa semestry	81	30,22
3 semestry i więcej	6	2,24
Przez cały czas trwania studiów	18	6,72
Razem	268	100

Tabela 38. Czas trwania przedmiotu.
Źródło: *Badania własne.*

Czy studenci chcą edukacji klimatycznej?

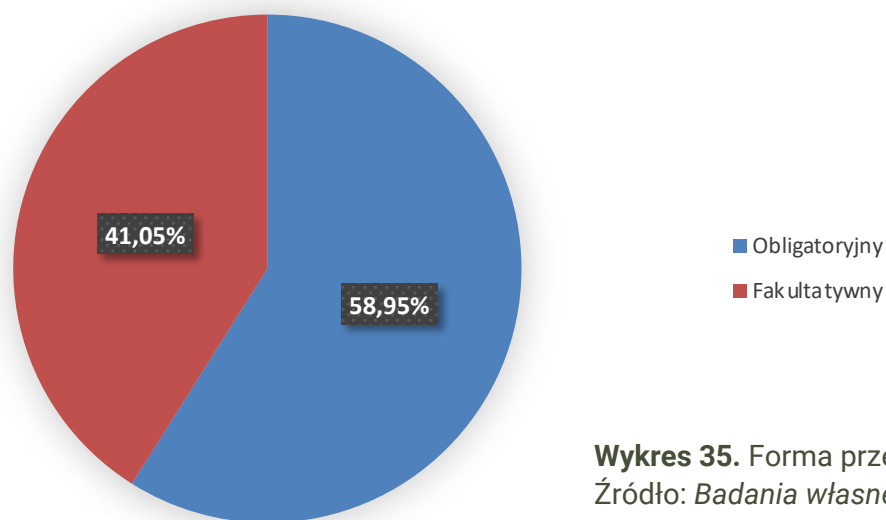

Dobrowolny klimat?

Nie mniej ważną informacją jest to, jaką formę miałyby owe zajęcia przyjąć: czy studenci preferują, aby był on obowiązkowy, czy miałyby on stanowić jeden z przedmiotów fakultatywnych, opcyjnych, do wyboru.

W tabeli 39. oraz na wykresie 35. zostały zilustrowane uzyskane wyniki badań w tym zakresie.

Większość osób studenckich chce, aby przedmiot o tematyce związanej z kryzysem klimatycznym był obowiązkowy, taką odpowiedź wskazało 58,95% badanych (158 osób), natomiast 41,05% (110 osób) preferuje jego realizację jako fakultatywną.

Wykres 35. Forma przedmiotu.
Źródło: *Badania własne.*

	Liczba	Procent
Obligatoryjny	158	58,95
Fakultatywny	110	41,05
Razem	268	100

Tabela 39. Forma przedmiotu.
Źródło: *Badania własne.*

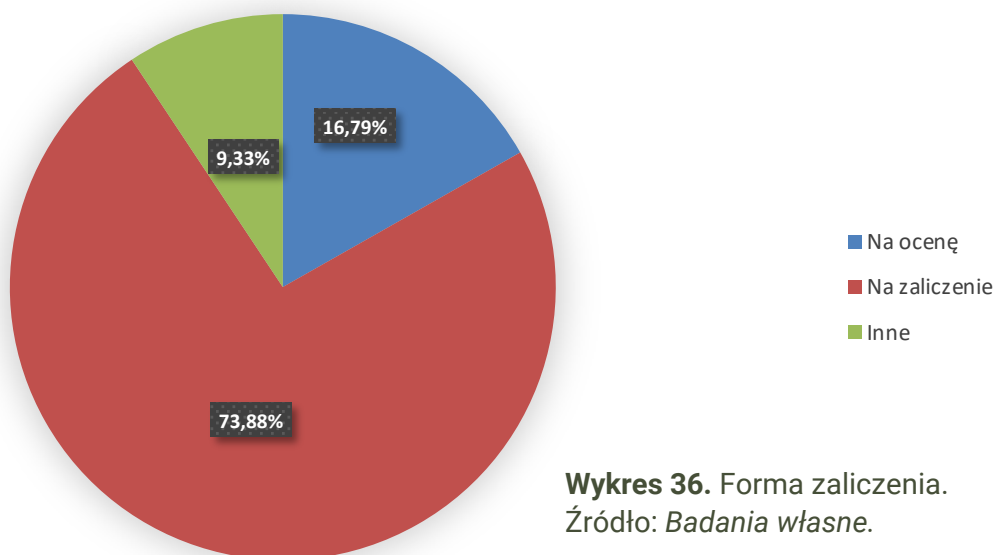
Czy studenci chcą edukacji klimatycznej?

Klimat na zaliczenie?

Następnie badani byli proszeni o wybór z listy opcji lub wskazanie sugerowanej formy zaliczenia nowego przedmiotu. W tabeli 40. oraz na wykresie 36. zostały zilustrowane uzyskane wyniki badań w tym zakresie.

Zdecydowana większość studentów chce, aby przedmiot kończył się zaliczeniem (bez oceny), taką opcję wskazało 73,88% osób (198 wskazań), natomiast 16,79% (45 osób) preferuje, aby przedmiot kończył się uzyskaniem konkretnej oceny. Ponadto 25 osób (9,33%) wskazuje na inne propozycje formy zaliczenia tego przedmiotu (por. tabela 41).

Wykres 36. Forma zaliczenia.
Źródło: *Badania własne.*

Forma	Liczba	Procent
Na ocenę	45	16,79
Na zaliczenie	198	73,88
Inne	25	9,33
Razem	268	100

Tabela 40. Forma zaliczenia.
Źródło: *Badania własne.*

Czy studenci chcą edukacji klimatycznej?

Klimat na zaliczenie?

Inne formy zaliczenia proponowane przez studentów to:

- **Projekt** indywidualny (5 wskazań) lub grupowy (10 wskazań) – przykładowo – mający na celu znalezienie działań, które mogą przyczynić się do spowolnienia postępującej zmiany klimatu.
- **Zaliczenie na podstawie obecności** (2 osoby).
- **Wypowiedź pisemna/wypracowanie** (5 wskazań).
- **Esej problemowy** (6 wskazań).
- **Sprawozdanie z realizacji zobowiązań prośrodowiskowych.**
- **Zaliczenie ustne z literatury do wyboru** (3 wskazania), (np. reportaże, książki popularnonaukowe – coś co zazwyczaj jest ciekawsze dla odbiorcy i w czym można znaleźć punkty zaczepne dotyczące zainteresowań danego studenta np. zmiany klimatu a zarządzanie miastem/ a urbanistyka / a życie dzikich zwierząt / a ekonomia itp.).
- **Prezentacja na ocenę i aktywność w dyskusji.**
- **Rozmowa z prowadzącym.**
- **Inne:** „Żeby każdy mógł wybrać formę: esej, praca artystyczna, prezentacja, referat”.
- **Prezentacja** (2 wskazania) – wybrany rodzaj zagrożenia np. efekt cieplarniany i wyczerpujące wykorzystanie tematu.
- **Rozmowa z ludźmi** z odmiennego otoczenia i próba zaciekawienia ich tematem, wzbudzić u nich ambiwalencję na temat dbania o planetę.

Forma zajęć	Liczba
Projekt	16
Zaliczenie na podstawie obecności	2
Esej problemowy	6
Wypowiedź pisemna/wypracowanie	5
Prezentacja	2
Zaliczenie ustne z literatury do wyboru	3

Tabela 41. Forma zaliczenia n=25.
Źródło: *Badania własne.*

Czy studenci chcą edukacji klimatycznej?

Nazwa nowego przedmiotu

Badani zostali poproszeni o zaproponowanie nazwy nowego przedmiotu, ich sugestie zostały zebrane w tabeli (por. tabela 42.).

Nazwa przedmiotu	Liczba wskazań
Edukacja Ekologiczna (EE)	2
Edukacja Klimatyczna (EK)	8
Ekologia	11
Klimatyczne ABC	3
Kryzys klimatyczno-ekologiczny	2
Kryzys klimatyczny	2
Kryzys XXI wieku	5
Kryzysy klimatyczno-ekologiczne	3
Ochrona środowiska	7
Świadomość klimatyczna	3
Wiedza o klimacie	3
Zmiany klimatu	6
Zmiany klimatyczne w XXI wieku	2

Tabela 42. propozycja nazwy przedmiotu.

Źródło: *Badania własne.*

Czy studenci chcą edukacji klimatycznej?

Nazwa nowego przedmiotu

Pozostałe propozycje nazwy (pojedyncze wskazania):

- **Uwzględniające tematykę bezpieczeństwa/zagrożenia:** bezpieczeństwo ekologiczne, bezpieczeństwo klimatyczne, nowe technologie ochronne, bezpieczeństwo klimatyczno-ekologiczne, zagrożenia ekologiczne, zagrożenia klimatyczne, zagrożenia klimatyczne i możliwości ich spowolnienia, zagrożenia związane z kryzysem klimatycznym dziś i jutro, zmiany klimatu: przyczyny i zagrożenia.
- **Uwzględniające grę słowną z odbiorcą:** Czy to nas dotyczy? Człowiek wobec klimatu, Klimat wobec człowieka? Ziemia ma kryzys, Abierność środowiskowa.
- **Związane z kryzysem ekologiczno-klimatycznym w kontekście konkretnej dyscypliny/kierunku studiów:** działania proekologiczne w biznesie, edukacja klimatyczna i posthumanistyczna, ekokrytyczna analiza lektur szkolnych, ekologia w zawodzie nauczyciela, ekologia w administracji, ekologia w technologii, ekonomia a zmiana klimatu, ekonomia ekologiczna, ekonomia środowiska, humanistyka ekologiczna, zagadnienia ekokrytyki, inżynieria dla klimatu, ekonomiczne aspekty zmian klimatycznych, ekopolonistyka, klimat i ekologia dla transportu szynowego, management in sustainability environment, marketing a katastrofa klimatyczna, prawo ochrony klimatu, zarządzanie klimatem, zarządzanie w obliczu kryzysu klimatyczno-ekologicznego, zarządzanie świadomym biznesem, wpływ zmian klimatycznych na sposób nauki w szkole, współczesne wyzwania klimatyczno-ekonomiczne, zmiany klimatyczne w biznesie.
- **Przedmioty o charakterze wstępnym, propedeutycznym:** podstawy ochrony środowiska, podstawy wiedzy o klimacie, wstęp do ekologii, wychowanie dla klimatu, współczesne kryzysy i katastrofy ekologiczne, Climate Change in Modern World, wprowadzenie do wiedzy o kryzysie klimatyczno-ekologicznym.
- **Ogólne:** ECO-edukacja, edukacja klimatyczna, nauka o klimacie, edukacja klimatyczno-ekologiczna, edukacja o kryzysie klimatyczno-ekologicznym, edukacja o obecnym stanie świata, podstawy wiedzy o klimacie, edukacja przyrodnicza, środowisko w czasie atropocenu, edukacja środowiskowa, ekologia i ochrona przyrody, ekologia w dobie kryzysu, ekologia w teorii i praktyce, ekologia współcześnie, ekologizm, KE (Klimat Ekologiczny), klimat, klimat i ekologia, klimat i środowisko, klimatologia, kryzys klimatyczny i zrównoważony rozwój, nasza planeta Ziemia, nauka o zmianach klimatycznych, problematyka kryzysu klimatyczno-ekologicznego, wiedza o środowisku, teoretyczne podstawy badań o klimacie, środowisko i klimat, świadomość klimatyczno-ekologiczna, współczesne dyskursy edukacji klimatycznej.

Czy studenci chcą edukacji klimatycznej?

Nazwa nowego przedmiotu

- **Nazwy przedmiotów, sugerujące, że należy skupić się na działaniu, profilaktyce i prewencji:** działanie w obliczu kryzysu klimatycznego, formy zapobiegania zmianom klimatycznym, kryzys klimatyczny i jak mu przeciwdziałać, metodyka proekologiczna, ochrona natury i racjonalne wykorzystanie zasobów naturalnych, ochrona klimatu, ochrona środowiska w kryzysie klimatyczno-ekologicznym, ochrona środowiska/ekologia, przeciwdziałanie i adaptacja do zmian klimatyczno-ekologicznych, przeciwdziałanie zmianom klimatyczno-ekologicznym, ratujemy nasz ekosystem, równoważny tryb życia.
- **Traktujące zagadnienie zmian klimatu w szerszym kontekście społecznym, filozoficznym:** katastrofa klimatyczna w kontekście społecznym, filozofia środowiskowa/ekologiczna, klimat przyszłości, klimat w życiu człowieka, kryzys klimatyczno-ekologiczny, problemy i wyzwania, etyka środowiska, klimatyczno-ekologiczne uwarunkowania życia, kultura antropocenu, nauka wobec kryzysu klimatyczno-ekologicznego, problematyka świata, problemy klimatyczne, zmiany klimatu i ich wpływ na nasze życie.
- **Przedmiot uwzględniający rozumienie przyczyn obecnego stanu rzeczy:** mechanizmy kryzysu klimatycznego, odpowiedzialność środowiskowo-ekonomiczna, środowisko – wpływ działań człowieka na stan klimatyczno-ekologiczny, wpływ turystyki na środowisko naturalne.
- **Przedmiot uwzględniający specyfikę regionu:** klimat w Europie.
- **Przedmiot zwracający uwagę na skutki zmian klimatu:** konsekwencje zmian klimatycznych dla konkretnej dyscypliny, kryzys i katastrofy ekologiczne a przyszłość młodzieży, konsekwencje rewolucji przemysłowej, o kryzysie klimatyczno-ekologicznym oraz jego przyczynach i skutkach, o negatywnych zmianach naszego świata, psychologiczne konsekwencje kryzysu klimatycznego, kryzys klimatyczny i jego wpływ na nas, wpływ zmian klimatu na życie ludzi i zwierząt, zmiany klimatyczno-ekologiczne i ich wpływ na funkcjonowanie świata.
- **Inne:** społeczna odpowiedzialność biznesu ze szczególnym naciskiem na rozwiązania ekologiczne, zmiany dla klimatu, antropocen i jego problemy, współczesna problematyka klimatyczna, współczesne problemy ekologiczne, współczesne wyzwania związane ze zmianą klimatu, współczesny świat a katastrofa ekologiczna.

Wyniki badań ankietowych

CZĘŚĆ IV

Praktyki pro- i antyekologiczne w przestrzeni akademickiej

W tej części zadano studentom pytania otwarte, w których byli oni proszeni o wskazanie nieekologicznych w ich ocenie rozwiązań, które obserwują na swoich uczelniach, a także dostrzeżone i praktykowane w innych krajach rozwiązania proekologiczne. Pytania miały zarówno charakter ilościowy, związany z ogólną oceną studentów, jak i szczegółowy, ponieważ proszono o wskazanie konkretnych zachowań czy działań, które obserwują.

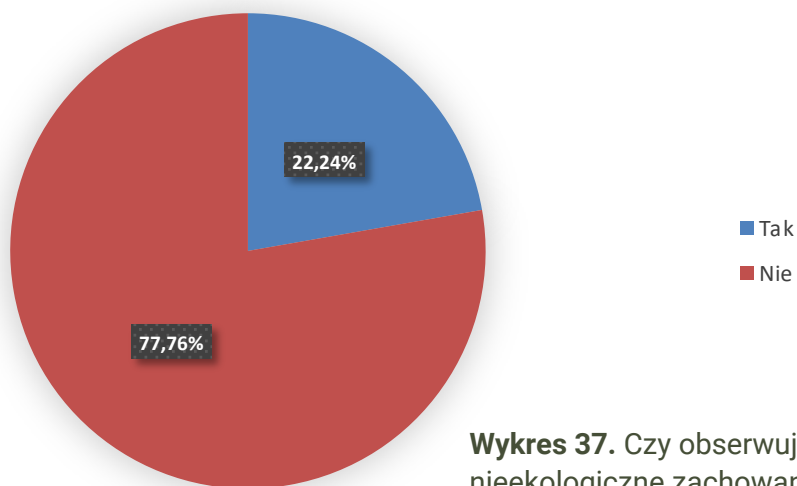
Praktyki ekologiczne w przestrzeni akademickiej

Nieekologiczne uczelnie?

Na wykresie 37. oraz w tabeli 43. znalazły się odpowiedzi na pytanie: *Czy obserwujesz nieekologiczne zachowania/działania na Twojej uczelni?*

Niemal co czwarty respondent (22,24%, 171 badanych) wskazuje, że obserwuje nieekologiczne zachowania i działania na swojej uczelni, natomiast 77,76% respondentów (598 osób) takich zachowań nie dostrzegło.

Wykres 37. Czy obserwujesz nieekologiczne zachowania/działania na Twojej uczelni
Źródło: *Badania własne.*

Odpowiedź	Liczba	Procent
Tak	171	22,24
Nie	598	77,76
Razem	769	100

Tabela 43. Czy obserwujesz nieekologiczne zachowania/działania na Twojej uczelni?
Źródło: *Badania własne.*

Praktyki ekologiczne w przestrzeni akademickiej

Nieekologiczne uczelnie?

Badani, którzy takie działania obserwują zwracali w szczególności uwagę na:

Nierozważne zarządzanie zasobami:

- *Przegrzewanie sal wykładowych, zbyt gorąca woda w łazienkach.*
- *Zużywanie prądu na klimatyzację przy jednoczesnym zakazie otwierania okien.*
- *Konieczność zużywania ogromnej ilości papieru, np. przy okazji składania dokumentów na staż, praktyki czy różne szkolenia.*
- *Nadmierne ogrzewanie – w salach jest aż zbyt duszno i temperatura sięga momentami nawet 26 stopni w zimie.*
- *Zużywanie masy papieru na zupełnie niepotrzebne dokumenty w biurach, które mogłyby i powinny zostać w formie elektronicznej.*
- *Włączone światła w czasie, gdy nikt nie przebywa w pomieszczeniu, np. w łazienkach. Często otwarte drzwi przez które ucieka ciepło.*
- *Marnotrawstwo papieru (niepotrzebne niszczenie kartek, m.in.: drukowane jednostronnie testów lub ćwiczeń).*
- *Ilość zużywanego papieru, choć w trakcie COVID zobaczyliśmy, ile rzeczy można zrobić zdalnie.*
- *Pomimo narzekania na rachunki za ogrzewanie ciągle puszczone są kaloryfery, choć na dworze bywa +15C, a można je przykręcić.*
- *Odkręcone grzejniki przy otwartych przez całe zajęcia oknach, zapalone wszędzie światła, nawet jeśli pomieszczenie nie jest używane.*
- *Moim zdaniem jest za wysoka temperatura na uczelni, przez co trzeba wietrzyć i co za tym idzie, traci się energię.*
- *Toalety są ciągle oświetlone.*
- *Podświetlanie budynku wieczorem i nocą uważam za zbędne.*
- *Telewizory z informacjami, mocno energochłonne, a przez mało kogo są oglądane.*

Praktyki ekologiczne w przestrzeni akademickiej

Nieekologiczne uczelnie?

- *Rozdawanie zbędnych bibelotów i gadżetów.*
- *Przeniesienie budynku filologii na ul. Uniwersytecką – mnóstwo wyrzuconych mebli (m.in. z Sali Rady Wydziału)*
- *Marnowanie papieru i ręczników toaletowych.*
- *Ręczniki papierowe do wycierania rąk.*
- *Zapalanie wszystkich świateł na raz.*
- *Nieprawdopodobnie duża ilość plastiku przy okazji posiedzeń Senatu czy Rad Instytutów.*
- *Automaty z herbatą i kawą w jednorazowych kubkach.*
- *Brak dozownika na wodę z możliwością wiania do własnego napoju.*

Brak możliwości segregowania odpadów, mało dostępność koszy do recyklingu.

Nadużywanie plastiku:

- *Zarówno poprzez sprzedaż produktów w jednorazowych opakowaniach, jak i podczas spotkań akademickich.*
- *W bufecie kanapki pakowane są w plastikowe woreczki.*

Organizacja procesu kształcenia, której skutki mogą powodować eksploatację środowiska naturalnego:

- *Tragiczne ułożenie planu zajęć, gdzie grupa studentów musi przyjeżdżać na jedno zajęcia w ciągu całego dnia, które potrafią trwać 5–10 min.*
- *Zużywając paliwo, pieniądze i wytwarzając kolejne zanieczyszczenia powietrza, gdyż nie każdy posiada odpowiednie połączenie komunikacją miejską, by dojechać.*
- *Plan zajęć mógłby być tak skonstruowany, aby ograniczyć konieczność przyjazdu tylko na jedno zajęcia w dany dzień.*

Praktyki ekologiczne w przestrzeni akademickiej

Nieekologiczne uczelnie?

- *Marnowanie zasobów, takich jak prąd, przez złą organizację zajęć (niektóre zajęcia odbywają się zbyt późno).*
- *Marnowanie papieru: drukowanie testów.*
- *Wymaganie dokumentacji np. stypendialnej w formie papierowej.*
- *Nieekonomiczne energetycznie dysponowanie sal (w momencie, kiedy mniej grup ma zajęcia, można by było studentów lokować w jednym budynku, a w pozostałych ograniczyć zużycie prądu i ogrzewania).*
- *Zapełnianie sal liczbą studentów nieadekwatną do wielkości sali.*
- *Zajęcia stacjonarne w zimie.*
- *Stosowanie dużej ilości plastiku w laboratoriach, jednorazowe sprzęty typu głośniczki, ezy itp.*

Brak nowoczesnych rozwiązań wspomagających oszczędzanie zasobów:

- *Mimo że można by założyć panele fotowoltaiczne, nikt nie podjął takiego kroku, który mógłby również przynieść wiele oszczędności.*
- *Może przede wszystkim zaczęcie od zmiany podejścia, zamontować czujki ruchu, w celu zapalenia się światła i zmniejszenia zużycia energii elektrycznej.*
- *Zbyt duże zużycie papieru przez brak nowoczesnej administracji cyfrowej.*
- *Nieefektywne energetycznie budynki.*
- *Brak możliwości użycia własnego kubka w automatach.*
- *Brak sterowalnych termostatów na grzejnikach powoduje, że spore sale są często przegrzane, co powoduje otwieranie.*

Praktyki ekologiczne w przestrzeni akademickiej

Nieekologiczne uczelnie?

Demotywowanie do ograniczania jedzenia mięsa:

- *Tylko jedna opcja wegetariańska na stołówce, więc nie zachęca to do ograniczenia jedzenia mięsa, bo zazwyczaj jest ona jeszcze nieciekawa i niesmaczna.*
- *Podawanie produktów odzwierzęcych w uczelnianym bistro.*
- *Niemówienie wystarczająco o okrucieństwie i zbrodni klimatycznej, jaką powoduje przemysł mięsny i mleczarski.*
- *Mięso na stołówkach, niewegańskie cateringi.*
- *Na większości stołówek nie są dostępne dania wegańskie.*

Nieoptymalne rozwiązania architektoniczne i urbanistyczne:

- *Brak okien w wielu salach zmusza do używania światła elektrycznego*
- *Nieumiejętne projektowanie przestrzeni, np. plac przed CINIiBA, który cały wybrukowano, a zasadzono mikrodrzewa.*
- *Opór pracowników uczelni przeciw zmniejszeniu obszaru darmowego parkowania na rzecz zwiększenia zielonej przestrzeni.*
- *Nauczyciele mają własny parking, a gdyby nie mieli, to jeździliby komunikacją miejską.*
- *Ogromny parking.*
- *Parkingi wokół wydziałów na profesorskie samochody.*

Praktyki ekologiczne w przestrzeni akademickiej

Nieekologiczne uczelnie?

Nieekologiczne opakowania i sposób pakowania produktów:

- *Na konferencjach jednorazowe sztućce i naczynia, małe opakowania cukru i przekąsek.*
- *Plastikowe talerze, kubki, sztućce na jadalni.*
- *W bufetach wszystko w plastiku.*

Usterki:

- *Uszkodzone krany marnujące wodę.*
- *Zapowietrzone i stare kaloryfery.*
- *Nieszczelne i stare okna.*
- *Nieoszczędne, ciekące toalety.*

Inne:

- *Ogromne koszty remontu nowego budynku, pomimo że nadawał się on do użytku od zaraz.*
- *Nadmierne koszenie trawników.*
- *Wspieranie biznesów odpowiedzialnych za katastrofę ekologiczną.*

Praktyki ekologiczne w przestrzeni akademickiej

Nieekologiczne uczelnie?

Nadmierny konsumpcjonizm wśród studentów:

- *Chwalenie się przez studentów wspieraniem marek fast fashion.*
- *Wnioskując po liczbie samochodów, mogę założyć, że bardzo duża liczba studentów dojeżdża na uczelnię samochodami.*

Postawy wykładowców:

- *Wykładowcy nie mają ekologicznego podejścia (zdarzało się nawet wyśmiewanie studentów np. niespożywających mięsa).*
- *Śmiechy grona profesorskiego lub ostentacyjne wychodzenie z sali podczas poruszania tematów proekologicznych.*
- *Rozdawanie książek w plastikowych foliach przed rozmową o ekologii.*
- *Najbardziej nieekologiczne, z tego, co zauważyłem, są same kadry akademickie.*

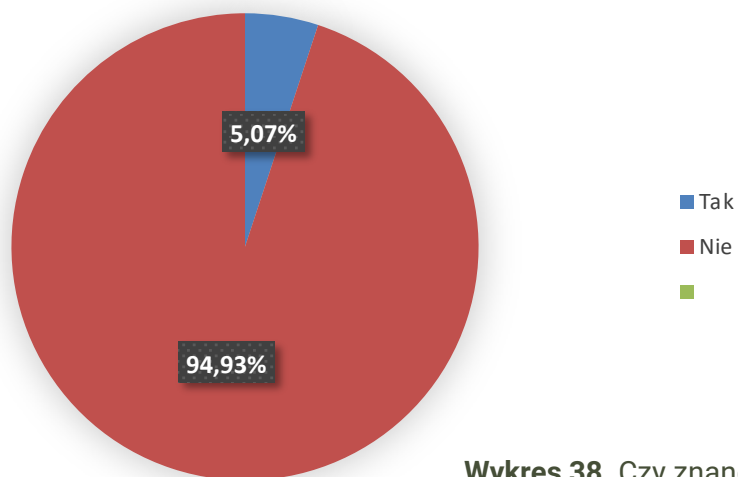
Praktyki ekologiczne w przestrzeni akademickiej

Ekoprzykłady zza granicy

Kolejno badani zostali poproszeni o udzielenie odpowiedzi na pytania, czy znane są im działania proekologiczne praktykowane w innych krajach. W tabeli 44. oraz na wykresie 38. zostały zilustrowane uzyskane wyniki badań w tym zakresie.

Zdecydowana większość studentów (94,93%) nie zna działań proekologicznych praktykowanych w innych krajach, natomiast 39 osób (5,07%) deklaruje, że znane są im takie praktyki.

Wykres 38. Czy znane Ci są działania proekologiczne realizowane na uczelniach w innych krajach?
Źródło: *Badania własne.*

Odpowiedź	Liczba	Procent
Tak	39	5,07
Nie	730	94,93
Razem	769	100

Tabela 44. Czy znane Ci są działania proekologiczne realizowane na uczelniach w innych krajach?
Źródło: *Badania własne.*

Praktyki ekologiczne w przestrzeni akademickiej

Ekoprzykłady zza granicy

Proekologiczne działania, na które zwracają uwagę studenci, to:

Usprawnienia w zakresie przebiegu procesu kształcenia:

- *Wprowadzenie większej ilości przedmiotów o tematyce klimatyczno-ekologicznej i to na różnych kierunkach, a nie tylko przyrodniczych.*
- *Nauczanie zdalne.*
- *Zdalne zajęcia, konsultacje (głównie ze względu na brak konieczności ogrzewania tak dużego budynku).*
- *Książki, materiały do nauki w formie PDF/Word.*
- *Zajęcia ćwiczeniowe na zewnątrz.*
- *Brak konieczności ksero.*
- *Dofinansowanie do sprzętów elektronicznych dla studentów.*
- *Zadania w formie elektronicznej, brak podręczników.*
- *Dodatkowe wykłady, spotkania, wydarzenia w ciągu roku o tej tematyce.*

Propozycje organizacyjne, w tym związane z organizacją wydarzeń:

- *Proekologiczna organizacja wydarzeń promocyjno-naukowych.*
- *Rezygnacja z nieekologicznych gadżetów promocyjnych,*

Prace badawcze i wdrożeniowe z tego zakresu:

- *Prace badawcze wychodzące poza tematykę antropocentryczną na wielu światowych uczelniach..*

Praktyki ekologiczne w przestrzeni akademickiej

Ekoprzykłady zza granicy

Propozycje związane ze zrównoważonym korzystaniem z zasobów:

- *Korzystanie np. z wody deszczowej w toaletach.*
- *Ograniczenie zużycia energii poprzez sprzęt wysokiej klasy energetycznej.*
- *Zastosowanie paneli słonecznych i innych OZE.*
- *Docieplenie budynków.*
- *Ograniczenie plastiku w automatach.*
- *Suszarki zamiast ręczników jednorazowych w toaletach.*
- *Darmowa komunikacja miejska dla studentów po 19.00.*
- *Studenckie kooperatywy spożywcze, jadłodzielnie.*
- *Punkty wymiany rzeczy/ubrań/roślin.*
- *Ogólnodostępne krany z wodą pitną na uczelni.*
- *Dystrybutory i promowanie używania własnych opakowań na napoje, ograniczenie papieru w ten sposób do wody, kawy.*
- *Automat na plastikowe butelki.*
- *Zamontowanie na kranach urządzeń do filtrowania wody, żeby była też do picia.*
- *Wykorzystanie paneli słonecznych jako eko źródła energii oraz wykorzystanie deszczówki.*
- *Panele fotowoltaiczne.*

Praktyki ekologiczne w przestrzeni akademickiej

Ekoprzykłady zza granicy

- *Używanie baterii słonecznych na dachach/lampach uczelni.*
- *Korzystanie z „własnej” energii (panele słoneczne).*
- *Prowadzenie kompostownika.*
- *Automaty na plastikowe i szklane butelki.*
- *Automaty na kawę, gdzie można podłożyć swój kubek, zbieranie elektrośmieci.*
- *Woda do picia z kranu, zamiast w butelkach w automacie.*
- *Segregowanie śmieci, sprzątanie.*
- *Ogólnodostępna woda pitna na korytarzach wydziałów (bez kubeczków, należy chodzić z własnym).*
- *Wodopoje wodne, by nie kupować wody w plastiku.*
- *Pitna woda w specjalnych kranach, aby nie trzeba było kupować wody w butelkach plastikowych.*
- *Dystrybutor z wodą.*

Praktyki ekologiczne w przestrzeni akademickiej

Ekoprzykłady zza granicy

Modelowanie proekologicznych zachowań i postaw:

- Szeroka dostępność diety wegańskiej na uczelni.
- Bezpieczne parkingi dla rowerów.
- Roślinne dania na uczelniach niemieckich.
- Preferowanie kolei i innych form komunikacji zbiorowej nad komunikacją lotniczą i samochodową przez naukowców niemieckich.
- Dominująca dieta wegańska na stołówkach.
- Jedzenie na terenie kampusu w wielorazowych naczyniach.
- Wegetariańskie dania w stołówkach/bistrach uczelnianych.
- Promowanie zbiorowej komunikacji by była oczywistym wyborem dla studentów i pracowników.
- Można motywować do kupowania butelek z filtrem wielorazowego użytku.
- Zachęcanie do segregacji odpadów

Propozycje rozwiązań architektonicznych i urbanizacyjnych:

- Zielone dachy, infrastruktura błękitna.
- Rekonstrukcja wejść, by były dostępne dla wszystkich (rampy), co redukuje potrzebę wind i marnotrawstwo energii.
- Przejściowe pokoje przy wejściu do uczelni redukujące potrzebę ogrzewania.

Praktyki ekologiczne w przestrzeni akademickiej

Ekoprzykłady zza granicy

- *Większe zazielenienie obszarów współdzielonych.*
- *Likwidacja przyuniwersyteckich parkingów na rzecz nasadzeń drzew.*
- *Stosowanie instalacji OZE na budynkach.*
- *Wykorzystywanie ciepła z serwerowni.*
- *Gruntowne pompy ciepła,*

Inne proekologiczne rozwiązania:

- *Warsztaty studenckie.*
- *Optymalizacja godzin, jeśli chodzi o zużycie prądu.*
- *Woda pitna – unikanie picia z plastiku jednorazowego.*
- *Segregacja.*
- *Więcej energooszczędnych urządzeń*
- *Działania ekologiczne dopiero na uczelni to późno – taka edukacja np. w Słowenii zaczyna się od przedszkola.*
- *Nagrody za oddawanie butelek PET w postaci bonu rabatowego do sklepu.*
- *Prowadzenie przez studentów parku/ogrodu w myśl permakultury.*

Wyniki badań ankietowych

CZĘŚĆ V

Edukacja dla klimatu w opiniach studentów

Na końcu badania zostali poproszeni w pytaniu otwartym o udzielenie odpowiedzi na pytanie: *Jak chciałbyś/chciałabyś, żeby wyglądała edukacja dla klimatu na Twojej uczelni?* Wypowiedzi osób studenckich zostały zaprezentowane w raporcie w bezpośrednim brzmieniu.

Opinia studentów

Negatywne opinie

Wydaje mi się, że taka edukacja jest najbardziej potrzebna dla naszych rodziców/dziadków oraz dla dzieci. Ciężko mi stwierdzić, jak sprawdziłby się taki przedmiot na studiach.

Nie chcę takiego przedmiotu, bo mam wystarczająco dużo zaliczeń i godzin na uczelni.

Myślę, że uczelnia ekonomiczna nie jest do tego do końca odpowiednim miejscem. Edukacja dotycząca klimatu powinna być prowadzona przede wszystkim w szkołach .

Nie powinien powstawać żaden dodatkowy przedmiot, bo studenci już mają wystarczająco dużo zajęć, nauki i zadań domowych.

Moim zdaniem uczelnia wyższa powinna edukować mnie pod kątem kierunkowym, jaki wybrałem. Już i tak mamy zbyt wiele przedmiotów, które bardzo od tego odbiegają, więc wprowadzanie kolejnego przedmiotu do obiegu nie jest satysfakcjonujące w mojej opinii dla przyszłych pokoleń studentów. Ciężko mi określić, jak miałyby wyglądać taka edukacja na uczelni, powinno się tę świadomość zaszczepić w młodych jednostkach na początku drogi edukacji.

Opinia studentów

Negatywne opinie

Należy pamiętać, że idąc na studia, człowiek kształci się w konkretnym kierunku, przez co przedmiot o ochronie klimatu mógłby być bagatelizowany, o ile nie byłby dobrze połączony z tematyką danego kierunku.

Nie uważam, aby konieczna była edukacja dla klimatu w uczelniach – ten rodzaj wiedzy powinien być przedstawiany w szkołach (podstawówka, gimnazjum, liceum itd.).

Uważam, iż edukacja w zakresie zmian klimatycznych powinna skupiać się na etapie szkół podstawowych, ewentualnie w szkołach średnich. Poruszanie tematu zmian klimatycznych w szkołach wyższych jest zbędne.

Studenci mają ogromną świadomość zachodzących zmian i nie widzę potrzeby, aby dokładać im zajęć w zakresie tej tematyki .

Opinia studentów

Pozytywne opinie

Myślę, że forma terenowa mogłaby być ciekawa dla studentów. Podobnie warsztaty, wolontariat, wyjazdy edukacyjne, projekty naukowe, edukacyjne i badawcze. Uważam, że teoria jest ważna i ciekawa, ale trzeba też wyjść poza mury uniwersytetu, żeby doświadczyć, zobaczyć na własne oczy, zrobić coś konkretnego.

Tak, aby wykładowca potrafił nie tylko przekazać należytą wiedzę, ale i zasiał w studentach chęć pomocy planecie na rzecz pewnych ustępstw w swoim życiu .

Chciałabym, by była obowiązkowa dla każdego studenta, prowadzona przez osoby kompetentne, w oparciu o najnowszą literaturę naukową oraz z elementami porad praktycznych, które każdy z nas mógłby w łatwy sposób wcielić do swojego życia, by jak najmniej przyczynić się do pogłębiania kryzysu klimatycznego.

Ciekawa, praktyczna i przekazywana z pasją, a nie z obowiązku i „za karę”.

Prowadzenie kanału YouTube bądź bloga uczelnianego na temat aktualnej sytuacji klimatycznej.

Omówienie przyczyn – podział na te, które wynikają z działalności człowieka. Czynniki, na które ma realny wpływ jednostka, a które leżą po stronie „gigantów” (tj. przedsiębiorstw). Omówienie skutków, które widzimy już teraz, a które jeszcze nas czekają. Omówienie przeciwdziałań (w podziale na działanie jednostki, a działanie przedsiębiorstw-w tu warto więcej omówić w kontekście branży związanej ze studiami, czyli co jako młody człowiek mogę zmienić w firmie, przez którą jestem zatrudniona).

Opinia studentów

Pozytywne opinie

Nałożenie nacisku na to, jakie skutki niesie za sobą konsumpcjonizm – przyda się tutaj edukacja o materiałach, na które warto zwracać uwagę przy kupnie ubrań i o procesie z tym związanym. Warto omówić każdy proces, który przyczynia się do kryzysu np. „pozyskiwanie” mięsa.

Chciałabym, żeby więcej się o tym mówiło w kontekście aktualnych badań, ustaleń. Dodatkowo warto byłoby przeprowadzić kilka zajęć z interwencji kryzysowej nastawionej np. na ofiary klęsk żywiołowych.

Na moim kierunku preferowałbym, aby skupić się na aspekcie psychologii: jak rozmawiać z młodzieżą czy młodymi dorosłymi którzy będą żyć w tym kryzysie, jak edukować ich skutecznie, by chcieli coś zmienić i naprawić błędy poprzednich pokoleń.

Dużo z tych kwestii może być nowością dla samych studentów, w większości młodych dorosłych którzy w ciągu najbliższych 30 lat zaczną doświadczać coraz większych skutków zmian klimatycznych.

Edukacja mogłaby zostać wpleciona w pewne zajęcia obowiązkowe w toku nauczania. Uważam, że nie powinien to jednak być oddzielny przedmiot.

Wprowadzić zajęcia umożliwiające pokochanie natury takiej, jaką jest, by nie czuć się wyizolowanym przez budynki, technologię i wszechobecny beton zalewający ulice. Sądzę, że naprawa klimatu musi rozpocząć się od zrozumienia natury i pokochania jej, a motywacja do jej ochrony narodzi się naturalnie. Równocześnie warto bez zbędnych emocji przedstawiać fakty dotyczące zmian klimatycznych oraz prezentować możliwości wprowadzenia zmian nie tylko w swoje życie, ale również jak wpływać na producentów.

Opinia studentów

Pozytywne opinie

Darmowe podcasty do obejrzenia w wolnym czasie/poza szkołą. Fajnie byłoby stworzyć kanał na YouTube z taką tematyką – ta opcja byłaby zachęcającą dla młodzieży formą nauki/edukacji o klimacie i zagrożeniach (przyjemne z pożytecznym).

Dostęp do fajnie zrobionego e-learningu.

Wykłady, eventy proekologiczne, wprowadzenie jednego „zielonego” dnia w miesiącu dla wszystkich, w tym nauczycieli, aby zostawić samochód w domu, nie pakować kanapki do plastiku, zabrać torbę wielorazowego użytku, itp.

Chciałabym, by ćwiczenia polegały na pracy z przyrodą. Na początku warto zacząć od teorii, popatrzeć na zmiany na całym świecie. Czyli jak przeciętnie sytuacja wygląda na przykład w Europie, Azji, Ameryce Południowej i Północnej itp. Dalej dobrze byłoby przejść do posadzenia drzew, kwiatów itp. Żeby studenci mogli wybrać aktywności też sami (niekoniecznie z góry narzucone). Ja bym chciała w soboty chodzić do schroniska ze zwierzętami na tak zwany dzień „Pobiegaj z psami / Pogłaskaj kotka”, ale niestety mam wtedy zajęcia. Jak formę „odbycia” tych zajęć mogłyby być właśnie takie wizyty. Zamiłowanie do natury trzeba innym ludziom czasami pokazać. Jest wiele ciekawych rzeczy, o których my nie wiemy. Jeśliby część osób innych o tym wiedziała, to może by przemyśleli swoje niektóre działania.

Opinia studentów

W raporcie znalazły się również wypowiedzi studentów świadczące o braku wiedzy z zakresu klimatyczno-ekologicznego:

Chciałabym, aby przestano wmawiać nam, że globalne ocieplenie jest tylko i wyłącznie winą człowieka. Jesteśmy w fazie cyklu, który prowadzi do ocieplania klimatu, ale jest to naturalny cykl. Lodowce wychowywały się i topniały nie ze względu na gazy cieplarniane czy konsumpcjonizm, tylko ze względu na naturalny cykl.

*Studenci
wobec zmian klimatu*

WNIOSKI Z PRZEPROWADZONYCH BADAŃ

Wnioski z przeprowadzonych badań

Część I: Kompetencje ekologiczne studentów

1. Badani studenci czerpią informacje na temat zmian klimatu, ekologii oraz kryzysu klimatycznego z różnych źródeł. Na pierwszym miejscu wskazują wiadomości znalezione na stronach internetowych – 676 wskazań (87,91% ankietowanych), kolejno wskazują media społecznościowe (69,44%; 534 osób), a także własne obserwacje (56,7%). Ponadto korzystają z informacji podawanych przez influencerów i blogerów (149 wskazań, 19,38%). Badani szukają także informacji w środkach masowego przekazu (44,86%), publikacjach o charakterze naukowym i popularnonaukowym (43,82%), tekstach kultury (160 osób, 20,81%), a także czerpią je za pośrednictwem organizacji ekologicznych (290 osób, 37,71%). Dla badanej grupy istotnym źródłem informacji jest także najbliższe otoczenie, w tym przyjaciele i znajomi (33,03%, 254 osoby), a także rodzice (70 wskazań, 9,1%). Osoby studenckie deklarują, że wiedzę z zakresu kryzysu klimatyczno-ekologicznego czerpią również z informacji przekazywanych na uczelni (119 osób, 15,47% badanych). Wiedzy na ten temat nie poszukuje 33 spośród badanych (4,29%).
2. Zdecydowana większość respondentów (88,82%, 683 osób) zgadza się z tym, że globalne ocieplenie spotęgowane emisją gazów cieplarnianych jest faktem. Czterdzieści osób (5,2% badanych) uznaje, że nie jest to prawda, natomiast 66 osób (8,58%) nie ma zdania na ten temat.
3. Zdecydowana większość badanych (87,91%, 676 ankietowanych) uważa, że ludzie są odpowiedzialni za zmiany klimatu, odpowiedzi negatywnej udzieliło 39 studentów (5,07%), 54 osoby (7,02% respondentów) nie mają zdania na ten temat.
4. Pięćset osiem osób (66,06% badanych) udzieliło pozytywnej odpowiedzi na pytanie: *Naukowcy są zgodni co do tego, że zmiany klimatu spowodowane działalnością człowieka*, 122 osoby (15,86%) spośród badanych studentów nie zgadza się z tym stwierdzeniem, 139 osób (18,08%) nie ma zdania na ten temat.
5. Aż 567 osób (73,73% badanych) jest zdania, że społeczeństwo ma wpływ na politykę klimatyczną, zaś 97 osób (12,61 %) spośród badanych osób studenckich wyraża odmienną opinię na ten temat. 105 badanych (13,65%) nie ma zdania na ten temat.

Wnioski z przeprowadzonych badań

Część II: Postawy studentów wobec zmian klimatu

1. Dla zdecydowanej większości studentów 76,2% (586 osób) tematyka związana ze zmianami klimatu jest ważna, natomiast dla niespełna 8% (7,93%) nie jest ona istotna. Ponad 15% badanych nie ma jednoznacznego zdania na ten temat (122 osoby).
2. Niemal co piąty badany (19,51%, 150 osób) angażuje się w aktywności/działania, które uwzględniają/uwzględnia edukację dla klimatu. Zdecydowana większość studentów nie angażuje się w takie działania i aktywności (80,49%, 619 osób). Bardzo zbliżone wyniki uzyskano w grupie badanych przez nas uczniów.
3. Studenci angażują się w imponującą liczbę różnorodnych inicjatyw, projektów i działań, uczą innych oraz działają wolontaryjnie.
4. Tylko 7,80% badanych (60 osób) deklaruje, że sięga po książki związane z tematyką zmian klimatu. Zdecydowana większość badanych nie czyta książek o tej problematyce (92,20%).
5. Niewiele więcej studentów (23,15%, 178 osób) zna filmy, które poruszają tematykę związaną ze zmianami klimatu. Ponad ¾ ankietowanych (76,85%, 591 respondentów) nie zna takich filmów.
6. Co piąty badany (21,07%) wskazał, że ma autorytet/wzór inspirujący w zakresie rozwijania aktywności klimatycznej. To aż o 20% mniej niż wskazywali uczniowie w uprzednio przeprowadzonym przez nas badaniu – aż 41% spośród nich deklarowało posiadanie autorytetu w tym zakresie.
7. Badani studenci czerpią różnorodne inspiracje z wielu źródeł, w szczególności od swoich wykładowców, osób naukowo zajmujących się problematyką zmian klimatu, influencerów, ale także od najbliższego otoczenia. Pokazuje to zmianę w stosunku do badanej grupy uczniów, którzy kształtowali swoje poglądy i budowali autorytety w szczególności w relacji z najbliższym otoczeniem.
8. Aż 84,53% badanych (413 osób) wskazuje, że dokonuje się segregacji odpadów, 74,25% (571 osób) nie marnuje jedzenia i stara się kupować właściwą jego ilość, 53,71% (413 osób) stosuje energooszczędne urządzenia, 69,57% (535 osób) oszczędza zasoby, takie jak prąd, gaz czy woda. Spośród badanych 458 osób (59,56%) ogranicza stosowanie plastiku, a 433 osoby (56,31%) ogranicza kupowanie nowych rzeczy oraz kupuje rzeczy z drugiej ręki, 40,18% (309 badanych) redukuje lub eliminuje jedzenie mięsa, 54,88% (422 osoby) starają się stosować zasady zrównoważonych podróży.

9. Smutek i apatię związaną z kryzysem klimatycznym odczuwa 42,52 % respondentów (327 osób), natomiast 31,6% (243 osoby) nie odczuwają smutku i apatii z tej przyczyny. Co czwarty respondent (25,88%) nie potrafił odpowiedzieć na to pytanie i zaznaczyło odpowiedź *nie mam zdania* (199 osób).
10. Lęk o przyszłość związany z kryzysem klimatycznym odczuwa 59,43% badanych studentów (457 osób), nie odczuwa go natomiast 24,71% respondentów go nie odczuwa (190 osób). Z kolei 122 osoby (15,86%) nie mają zdania na ten temat.
11. Wśród wskazanych zagrożeń studenci obawiali się najczęściej: suszy (80,62%, 620 badanych), wymierania roślin i zwierząt (83,49%), niedoboru wody (75,68%), braków w zaopatrzeniu w energię (72,04%), powodzi (71,39%), pożarów (74,38), nowotworów (66,71%), chorób układu krążenia (69,31%), choroby inne niż nowotwory, układu oddechowego i krążenia (64,76%), ograniczeń w dostawie prądu (66,32%). Nieco mniejsze obawy budziły wśród badanych problemy związane z migracjami i uchodźstwem klimatycznym (55,4%), a także problemy emocjonalne, takie jak depresja (47,33%) czy zaburzenia lękowe (43,56%). Na obawy związane z planowaniem potomstwa w wyniku zmian klimatycznych wskazało 46,88% badanych.
12. Zdecydowana większość, bo aż 72,05% badanych, wierzy, że poprzez różnorodne działania można powstrzymać katastrofę klimatyczną. Tylko 12,61% respondentów (97 osób) ma odmienne zdanie. Brak jednoznacznego zdania i wybór opcji *nie mam zdania* zadeklarowało 118 studentów (15,34%). Jak widać, większość badanych jest przekonana o sensie działania na rzecz ratowania Ziemi i możliwości powstrzymania katastrofy klimatycznej.
13. Większość badanych 65,93% (507 osób) zdaje sobie sprawę, że ochrona planety oznacza dla nas rezygnację z pewnych udogodnień współczesnej cywilizacji. Odmiennego zdania jest 20,42% respondentów (157 osób). Z kolei 13,65% (105 osób) nie potrafi się jednoznacznie ustosunkować do tego stwierdzenia.

Wnioski z przeprowadzonych badań

Część III: Edukacja klimatyczna na uczelniach wyższych

1. Tylko 37% studentów (286 osób) wskazuje, że w ramach edukacji akademickiej poruszane są zagadnienia dotyczące zmian klimatu. Zdaniem 63% studentów (483 osoby) problemy związane ze zmianami klimatu nie są poruszane.
2. Zdecydowana większość badanych (79,02%) wskazuje, że podczas zajęć zdobywali oni aktualną wiedzę, która na ogół przekazywana była w sposób neutralny (46,85%). Niemal co czwarty respondent (24,83%) deklaruje, że wiedza przekazywana była w subiektywny sposób, a kolejne 4,2% zaznacza, że nie była ona aktualna. Tylko 0,7% badanych uznało, że zagadnienia o tematyce klimatyczno-ekologicznej przekazywane były w sposób prześmiewczy i lekceważący.
3. Tylko 9,75% badanych studentów uznało, że edukacja dotycząca kryzysu klimatycznego w szkołach jest satysfakcjonująca, a 19,9% (153 osoby) nie potrafiły udzielić jednoznacznej odpowiedzi na ten temat. Zdecydowana większość badanych (70,35%, 541 osób) jest zdania, że edukacja dotycząca kryzysu klimatycznego nie jest satysfakcjonująca.
4. Tylko 13% badanych studentów uznało, że edukacja dotycząca kryzysu klimatycznego na uczelniach jest satysfakcjonująca (100 badanych), a 27,96% (215 osób) nie potrafiło udzielić jednoznacznej odpowiedzi na ten temat. Z kolei 59,04% badanych (454 osoby) jest zdania, że edukacja dotycząca kryzysu klimatycznego na uczelniach nie jest satysfakcjonująca.
5. Tylko 146 badanych (51,05%) uznaje, że zakres poruszanych zagadnień z zakresu kryzysu klimatyczno-ekologicznego był właściwy, 35,31% uznaje go za zbyt wąski (101 osób), natomiast 12 (4,19%) za zbyt szeroki, a 27 osób (9,45%) nie ma zdania na ten temat.
6. Zdecydowana większość badanych (96,15%) uznaje, że zakres poruszanych zagadnień z zakresu kryzysu klimatyczno-ekologicznego był zrozumiały, tylko 3,85% uznaje go za niezrozumiały (11 osób).
7. Większość badanych (79,02%) uznaje proponowany przedmiot za interesujący, natomiast 20,98% ocenia go jako nieinteresujący (60 osób).
8. Za praktyczny uznaje go 55,24% osób, natomiast aż 44,76% respondentów uważa go za niepraktyczny (128 osób).

9. Zdaniem 55,94% badanych studentów (160 osób) sposób prowadzenia zajęć wzbudzał emocje, natomiast 44,06% uznało, że nie prowadził do pobudzenia emocjonalnego (126 osób).
10. Co trzeci student (34,85%) chciałby, aby na jego kierunku studiów wprowadzono dodatkowy przedmiot dotyczący kryzysu klimatycznego (268 wskazań). Z kolei 28,08% (216 osób) nie potrafiło udzielić jednoznacznej odpowiedzi na ten temat, a 37,06% badanych (285 osób) nie chciałoby wprowadzenia tego przedmiotu w toku kształcenia.
11. Spośród 268 badanych opowiadających się za prowadzeniem takiego przedmiotu największa liczba proponuje, aby odbywał się w formie konwersatoryjnej (102 osoby, 38,06%), 29,10% (78 osób) proponuje wykład, 25,00% (67 wskazań) – ćwiczenia. Najmniej liczna grupa wybrała formę seminariów: 18 osób (6,72%). Ponadto 3 osoby (1,12%) wskazało odpowiedź inne, jednak nie doprecyzowały jaką formę zajęć mają na myśli.
12. Studenci proponują, aby przedmiot z zakresu edukacji klimatyczno-ekologicznej miał 1-630 godzin, taką opcję wybrała ponad połowa respondentów (57,46%, 154 osoby). Warto dodać, że wymiar 30 godzin to najczęściej występująca forma zajęć na większości kierunków. Przedmiotu, który miałby do 15 h chciałoby 33,58% studentów (90 wskazań), a zajęć w liczbie 31–45 godzin – 5,97% badanych (16 osób). Tylko niespełna 3% respondentów (2,61%) chciałoby, by zajęcia trwały więcej niż 45 h. Jedna osoba zaznaczyła, że chciałaby, aby przedmiot miał 200 h.
13. Najliczniejsza grupa badanych (60,82%, 163 osoby) proponuje, aby był to przedmiot semestralny, o połowę mniej osób (30,22%, 81 osób) chciałoby, aby przedmiot był realizowany przez dwa semestry. Zdecydowanie mniejsza liczba respondentów opowiada się za tym, aby trwał on 3 i więcej semestrów (2,24%, 6 osób) czy przez całe studia (6,72%, 18 wskazań).
14. Większość osób studenckich chce, aby przedmiot o tematyce związanej z kryzysem klimatycznym był obowiązkowy, taką odpowiedź wskazało 58,95% badanych (158 osób), natomiast 41,05% (110 osób) preferuje jego realizację jako fakultatywną.
15. Zdecydowana większość studentów chce, aby przedmiot kończył się zaliczeniem (bez oceny), taką opcję wskazało 73,88% osób (198 wskazań), natomiast 16,79% (45 osób) preferuje, aby przedmiot kończył się uzyskaniem konkretnej oceny. Ponadto 25 osób (9,33%) wskazuje na inne propozycje formy zaliczenia tego przedmiotu.

Wnioski z przeprowadzonych badań

Część IV: Praktyki pro i antyekologiczne w przestrzeni akademickiej

1. Aż 171 badanych (22,24%) wskazuje, że obserwuje nieekologiczne zachowania i działania na swojej uczelni, natomiast 77,76 (598 osób) takich zachowań nie zauważa. Badani, którzy takie działania obserwują zwracali w szczególności uwagę na:

Brak możliwości segregowania odpadów, mało dostępność koszy do recyklingu.

Nadużywanie plastiku.

Organizację procesu kształcenia, której skutki mogą powodować eksploatację środowiska naturalnego:

- *Plan zajęć mógłby być tak skonstruowany, aby ograniczyć konieczność przyjazdu tylko na jedno zajęcia w dany dzień.*
- *Stosowanie dużej ilości plastiku w laboratoriach, jednorazowe sprzęty typu głośniczki, ezy itp.*

Brak nowoczesnych rozwiązań wspomagających oszczędzanie zasobów:

- *Mimo, że można by założyć panele fotowoltaiczne nikt nie podjął takiego kroku, który mógłby również przynieść wiele oszczędności.*
- *Może przede wszystkim zaczęcie od zmiany podejścia, zamontować czujki ruchu, w celu zapalenia się światła i zmniejszenia zużycia energii elektrycznej.*
- *Brak możliwości użycia własnego kubka w automatach.*
- *Przegrzewanie sal wykładowych, zbyt gorąca woda w łazienkach.*
- *Zużywanie prądu na klimatyzację przy jednoczesnym zakazie otwierania okien.*
- *Konieczność zużywania ogromnej ilości papieru, np. przy okazji składania dokumentów na staż, praktyki czy różne szkolenia.*
- *Podświetlanie budynku wieczorem i nocą uważam za zbędne.*
- *Telewizory z informacjami, mocno energochłonne, a przez mało kogo są oglądane.*
- *Rozdawanie zbędnych bibelotów i gadżetów.*
- *Automaty z herbatą i kawą w jednorazowych kubkach.*
- *Brak dozownika na wodę z możliwością wiania do własnego napoju*

Demotywowanie do ograniczania jedzenia mięsa:

- *Tylko jedna opcja wegetariańska na stołówce, więc nie zachęca to do ograniczenia jedzenia mięsa, bo zazwyczaj jest ona jeszcze nieciekawa i niesmaczna.*
- *Podawanie produktów odzwierzęcych w uczelnianym bistro.*
- *Na większości stołówek nie są dostępne dania wegańskie.*

Nieoptymalna rozwiązania architektoniczne i urbanistyczne:

- *Brak okien w wielu salach zmusza do używania światła elektrycznego*
- *Nieumiejętne projektowanie przestrzeni, np. plac przed CINIbA, który cały wybrukowano, a zasadzono mikrodrzewa.*
- *Opór pracowników uczelni przeciw zmniejszeniu obszaru darmowego parkowania na rzecz zwiększenia zielonej przestrzeni.*
- *Nauczyciele mają własny parking, a gdyby nie mieli, to jeździliby komunikacją miejską.*
- *Parkingi wokół wydziałów na profesorskie samochody.*

Nieekologiczne opakowania i sposób pakowania produktów:

- *Na konferencjach jednorazowe sztućce i naczynia, małe opakowania cukru i przekąsek.*
- *Plastikowe talerze, kubki, sztućce na jadalni. W bufetach wszystko w plastiku.*

Inne:

- *Nadmierne koszenie trawników. Wspieranie biznesów odpowiedzialnych za katastrofę ekologiczną.*

2. Zdecydowana większość studentów (94,93%) nie zna działań proekologicznych praktykowanych w innych krajach, natomiast 39 osób (5,07%) deklaruje, że znane są im takie praktyki. Wśród nich:

Usprawnienia w zakresie przebiegu procesu kształcenia:

- *Wprowadzenie większej ilości przedmiotów o tematyce klimatyczno-ekologicznej i to na różnych kierunkach, a nie tylko przyrodniczych.*
- *Nauczanie zdalne.*
- *Książki, materiały do nauki w formie PDF/Word.*
- *Zajęcia ćwiczeniowe na zewnątrz.*
- *Zadania w formie elektronicznej, brak podręczników.*

Propozycje organizacyjne, w tym związane z organizacją wydarzeń:

- *Proekologiczna organizacja wydarzeń promocyjno-naukowych.*
- *Rezygnacja z nieekologicznych gadżetów promocyjnych,*

Prace badawcze i wdrożeniowe z tego zakresu:

- *Prace badawcze wychodzące poza tematykę antropocentryczną na wielu światowych uczelniach.*

Propozycje związane ze zrównoważonym korzystaniem z zasobów:

- *Korzystanie np. z wody deszczowej w toaletach.*
- *Ograniczenie zużycia energii poprzez sprzęt wysokiej klasy energetycznej.*
- *Zastosowanie paneli słonecznych i innych OZE.*
- *Suszarki zamiast ręczników jednorazowych w toaletach.*
- *Darmowa komunikacja miejska dla studentów po 19.00.*
- *Studenckie kooperatywy spożywcze, jadłodzielnie.*
- *Punkty wymiany rzeczy/ubrań/roślin.*

- *Ogólnodostępne krany z wodą pitną na uczelni.*
- *Dystrybutory i promowanie używania własnych opakowań na napoje, ograniczenie papieru w ten sposób do wody, kawy.*
- *Automat na plastikowe butelki.*
- *Zamontowanie na kranach urządzeń do filtrowania wody, żeby była też do picia.*
- *Prowadzenie kompostownika.*
- *Automaty na kawę, gdzie można podłożyć swój kubek, zbieranie elektrośmieci.*

Modelowanie proekologicznych zachowań i postaw:

- *Szeroka dostępność diety wegańskiej na uczelni.*
- *Bezpieczne parkingi dla rowerów.*
- *Preferowanie kolei i innych form komunikacji zbiorowej nad komunikacją lotniczą i samochodową przez naukowców*
- *Dominująca dieta wegańska na stołówkach.*
- *Jedzenie na terenie kampusu w wielorazowych naczyniach.*
- *Promowanie zbiorowej komunikacji by była oczywistym wyborem dla studentów i pracowników.*
- *Można motywować do kupowania butelek z filtrem wielorazowego użytku.*
- *Zachęcanie do segregacji odpadów.*

Propozycje rozwiązań architektonicznych i urbanizacyjnych:

- *Zielone dachy, infrastruktura błękitna.*
- *Rekonstrukcja wejść, by były dostępne dla wszystkich (rampy) co redukuje potrzebę wind i marnotrawstwo energii.*
- *Przejściowe pokoje przy wejściu do uczelni redukujące potrzebę ogrzewania.*
- *Większe zazielenienie obszarów współdzielonych.*
- *Likwidacja przyuniwersyteckich parkingów na rzecz nasadzeń drzew.*
- *Wykorzystywanie ciepła z serwerowni.*
- *Gruntowne pompy ciepła.*
- **Inne proekologiczne rozwiązania:**
- *Optymalizacja godzin, jeśli chodzi o zużycie prądu.*
- *Nagrody za oddawanie butelek PET w postaci bonu rabatowego do sklepu.*
- *Prowadzenie przez studentów parku/ogrodu w myśl permakultury*

Wnioski z przeprowadzonych badań

Część V: Edukacja dla klimatu w opiniach studentów

1. W odpowiedziach studentów znajdziemy opinie negatywne na temat wprowadzenia dodatkowego przedmiotu:

- *Wydaje mi się, że taka edukacja jest najbardziej potrzebna dla naszych rodziców/dziadków oraz dla dzieci. Ciężko mi stwierdzić, jak sprawdziłby się taki przedmiot na studiach.*
- *Nie chcę takiego przedmiotu, bo mam wystarczająco dużo zaliczeń i godzin na uczelni.*
- *Myszę, że uczelnia ekonomiczna nie jest do tego do końca odpowiednim miejscem. Edukacja dotycząca klimatu powinna być prowadzona przede wszystkim w szkołach.*
- *Nie powinien powstawać żaden dodatkowy przedmiot, bo studenci już mają wystarczająco dużo zajęć, nauki i zadań domowych.*
- *Moim zdaniem, uczelnia wyższa powinna edukować mnie pod kątem kierunkowym jaki wybrałem. Już i tak mamy zbyt wiele przedmiotów, które bardzo od tego odbiegają, więc wprowadzanie kolejnego przedmiotu do obiegu nie jest satysfakcjonujące w mojej opinii dla przyszłych pokoleń studentów. Ciężko mi określić, jak miałyby wyglądać taka edukacja na uczelni, powinno się tę świadomość zaszcześcić w młodych jednostkach na początku drogi edukacji.*
- *Należy pamiętać, że idąc na studium człowiek kształci się w konkretnym kierunku, przez co przedmiot o ochronie klimatu mógłby być bagatelizowany o ile nie byłby dobrze połączony z tematyką danego kierunku.*
- *Nie uważam, aby konieczna była edukacja dla klimatu w uczelniach - ten rodzaj wiedzy powinien być przedstawiany w szkołach (podstawówka, gimnazjum, liceum itd.).*
- *Uważam, iż edukacja w zakresie zmian klimatycznych powinna skupiać się na etapie szkół podstawowych, ewentualnie w szkołach średnich. Poruszanie tematu zmian klimatycznych w szkołach wyższych jest zbędne.*
- *Studenci mają ogromną świadomość zachodzących zmian i nie widzę potrzeby, aby dokładać im zajęć w zakresie tej tematyki.*

2. Opinie pozytywne pokazujące różne możliwości kształcenia wiedzy i wrażliwości środowiskowej:

- *Myszę, że forma terenowa mogłaby być ciekawa dla studentów. Podobnie warsztaty, wolontariat, wyjazdy edukacyjne, projekty naukowe, edukacyjne i badawcze. Uważam, że teoria jest ważna i ciekawa, ale trzeba też wyjść poza mury uniwersytetu, żeby doświadczyć, zobaczyć na własne oczy, zrobić coś konkretnego. Tak, aby wykładowca potrafił nie tylko przekazać należytą wiedzę, ale i zasiał w studentach chęć pomocy planecie na rzecz pewnych ustępstw w swoim życiu.*
- *Chciałabym, by była obowiązkowa dla każdego studenta, prowadzona przez osoby kompetentne, w oparciu o najnowszą literaturę naukową oraz z elementami porad praktycznych, które każdy z nas mógłby w łatwy sposób wcielić do swojego życia, by jak najmniej przyczynić się do pogłębiania kryzysu klimatycznego.*
- *Ciekawa, praktyczna i przekazywana z pasją, a nie z obowiązku i „za karę”.*
- *Prowadzenie kanału YouTube bądź bloga uczelnianego na temat aktualnej sytuacji klimatycznej.*
- *Omówienie przyczyn – podział na te, które wynikają z działalności człowieka. Czynniki, na które ma realny wpływ jednostka, a które leżą po stronie „gigantów” (tj. przedsiębiorstw). Omówienie skutków, które widzimy już teraz, a które jeszcze nas czekają. Omówienie przeciwdziałań (w podziale na działanie jednostki, a działanie przedsiębiorstw – tu warto więcej omówić w kontekście branży związanej ze studiami, czyli co jako młody człowiek mogę zmienić w firmie, przez którą jestem zatrudniona). Nałożenie nacisku na to, jakie skutki niesie za sobą konsumpcjonizm – przyda się tutaj edukacja o materiałach, na które warto zwracać uwagę przy kupnie ubrań i o procesie z tym związanym. Warto omówić każdy proces, który przyczynia się do kryzysu np. „pozyskiwanie” mięsa.*
- *Chciałabym, żeby więcej się o tym mówiło w kontekście aktualnych badań, ustaleń. Dodatkowo warto byłoby przeprowadzić kilka zajęć z interwencji kryzysowej nastawionej, np. na ofiary klęsk żywiołowych*

STUDENCI WOBEC ZMIAN KLIMATU

Raport 2023: Anna Guzy, Magdalena Ochwat

- *Na moim kierunku preferowałbym, aby skupić się na aspekcie psychologii: jak rozmawiać z młodzieżą czy młodymi dorosłymi, którzy będą żyć w tym kryzysie, jak edukować ich skutecznie, by chcieli coś zmienić i naprawić błędy poprzednich pokoleń. Dużo z tych kwestii może być nowością dla samych studentów, w większości młodych dorosłych, którzy w ciągu najbliższych 30 lat zaczną doświadczać coraz większych skutków zmian klimatycznych.*
- *Edukacja mogłaby zostać wpleciona w pewne zajęcia obowiązkowe w toku nauczania. Uważam, że nie powinien to jednak być oddzielny przedmiot.*
- *Wprowadzić zajęcia umożliwiające pokochanie natury takiej, jaką jest, by nie czuć się wyizolowanym przez budynki, technologię i wszechobecny beton zalewający ulice. Sądzę, że naprawa klimatu musi rozpocząć się od zrozumienia natury i pokochania jej, a motywacja do jej ochrony narodzi się naturalnie. Równocześnie warto bez zbędnych emocji przedstawiać fakty dotyczące zmian klimatycznych oraz prezentować możliwości wprowadzenia zmian nie tylko w swoje życie, ale również jak wpływać na producentów.*
- *Darmowe podcasty do obejrzenia w wolnym czasie/poza szkołą. Fajnie byłoby stworzyć kanał na YouTube z taką tematyką – ta opcja byłaby zachęcającą dla młodzieży formą nauki/edukacji o klimacie i zagrożeniach (przyjemne z pożytecznym).*
- *Dostęp do fajnie zrobionego e-learningu.*
- *Wykłady, eventy proekologiczne, wprowadzenie jednego „zielonego” dnia w miesiącu dla wszystkich w tym nauczycieli, aby zostawić samochód w domu, nie pakować kanapki do plastiku, zabrać torbę wielorazowego użytku, itp.*
- *Chciałabym, by ćwiczenia polegały na pracy z przyrodą. Na początku warto zacząć od teorii, popatrzeć na zmiany na całym świecie. Czyli jak przeciętnie sytuacja wygląda na przykład w Europie, Azji, Ameryce Południowej i Północnej itp. Dalej dobrze byłoby przejść do posadzenia drzew, kwiatów itp. Żeby studenci mogli wybrać aktywności też sami (niekoniecznie z góry narzucone). Ja bym chciała w soboty chodzić do schroniska ze zwierzętami na tak zwany dzień „Pobiegaj z psami / Pogłaskaj kotka”, ale niestety mam wtedy zajęcia. Jak formę „odbycia” tych zajęć mogłyby być właśnie takie wizyty. Zamiłowanie do natury trzeba innym ludziom czasami pokazać. Jest wiele ciekawych rzeczy, o których my nie wiemy. Jeśliby część osób innych o tym wiedziała, to może by przemyśleli swoje niektóre działania*

KOMENTARZE DO BADAŃ

1

Komentarz autorek

2

Prof. Piotr Skubała

3

Prof. Bernadeta
Niesporek-Szamburska

4

Prof. Wiesław Banyś

DR ANNA GUZY
DR MAGDALENA OCHWAT

EUROPE DIRECT Śląskie
Interdyscyplinarne Centrum Badań nad Edukacją
Humanistyczną, Wydział Humanistyczny,
Uniwersytet Śląski w Katowicach

**„65% STUDENTEK I STUDENTÓW W TOKU EDUKACJI AKADEMICKIEJ NIE MIAŁO
ZAJĘĆ Z ZAKRESU PROBLEMATYKI KRYZYSU KLIMATYCZNEGO”**

Dla zdecydowanej większości studentek i studentów (76%) tematyka związana ze zmianami klimatu jest ważna, ale jedynie 13% badanych przyznaje, że edukacja klimatyczna prowadzona jest na uczelniach w sposób satysfakcjonujący. To ważny sygnał dla władz uczelni i ciał akademickich zajmujących się kształtowaniem polityki edukacyjnej w Polsce. Kształcenie akademickie powinno bardziej koncentrować się na elementach środowiskowo-ekologicznych, tym bardziej że w dalszym ciągu brakuje podstawowego kształcenia klimatycznego w szkołach podstawowych i średnich.

Oddajemy w Państwa ręce kolejny, czwarty już raport na temat edukacji klimatycznej, dotyczący tym razem edukacji wyższej. Powstał on we współpracy z Europe Direct Śląskie przy wsparciu *Centrum Badawczo-Rozwojowego Biostat*. Mamy nadzieję, że tak jak wcześniej prowadzone przez nas badania dotyczące postaw nauczycieli polonistów, dzieci, rodziców, tak i te tegoroczne dostarczą pewnych informacji na temat możliwości kształcenia na poziomie wyższym w obszarze klimatyczno-ekologicznym, preferencji studentów, dobrych praktyk akademickich dotyczących zachowań ekologicznych, wypełniając tym samym lukę badawczą w tym obszarze. Mamy nadzieję, że badania te zostaną w przyszłości pogłębione i staną się podstawą do systemowego wprowadzenia edukacji klimatycznej na etapie kształcenia wyższego w Polsce.

Celem raportu jest ukazanie w oparciu o wiarygodne dane pełniejszego obrazu postaw studentów wobec kryzysu klimatycznego oraz wskazanie optymalnej edukacji akademickiej w tym obszarze, a także ekopraktyk realizowanych na polskich uczelniach.

W badaniu prowadzonym od stycznia do marca 2023 roku udział wzięło 1009 studentek i studentów. Przeanalizowałyśmy ponad 769 w pełni wypełnionych ankiet osób studenckich z uczelni zarówno państwowych, jak i prywatnych o różnych profilach. Zdecydowana większość badanych studentek i studentów pochodziła ze śląskich uczelni: Uniwersytet Śląski w Katowicach, Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Politechnika Śląska w Gliwicach, Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie czy z Akademii WSB w Dąbrowie Górniczej. Najliczniejszą grupę stanowili studenci kierunków licencjackich (ponad 56%) z następujących kierunków: filologia polska (57 osób), logistyka (52 osoby), finanse i rachunkowość (41 badanych), zarządzanie (29 osób), ekonomia (26 respondentów), logopedia, psychologia (po 23 osoby), historia (17 badanych), gospodarka cyfrowa (16 badanych), informatyka; bezpieczeństwo narodowe, kryminalistyka i systemy bezpieczeństwa (po 15 badanych), pedagogika (14 osób), pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna (12 osób), socjologia (11 osób), twórcze pisanie i marketing wydawniczy, zarządzanie zasobami ludzkimi, *international business*, prawo (po 10 osób). Badani reprezentowali zarówno kierunki humanistyczne, społeczne, ekonomiczne, jak i ścisłe oraz przyrodnicze. Zadałyśmy respondentom 9 pytań otwartych, 12 zamkniętych oraz 7 półotwartych.

„Sama wiedza nie wystarcza”

Ponad 75% osób studenckich deklaruje, że tematyka zmian klimatu jest dla nich ważna. To więcej niż badani przez nas uczniowie (69%).¹ Niestety samo zainteresowanie tym tematem nie przekłada się na działanie, dlatego tylko 19% studentów angażuje się w aktywności, które uwzględniają edukację dla klimatu. Niewielu spośród nich (7%) deklaruje, że sięga po książki związane ze zmianą klimatu, nieco więcej (23%) po filmy. Na przykładzie tego zestawienia widać, że rolą edukacji musi być nie tylko przekazywanie wiedzy, ale również motywowanie osób studenckich do działania, aktywności i zmiany postaw. W edukacji klimatycznej sama wiedza nie wystarcza, najważniejsze jest przełożenie jej na sposoby zamieszkiwania Ziemi, codziennie praktyki i nasze wybory. A zatem prócz „twardej” **wiedzy klimatyczno-ekologicznej** uczelnie wyższe powinny kształcić **nowe zielone kompetencje miękkie** polegające na budowaniu wartości, nawyków, nowego stylu życia², które potrzebne będą również w procesie mitygacji i adaptacji do szybko zachodzących zmian klimatu. Uczelnie powinny w większym stopniu podejmować refleksję na temat nowych zielonych miejsc pracy i kompetencji opartych na promowaniu przyrody, wartości zrównoważonego rozwoju i scenariuszowania przyszłości. Ponadto z naszych badań wynika również, że wśród studentów tylko 19% angażuje się w dodatkowe aktywności, takie jak akcje społeczne, wydarzenia o charakterze naukowym, popularyzujące wiedzę, o charakterze indywidualnym i lokalnym, wspierają organizacje pozarządowe. Dla przykładu wymienimy tylko udział w Młodzieżowym Strajku Klimatycznym, aktywne udostępnianie treści w social mediach, akcje sprzątania świata. Biorą oni także udział w wykładach i konferencjach, działają w kołach naukowych, np. UW dla klimatu, są wolontariuszami otwartych klatek i WWF, współpracują z Pracownią na Rzecz Wszystkich Istot, etc.

Wśród osób, które najbardziej inspirują osoby studenckie znaleźli się: prof. Ewa Bińczyk, prof. Szymon Malinowski, prof. Piotr Skubała, dr Ryszard Kulik, Marcin Popkiewicz, prof. Wiktor Kotowski czy prof. Bogdan Chojnicki. Spośród wymienionych osób dwie są reprezentantami naszego regionu: prof. Piotr Skubała (Wydział Nauk Przyrodniczych) i dr Ryszard Kulik z Klubu Myśli Ekologicznej wpływają na młodzież i stanowią inspirację w zakresie rozwijania aktywności klimatycznej.

1. Zob. pełny raport na temat badanych przez nas uczniów. A. Guzy, M. Ochwat, *Uczniowie wobec zmian klimatu*, www.europedirect-slaskie.pl. Zob. również wyniki badań [Centrum Edukacji Obywatelskiej](http://www.centrum-edukacji-obywatelskiej.pl) [dostęp: 5.05.2023].
2. Por. wystąpienie Marka Oziewiczza na konferencji [GEOlogos 1–3.06.2022 r.](https://geologos.pl) oraz wywiad [Klubu Myśli Ekologicznej](https://www.klubumysliecekologicznej.pl). Por. LiCtelirmacayte *The Essential Principles of Climate Science* [dostęp: 5.05.2023].
3. Przykładowo CEDEFOP (2021) wskazuje na potrzebę rozwoju kompetencji związanych z zieloną transformacją wśród prawników czy architektów. Takie kompetencje są również niezbędne dla specjalistów w dziedzinie finansów, którzy zajmują się obsługą projektów związanych z zielonymi inwestycjami. Zob. *Zielone kompetencje i miejsca pracy w Polsce w perspektywie 2030 roku*, s. 25. https://lewiatan.org/wp-content/uploads/2022/09/RAPORT_zielone_kompetencje-1.pdf [dostęp: 4.05.2023].

Blisko 60% studentek i studentów odczuwa lęk o przyszłość, a wśród wskazanych zagrożeń studenci obawiają się najczęściej: wymierania roślin i zwierząt (83,49%), suszy (80,62%), niedoboru wody (75,68%), braków w zaopatrzeniu w energię (72,04%), powodzi (71,39%), pożarów (74,38). Warto zwrócić również uwagę na fakt, że osoby studenckie interesują się także losem innych gatunków, największy z kolei lęk odczuwają z powodu masowego wymierania na ich oczach świata flory i fauny, zaniku bioróżnorodności. Świadczy to o ich wysokiej wrażliwości środowiskowej i trosce o Ziemię oraz warunki życia przyszłych pokoleń. Na kolejnych miejscach znalazły się problemy związane z suszą i brakiem wody, które ze względu na globalne ocieplenie będą stanowić największe wyzwanie w XXI wieku. Świat nauki nie ma wątpliwości, że ulewne deszcze i gwałtowne burze będą coraz częściej zalewać nasze ulice, a ciągnące się upały i długotrwałe susze wpłyną bezpośrednio na nasze zdrowie i życie oraz liczbę pożarów. Mamy już pewne doświadczenia w tym zakresie – niedawno płonęły np. Australia czy Grecja, a wielu ludzi na całym świecie już doświadcza skutków ekstremalnych zjawisk pogodowych. Dlatego również uczelnie powinny uczyć, jak radzić sobie z lękiem i niepokojem związanymi z konsekwencjami kryzysu klimatycznego (*Eco-anxiety*). Mimo że brakuje oficjalnych danych potwierdzających, ile osób cierpi z tego powodu, eksperci twierdzą, że liczba ta będzie wzrastać wraz z nasileniem problemów klimatycznych⁴. Dlatego również wiedza klimatyczno-ekologiczna powinna stać się obowiązkowa szczególnie na kierunkach o specjalności nauczycielskiej, po ukończeniu których studenci będą pracować z dziećmi i z młodzieżą.

„Klimat jako fundament świadomego obywatelstwa”

W kontekście naszych badań warto przywołać również wyniki raportu *Polityczny Portret Młodych Polaków 2023*, z którego dowiadujemy się, że aż 79% respondentów chciałoby zobligować rząd do podjęcia zdecydowanych kroków w walce z kryzysem klimatycznym⁵. Oznacza to, że młodzi ludzie będą prawdopodobnie popierać postulaty, by każdy kolejny rząd zaangażował się zdecydowanie bardziej w walkę ze skutkami katastrofy klimatycznej. Cieszy, że młodzi, którzy niejednokrotnie sami przyznają, iż mają sporo problemów z zaangażowaniem i z poczuciem sprawstwa⁶, jasno stawiają na klimat i środowisko.

4. [Klimat RP](#) [dostęp: 5.05.2023].

5. [KAS s. 47](#) [dostęp: 5.05.2023].

6. [UNAWEZA](#) [dostęp: 5.05.2023].

Dodajmy, że wśród czynników, które stanowiłyby dodatkową motywację dla młodych do udziału w wyborach wskazane zostały – oprócz poprawiania ich sytuacji ekonomicznej (27,4%) – postulaty związane z bezpieczeństwem militarnym Polski (14,9%) oraz realizacja konkretnego modelu polityki energetycznej i klimatycznej (14,3%)⁷. Te wyniki dają nadzieję, że młodzi ludzie, w tym studentki i studenci, są zatroskani kondycją Ziemi, dokonują świadomych obywatelskich wyborów i uważają temat klimatu za ważny w ich życiu prywatnym, społecznym i politycznym. Poprzez własne preferencje i wybory, stanowiące ich konsekwencję, młodzi ludzie będą mogli aktywnie wpływać na teraźniejszość i przyszłość.

Ten sam kierunek potwierdzają inne światowe badania prowadzone przez Bath University we współpracy z pięcioma uniwersytetami, które przeprowadziły ankietę w 10 krajach wśród 10 000 dzieci i młodzieży w wieku od 16 do 25 lat. Wielu z badanych respondentów zauważyło, że rządy nie reagują adekwatnie do problemów, a sama młodzież czuje się przez polityków ignorowana. Autorzy raportu przyznają, że młodzi są zdezorientowani brakiem działań ze strony rządów⁸.

„Edukacja, głupcze!”

Polityka klimatyczna powinna zostać osadzona na fundamentach solidnej edukacji klimatycznej. Dlatego zapytałyśmy osoby studenckie o to, jak wygląda edukacja klimatyczna na uczelniach. Szczególnie interesowało nas to, czy podczas edukacji akademickiej poruszane były problemy dotyczące zmian klimatu.

7. KAS, s. 33 [dostęp: 5.05.2023].

8. Por. <https://www.bath.ac.uk/announcements/government-inaction-on-climate-change-linked-to-psychological-distress-in-young-people-new-study/> [dostęp: 25.04.2023] Caroline Hickman z University of Bath, Climate Psychology Alliance i współautorka badania, powiedziała w jednym z wywiadów: „To badanie przedstawia przerażający obraz powszechnego niepokoju klimatycznego u naszych dzieci i młodzieży. Po raz pierwszy sugeruje to, że wysoki poziom stresu psychicznego u młodzieży jest powiązany z bezczynnością rządu. Niepokój naszych dzieci jest całkowicie racjonalną reakcją, biorąc pod uwagę nieodpowiednie reakcje rządów na zmiany klimatyczne. Co jeszcze muszą usłyszeć rządy, aby podjąć działania?”. Badania prowadzone były w Australii, Stanach Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii, Indiach, Nigerii, na Filipinach, w Finlandii, Portugalii, Brazylii i Francji. Badanie zostało przeprowadzone przez naukowców z: University of Bath, University of Helsinki, NYU Langone Health, University of East Anglia, Stanford Medicine Center for Innovation in Global Health oraz Oxford Health NHS Foundation Trust, The College Wooster, Climate Psychiatry Alliance, por. <https://www.bath.ac.uk/announcements/government-inaction-on-climate-change-linked-to-psychological-distress-in-young-people-new-study/> [dostęp: 25.04.2023].

Aż 63% studentów przyznaje, że w ramach edukacji akademickiej nie były poruszane zagadnienia dotyczące zmian klimatu. Tylko 13% studentów uznało, że edukację dotyczącą kryzysu klimatycznego na uczelniach można uznać za satysfakcjonującą. Jeśli taka edukacja w ogóle się pojawiła się, to była na ogół zgodna z aktualnym stanem wiedzy i prowadzona w sposób interesujący, praktyczny i wywołujący emocje. Pojawiała się na następujących przedmiotach: ekologistka, antropologia kultury konsumpcyjnej, dydaktyka języka i literatury polskiej, geografia ekonomiczna, zarządzanie środowiskiem czy zrównoważony rozwój.

Na pytanie o to, czy studenci chcieliby wprowadzenia do siatek studiów samodzielnych zajęć dotyczących zmian klimatu, procentowy udział odpowiedzi twierdzących i przeczących był niemal identyczny: 35% studentów chciałoby, aby na ich kierunku studiów wprowadzono osobny przedmiot, a 37% zdecydowanie nie chciałoby takiego przedmiotu. Osoby, które wybrały wprowadzenie osobnego przedmiotu, uznały, że powinien mieć on formę obowiązkowego konwersatorium do 30 godzin (kurs semestralny), a powinien zakończyć go projekt bez zaliczenia na ocenę. To daje powody do optymizmu: 35% respondentów, mimo przeładowanych siatek zajęć, często podejmowania pracy zarobkowej w czasie studiów, zgodziłoby się na dodatkowy przedmiot.

Następnie zapytałyśmy o praktyki ekologiczne i nieekologiczne obserwowane na uczelniach. Spora część badanych (171 – 22,24%) wskazuje, że obserwuje nieekologiczne zachowania i działania na swojej uczelni. Wśród odpowiedzi znalazły się: **nierozważne zarządzanie zasobami**: *przegrzewanie sal wykładowych, zbyt gorąca woda w łazienkach; zużywanie prądu na klimatyzację przy jednoczesnym zakazie otwierania okien; konieczność zużywania ogromnej ilości papieru, np. przy okazji składania dokumentów na staż, praktyki czy różne szkolenia; podświetlanie budynku wieczorem i nocą uważam za zbędne; telewizory z informacjami, mocno energochłonne, a przez mało kogo są oglądane; rozdawanie zbędnych bibelotów i gadżetów,* a także **brak możliwości segregowania odpadów, słaba dostępność koszy do recyklingu, nadużywanie plastiku**: *zarówno poprzez sprzedaż produktów w jednorazowych opakowaniach, jak i podczas spotkań akademickich; w bufecie kanapki pakowane są w plastikowe woreczki; stosowanie dużej ilości plastiku w laboratoriach, jednorazowe sprzęty typu głaszczki, ezy itp.,* **organizacja procesu kształcenia, której skutki mogą powodować eksploatację środowiska naturalnego**: *tragiczne ułożenie planu zajęć, gdzie grupa studentów musi przyjeżdżać na jedno zajęcia w ciągu całego dnia; zużywając paliwo, pieniądze i wytwarzając kolejne zanieczyszczenia powietrza, gdyż nie każdy posiada odpowiednie połączenie komunikacją miejską by dojechać.*

Studenci zwrócili także uwagę na **demotywowanie do ograniczania jedzenia mięsa**: tylko jedna opcja wegetariańska na stołówce, więc nie zachęca to do ograniczenia jedzenia mięsa, bo zazwyczaj jest ona jeszcze nieciekawa i niesmaczna; na większości stołówek nie są dostępne dania wegańskie, **nieoptymalne rozwiązania architektoniczne i urbanistyczne**: brak okien w wielu salach zmusza do używania światła elektrycznego; nieumiejętne projektowanie przestrzeni, np. plac przed CINIbA, który cały wybrukowano a zasadzono mikrodrzewa; opór pracowników uczelni przeciw zmniejszeniu obszaru darmowego parkowania na rzecz zwiększenia zielonej przestrzeni, czy **nieekologiczne opakowania i sposób pakowania produktów**: na konferencjach jednorazowe sztucze i naczynia, małe opakowania cukru i przekąsek; plastikowe talerze, kubki, sztucze na jadalni, a także **inne**, jak np. nadmierne koszenie trawników; wspieranie biznesów odpowiedzialnych za katastrofę ekologiczną.

Zdecydowana większość studentek i studentów (94,93%), nie zna działań proekologicznych praktykowanych w innych krajach, natomiast 39 osób (5,07%) deklaruje, że znane są im takie praktyki. Proekologiczne działania, na które zwracają uwagę studenci, to **usprawnienia w zakresie przebiegu procesu kształcenia**: wprowadzenie większej ilości przedmiotów o tematyce klimatyczno-ekologicznej i to na różnych kierunkach, a nie tylko przyrodniczych; nauczanie zdalne; książki, materiały do nauki w formie PDF/Word; zajęcia ćwiczeniowe na zewnątrz, **propozycje związane ze zrównoważonym korzystaniem z zasobów**: korzystanie np. z wody deszczowej w toaletach; ograniczenie zużycia energii poprzez sprzęt wysokiej klasy energetycznej; zastosowanie paneli słonecznych i innych OZE; darmowa komunikacja miejska dla studentów po 19.00; studenckie kooperatywy spożywcze, jadłodzielnie; punkty wymiany rzeczy/ubrań/roślin; automat na plastikowe butelki; prowadzenie kompostownika; dystrybutor z wodą, a także **modelowanie proekologicznych zachowań i postaw**: Szeroka dostępność diety wegańskiej na uczelni; bezpieczne parkingi dla rowerów. Roślinne dania; preferowanie kolei i innych form komunikacji zbiorowej nad komunikacją lotniczą i samochodową, **propozycje rozwiązań architektonicznych i urbanizacyjnych**: zielone dachy, infrastruktura błękitna; wykorzystywanie ciepła z serwerowni, gruntowe pompy ciepła, i **inne**: nagrody za oddawanie butelek PET w postaci bonu rabatowego do sklepu, prowadzenie przez studentów parku/ogrodu w myśl permakultury.

Ostatnie otwarte pytanie dotyczyło optymalnej edukacji klimatycznej na studiach. W udzielonych odpowiedziach studenci skarżą się na przeładowane siatki zajęć, wskazują, że edukacja klimatyczna jako osobny przedmiot powinien być w szkołach średnich i podstawowych. Piszą także o oczekiwaniach i rekomendacjach co do kształtu edukacji klimatycznej na uniwersytetach:

- Nie powinien powstawać żaden dodatkowy przedmiot, bo studenci już mają wystarczająco dużo zajęć, nauki i zadań domowych.

- *Myślę, że uczelnia ekonomiczna nie jest do tego do końca odpowiednim miejscem. Edukacja dotycząca klimatu powinna być prowadzona przede wszystkim w szkołach.*
- *Moim zdaniem, uczelnia wyższa powinna edukować mnie pod kątem kierunkowym, jaki wybrałem. Już i tak mamy zbyt wiele przedmiotów, które bardzo od tego odbiegają, więc wprowadzanie kolejnego przedmiotu do obiegu nie jest satysfakcjonujące w mojej opinii dla przyszłych pokoleń studentów.*
- *Należy pamiętać, że idąc na studia, człowiek kształci się w konkretnym kierunku, przez co przedmiot o ochronie klimatu mógłby być bagatelizowany o ile nie byłby dobrze połączony z tematyką danego kierunku.*

Pozytywne opinie studentów wskazują różne możliwości kształcenia wiedzy i umiejętności oraz wrażliwości środowiskowej. Studenci chcieliby wiedzy klimatyczno-środowiskowej połączonej z profilem studiów, aby była ona osadzona w praktyce danego kierunku. Wśród oczekiwanych metod dydaktycznych podkreślają rangę edukacji terenowej, ciekawie przygotowanego e-learningu, zajęć w oparciu o podcasty i kanał YouTube. Prócz wiedzy młodzi ludzie wskazują na znaczącą rolę zaangażowania emocjonalnego, budowania więzi z naturą, wyjazdów edukacyjnych, projektów naukowych, edukacyjnych i badawczych.

- *Uważam, że teoria jest ważna i ciekawa, ale trzeba też wyjść poza mury uniwersytetu, żeby doświadczyć, zobaczyć na własne oczy forma terenowa mogłaby być ciekawa dla studentów*
- *Chciałabym, by była obowiązkowa dla każdego studenta, prowadzona przez osoby kompetentne, w oparciu o najnowszą literaturę naukową oraz z elementami porad praktycznych, które każdy z nas mógłby w łatwy sposób wcielić do swojego życia, by jak najmniej przyczyniać się do pogłębiania kryzysu klimatycznego.*
- *Prowadzenie kanału YouTube bądź bloga uczelnianego na temat aktualnej sytuacji klimatycznej.*
- *Chciałabym, żeby więcej się o tym mówiło w kontekście aktualnych badań, ustaleń. Dodatkowo warto byłoby przeprowadzić kilka zajęć z interwencji kryzysowej nastawionej np. na ofiary klęsk żywiołowych.*

- *Na moim kierunku preferowałbym, aby skupić się na aspekcie psychologii: jak rozmawiać z młodzieżą czy młodymi dorosłymi, którzy będą żyć w tym kryzysie, jak edukować ich skutecznie by chcieli coś zmienić i naprawić błędy poprzednich pokoleń. Dużo z tych kwestii może być nowością dla samych studentów, w większości młodych dorosłych, którzy w ciągu najbliższych 30 lat zaczną doświadczać coraz większych skutków zmian klimatycznych.*
- *Edukacja mogłaby zostać wpleciona w pewne zajęcia obowiązkowe w toku nauczania. Uważam, że nie powinien to jednak być oddzielny przedmiot.*
- *Wprowadzić zajęcia umożliwiające pokochanie natury takiej, jaką jest, by nie czuć się wyizolowanym przez budynki, technologię i wszechobecny beton zalewający ulice. Sądzę, że naprawa klimatu musi rozpocząć się od zrozumienia natury i pokochania jej, a motywacja do jej ochrony narodzi się naturalnie. Równocześnie warto bez zbędnych emocji przedstawiać fakty dotyczące zmian klimatycznych oraz prezentować możliwości wprowadzenia zmian nie tylko w swoje życie, ale również jak wpływać na producentów.*
- *Chciałabym, by ćwiczenia polegały na pracy z przyrodą. Na początku warto zacząć od teorii, popatrzeć na zmiany na całym świecie, czyli jak przeciętnie sytuacja wygląda na przykład w Europie, Azji, Ameryce Południowej i Północnej itp. Dalej dobrze byłoby przejść do posadzenia drzew, kwiatów itp. Żeby studenci mogli wybrać aktywności też sami (niekoniecznie z góry narzucone). Ja bym chciała w soboty chodzić do schroniska ze zwierzętami na tak zwany dzień „Pobiegaj z psami / Pogłaskaj kotka”, ale niestety mam wtedy zajęcia. Jako forma „odbycia” tych zajęć mogłyby być właśnie takie wizyty. Zamiłowanie do natury trzeba innym ludziom czasami pokazać. Jest wiele ciekawych rzeczy, o których my nie wiemy. Jeśliby część osób innych o tym wiedziała, to może by przemyśleli swoje niektóre działania .*

Na koniec chcielibyśmy zwrócić się z apelem do Ministra Edukacji i Nauki oraz władz uczelni o edukację klimatyczno-środowiskową przez całe życie i na każdym etapie kształcenia. Apelujemy o wprowadzenie edukacji klimatyczno-środowiskowej do podstawy programowej⁹ i programów studiów. Młodzi ludzie powinni mieć świadomość przyczyn problemów środowiskowych i znać działania, które powinny zostać podjęte, aby uchronić świat dla przyszłych pokoleń. Powstrzymanie zmiany klimatu oraz adaptowanie się do jej skutków wymaga wiedzy. A jej w polskim systemie edukacji po prostu brakuje.

9. Niektóre samorządy wprowadzają edukację klimatyczno-ekologiczną na własną rękę np.: Katowice czy Kraków lub Warszawa. Ważne inicjatywa Katowic polegająca na uzupełnieniu programów kształcenia nastawiona jest na edukację klimatyczną na wszystkich przedmiotach, tak jak proponuje ONZ. W opracowaniu wydanym przez ONZ (UN CC: Learn 2013) pt. *Resource Guide for Advanced Learning on Integrating Climate Change in Education at Primary and Secondary Level* jednym z postulatów dotyczących uczenia na rzecz klimatu jest integracja treści z omawianego zakresu z programami szkolnymi przedmiotów na wszystkich poziomach edukacji. Takiego zespolenia wymaga złożoność problemów klimatycznych i holistyczne podejście do ich rozwiązywania. Nieprzypadkowo tematy związane z kryzysem klimatycznym nie zostały rekomendowane przez ekspertów do realizacji jako osobny przedmiot, ich elementy powinny bowiem zostać wplecione w szkolne obszary wiedzy.

**PROF.DR HAB.
PIOTR SKUBAŁA**

Ekspert TEAM EUROPE
Uniwersytet Śląski w Katowicach,
Wydział Nauk Przyrodniczych,
Instytut Biologii, Biotechnologii i Ochrony Środowiska

DLACZEGO PILNIE POTRZEBUJEMY EDUKACJI KLIMATYCZNO-ŚRODOWISKOWEJ NA POLSKICH UCZELNIACH?

W 1978 roku David Ehrenfeld, profesor biologii na Uniwersytecie Rutgers, w książce pt. *The Arrogance of Humanism* o kondycji ludzkości i Ziemi pisze w sposób następujący: *Humanity is on the march, earth itself is left behind* (Ludzkość jest w marszu, a Ziemia pozostawiona sama sobie). Nadal podążamy tą drogą, robimy to coraz szybciej i końca tej samobójczej drogi nie widać. Robert Watson, brytyjski chemik atmosfery i przewodniczący Międzypaństwowej Platformy do spraw Różnorodności Biologicznej i Funkcji Ekosystemu (IPBES), komentując ukazanie się raportu IPBES pt. *The Global Ecosystem Assessment*, podkreślał, że nie jest jeszcze za późno na dokonanie zmian, ale tylko jeżeli zaczniemy działać natychmiast, na każdym poziomie, od lokalnego po globalny. Podkreślał, że zmiany muszą dotyczyć czynników ekonomicznych, społecznych, politycznych i technologicznych. Ważnym elementem tej pożądanej zmiany i powstrzymania marszu ku przepaści, jest to, co wydarzy się w najbliższym czasie na uczelniach. Czy polskie studentki i studenci, wspierani przez akademicką kadre, będą elementem tej zmiany i impulsem do szybkiej transformacji?

W maju 2023 roku ukazują się wyniki kolejnego cennego raportu, przedstawiające doświadczenia osób studenckich dotyczące realizacji edukacji dla klimatu i środowiska na polskich uczelniach. Poznajemy postawy studentów wobec problematyki kryzysu klimatycznego, ich opinie na temat strategii proekologicznych, które wdrożone są na uczelniach, czy realizowanej edukacji klimatycznej na uczelniach. Autorki tego szerokiego i bardzo interesującego opracowania – dr Magdalena Ochwat i dr Anna Guzy z Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Śląskiego – wykonały po raz kolejny wartościową pracę na rzecz zmiany postaw w polskim społeczeństwie. Niezwykle ważnym elementem społeczeństwa i tej zmiany są oczywiście studentki i studenci wszystkich kierunków w Polsce. Wniosek, jaki mi się nasuwa po lekturze tego raportu, jest jeden – pilnie potrzebujemy edukacji klimatyczno-środowiskowej na polskich uczelniach. Bez zaplanowanej szerokiej akcji edukacyjnej dotyczącej kryzysu klimatyczno-środowiskowego na polskich uczelniach, niewiele się zmieni.

Analizując odpowiedzi studentów, nie znajduję zbyt wielu powodów do optymizmu. Odnośnie do **kompetencji ekologicznych** studentów okazuje się, że wiedzę z zakresu kryzysu klimatyczno-ekologicznego pozyskują w niewielkim stopniu (niewiele ponad 15% respondentów) z informacji przekazywanych na uczelni. Może to symptom dzisiejszych czasów, że wiedzę czerpiemy w pierwszym rzędzie z Internetu i mediów społecznościowych, jednak jest to niepokojące.

Popularne w danej grupie przekonania, że globalne ocieplenie jest spotęgowane emisją gazów cieplarnianych (około 89%) i że to ludzie są tego powodem (około 88%). Jednak biorąc pod uwagę, że dzisiaj nie ma już organizacji naukowych twierdzących inaczej i że 99,9% prac naukowych podejmujących tę tematykę potwierdza, że zmiany klimatu są faktem i są powodowane przez człowieka, procentowy udział odpowiedzi twierdzących nie napawa optymizmem.

Wiele do myślenia dają odpowiedzi studentów dotyczące **postawy** wobec problematyki zmian klimatu. Mniej niż 20% respondentów angażuje się w jakiegokolwiek aktywności/działania, które wiążą się z edukacją dla klimatu. Podobnie zaskakująco niski jest procent osób sięgających po książki związane z tą tematyką – około 8%, ponad 23% studentów zna tego rodzaju filmy i tylko 21% badanych ma autorytet/wzór inspirujący w zakresie rozwijania aktywności proklimatycznej. Przy tak niskim zainteresowaniu studentów problematyką dotyczącą kryzysu klimatyczno-środowiskowego trudno być optymistą. Chociaż z drugiej strony, procent osób przejawiających zachowania prośrodowiskowe jest wysoki, od 40% (redukcja lub eliminowanie jedzenia mięsa) do blisko 85% (segregacja odpadów). Podobnie dość wysoki jest procent osób obawiających się o przyszłość związaną z kryzysem klimatycznym (blisko 60%) czy odczuwających smutek i apatię związaną ze zmianami klimatu (ponad 42%). Wysoki jest także odsetek osób obawiających się różnych konsekwencji zmian klimatu. Obserwujemy w tym wypadku dość dużą rozbieżność pomiędzy świadomością ogromnego zagrożenia, jakie stanowią zmiany klimatu, a zaangażowaniem w działania służące mitygacji czy adaptacji do zmian klimatu.

Osobny materiał do przemyślenia, szczególnie dla kadry akademickiej, stanowią wyniki badań sondujące **stan edukacji proklimatycznej** na polskich uczelniach. Zdaniem tylko 37% studentów zagadnienia dotyczące zmian klimatu były poruszane w ramach edukacji akademickiej. Jeszcze bardziej niepokoi, że tylko 13% studentów uznało, że edukacja dotycząca kryzysu klimatycznego w szkołach wyższych jest satysfakcjonująca. Pocieszające może być to, że samą edukację klimatyczną, która ma miejsce na uczelniach, badani oceniają dość wysoko, jako właściwą z uwagi na poruszane zagadnienia (ponad 51%), zrozumiałą (96%) i interesującą (79%). Tylko niewiele ponad 1/3 studentów chciałaby, aby na ich kierunku studiów wprowadzono dodatkowy przedmiot dotyczący kryzysu klimatycznego. Nie oznacza to jednak, że studenci nie chcieliby, aby takie treści były poruszane w ramach obowiązkujących przedmiotów, ale o to respondentów nie zapytano. Istotny wydaje się wniosek, że większość osób (blisko 60%) z tych, które chcą tego rodzaju kursu, uważa, że powinien to być przedmiot obowiązkowy na uczelni. Większość skłania się ku opinii, że powinien on trwać 30 godzin.

Pytania dotyczące **praktyk pro- i antyekologicznych** w przestrzeni akademickiej powinny zostać potraktowane przez władze akademickie z należytą troską. Ponad 22% studentów obserwuje nieekologiczne zachowania i działania na swojej uczelni. Większość (około 95%) nie zna działań proekologicznych praktykowanych w innych krajach, co jednoznacznie wskazuje na brak zainteresowania takimi działaniami.

Ciekawej lektury dostarcza ostatni rozdział przedstawiający szeroką paletę opinii na temat tego, jak mogłaby wyglądać **edukacja dla klimatu** na danej uczelni. Znajdziemy tutaj takie stwierdzenie: *Chciałabym, aby przestano wmawiać nam, że globalne ocieplenie jest tylko i wyłącznie winą człowieka. Jesteśmy w fazie cyklu, który prowadzi do ocieplania klimatu, ale jest to naturalny cykl, a z drugiej strony: Chciałabym, by była obowiązkowa dla każdego studenta, prowadzona przez osoby kompetentne, w oparciu o najnowszą literaturę naukową oraz z elementami porad praktycznych, które każdy z nas mógłby w łatwy sposób wcielić do swojego życia, by jak najmniej przyczyniać się do pogłębiania kryzysu klimatycznego.* To, którą drogę powinniśmy wybrać, jest dzisiaj dla większości z nas oczywiste. Działania podjęte przez dr Ochwat i dr Guzy powinny stać się przedmiotem wnikliwej analizy nas wszystkich związanych z polskimi uczelniami. Od tego, czy zmienimy stan edukacji dotyczącej kryzysu klimatycznego i środowiskowego wśród polskich studentek i studentów, w dużym stopniu zależy nasza bezpieczna i szczęśliwa przyszłość.

**PROF. DR HAB.
BERNADETA NIESPOREK-SZAMBURSKA**

Instytut Językoznawstwa,
Interdyscyplinarne Centrum Badań nad Edukacją
Humanistyczną, Wydział Humanistyczny,
Uniwersytet Śląski w Katowicach

STUDENCI WOBEC ZMIAN KLIMATU

– komentarz językoznawczyni i dydaktyka o raporcie z badań sondażowych

*Aby móc żyć w harmonii z naturą,
ludzkość musi zmienić swój sposób myślenia,
styl życia i system wartości¹.*

Raport z badań ankietowych pt. *Studenci wobec zmian klimatu* to już czwarte opracowanie, w którym dwie humanistki z Uniwersytetu Śląskiego, dr Anna Guzy i dr Magdalena Ochwat, zajmują się diagnozowaniem reakcji na kryzys klimatyczny w polskich instytucjach edukacyjnych. Od września 2021 roku do chwili obecnej obie naukowczynie, intensywnie zajmujące się również badaniami ekokrytycznymi i psychologicznymi w związku z kryzysem klimatycznym², opublikowały wyniki badań oceniających wrażliwość nauczycieli polonistów, uczniów, wreszcie – rodziców, na kwestie związane z kryzysem klimatycznym. Tym razem badaczki skierowały swoją uwagę ku studentom – z różnych uczelni i regionów – większościowo jednak z uczelni śląskich (Uniwersytet Śląski w Katowicach, Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach), by oszacować jakość ich wiedzy, zaangażowania i świadomości w odniesieniu do zmian klimatycznych.

Zagrożenie klimatyczne jest bowiem nie tylko „faktem naukowym” w wymiarze skali i cyfr. Kryzys klimatyczny to także kryzys społeczny, to problem zmiany mentalności i świadomości, także sprawiedliwości, wymagający od ludzi kompetencji, które wykształcić może tylko humanistyka, takich jak: zdolność do empatii wobec innego człowieka, ale także istot poza-ludzkich, zdolność „do współczucia i zrozumienia trudnej sytuacji drugiej osoby”, drugiego istnienia³. Dlatego badania diagnostyczne dr Anny Guzy i dr Magdaleny Ochwat dokonywane w dyskursie edukacyjnym mają znaczącą wagę: postawienie diagnozy staje się niezbędne, by włączyć w sposób jak najbardziej efektywny wszelkie działania budujące właściwie postawy. To przecież edukacja jest motorem wszelkich zmian, a uczelnia wyższa mogłaby się stać najbardziej świadomym i samodzielnym ich etapem – fundamentem wielostronnej, nowoczesnej edukacji społeczeństwa w poczuciu odpowiedzialności za teraźniejszość i przyszłość klimatyczną planety. Tymczasem wcześniejsze raporty obu badaczek pokazały, że w polskiej edukacji ciągle brakuje efektywnej debaty programowej na temat celów i treści edukacji ekologicznej oraz jej miejsca w szkole. Najnowszy raport dodaje: treści tych brakuje również w kształceniu wyższym.

1. L. Berge, *Dobry wilk. Tragedia w szwedzkim zoo*, przeł. I. Kowadło-Przedmojska, Wyd. Czarne, Wołowiec 2019.

2. Panie Doktor są m.in. wykonawczyniami międzynarodowego projektu *The V4 Humanities Education for the Climate. Diagnoses – Best Practices – Recommendations* (HEC).

3. M. Nussbaum, *Nie dla zysku*, przeł. Ł. Pawłowski, Warszawa 2016, s. 23.

Wśród przedmiotów/modułów nauczania wciąż nie ma edukacji ekologicznej, klimatycznej czy edukacji dla zrównoważonego rozwoju. Raport zamykający cykl badań w dyskursie edukacyjnym, dotyczący wiedzy i postaw studentów wobec katastrofy klimatycznej, osób, które za chwilę znajdą się na rynku pracy, także w roli nauczycieli młodszych pokoleń, staje się więc ważnym głosem w dyskursie ekologicznym/proklimatycznym, a także dzwonkiem alarmowym dla osób decydujących o zmianach programowych na uczelniach.

Mamy przed sobą rzetelne badanie – przeprowadzone na dużej próbie: wzięło w nim udział około jednego tysiąca osób studenckich; z tej liczby aż 769 w pełni wypełnionych ankiet poddano szczegółowej analizie. Badania i wnioski diagnostyczne zaprezentowano w pięciu częściach odnoszących się do wiedzy, postaw, kształcenia, stosowanych praktyk pro-/antyekologicznych, opinii badanych (stanowią je wydzielone w raporcie części: *Kompetencje ekologiczne studentów*, *Postawy studentów wobec problematyki zmian klimatu*, *Edukacja proklimatyczna na uczelniach wyższych*, *Praktyki pro- i antyekologiczne w przestrzeni akademickiej*; ostatnią część stanowi zestawienie opinii studentów wobec działań w zakresie edukacji klimatycznej pt. *Edukacja dla klimatu w opiniach studentów*). Spróbujmy przyjrzeć się poszczególnym częściom.

Już na wstępie można powiedzieć, że diagnoza nie przynosi pozytywnego obrazu – **wyniki pierwszej części badań (kompetencji studentów w związku ze zmianami klimatycznymi)** wskazują, że wiedzę nt. zmian klimatycznych jedynie 15,47% osób studenckich (109 osób) uzyskało z informacji podawanych na uczelni. Autorki podkreślają, że większość badanych znajduje te informacje na stronach internetowych i w mediach społecznościowych (co dość charakterystyczne dla młodego pokolenia), a wiedza zasadnicza studentów (np. na temat odpowiedzialności człowieka za zmiany klimatu, globalnego ocieplenia spotęgowanego emisją gazów cieplarnianych jako faktu) jest w zgodzie ze stanem dowiedzionym przez naukowców. Pozytywnym wnioskiem, wskazanym przez badaczki, jest wysokie poczucie sprawczości wśród studentów: aż 73,73% (567 osób) jest zdania, że społeczeństwo ma wpływ na politykę klimatyczną. Ten wynik jest niemal identyczny ze wskazaną w postawach wiarą w możliwość powstrzymania katastrofy klimatycznej różnorodnymi działaniami (72,04% – 554 osoby). Prowadzącym badania udało się wyraźnie ustalić „miejsca” dla edukacji proklimatycznej i jej potencjalną rolę.

W **drugiej części** naukowczynie badały **postawy studentów wobec zmian klimatycznych**. I choć dla zdecydowanej większości osób studenckich (dla 76,2% – 586 osób) tematyka związana ze zmianami klimatu jest ważna, jedynie niewielki procent spośród nich (19,51% badanych – 150 osób) uwzględnia w swej aktywności edukację dla klimatu. Równie niewielu studentów zna filmy lub ma autorytet inspirujący do aktywności proklimatycznej, a już zupełnie sporadycznie (7,8% – 60 osób) studenci czytają nt. zmian klimatycznych. To smutny fakt potwierdzony przez badaczki. Wyniki wskazują w tym zakresie na wyraźny rozdzźwięk pomiędzy wiarą w sprawczość społeczną i możliwości powstrzymania katastrofy klimatycznej a własną aktywnością w tym zakresie. I ponownie – naukowczyniom udało się w ten sposób ukazać przestrzeń dla edukacji proklimatycznej w uczelniach. Widać z kolejnych analiz, że motywowanie do działań na rzecz klimatu znalazłoby podstawy w już podejmowanych przez osoby studenckie działaniach (większość segreguje odpady, nie marnuje jedzenia, oszczędza zasoby: prąd, gaz, wodę, ogranicza stosowanie plastiku, stara się stosować zasady zrównoważonych podróży). Większość także odczuwa lęk o przyszłość związany z kryzysem klimatycznym (59,43% – 457 osób) oraz związane z nim zagrożenia, natomiast brakuje własnego zaangażowania.

Rezultaty tej części badań prowadzą prosto do **działalności uczelni wyższych w zakresie edukacji proklimatycznej**. Jak stwierdziły badaczki, dla większości studentów nie jest ona satysfakcjonująca (70,35% – 541 osób), a aż 483 osoby studenckie (63%) napisały, że problemy związane ze zmianami klimatu nie są poruszane w ogóle.

W świetle faktów, które znamy z diagnozy klimatologów⁴, to ogromne przeoczenie edukacji wyższej⁵. Można by się tutaj odwołać do tzw. dobrych praktyk: np. w szwedzkich uczelniach edukacja w zakresie zrównoważonego rozwoju (również metodyczna) jest obowiązkowa dla wszystkich nauczycieli akademickich, a zwłaszcza tych, którzy zajmują się kształceniem przygotowującym do wykonywania zawodu nauczyciela. Warto odwołać się do takich praktyk. Tymczasem polscy studenci – niezależnie od dotychczasowych doświadczeń – życzą sobie w miarę zbliżonych liczebnie grupach: wprowadzenia (34,85%, 268 osób), nie życzą sobie wprowadzenia (37,06%, 285 osób) dodatkowego przedmiotu dotyczącego kryzysu klimatycznego.

4. W.J. Ripple, C. Wolf, T.M. Newsome, P. Barnard, W.R. Mooma and 11 258 scientist signatories from 153 countries. 2020. World Scientists' Warning of a Climate Emergency. *BioScience* – 70, 1. <https://academic.oup.com/bioscience/article/70/1/100/5670749> [dostęp: 3.11.2022].
5. Jeśli większość wypowiedziujących się badanych studiuje na śląskich uczelniach (studenci Uniwersytetu Śląskiego – 32,38%, Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach – 24,84%, Akademii WSB w Dąbrowie Górniczej – 7,54% i Politechniki Śląskiej – 3,12% – łącznie: 67,88%) – to zaniechania dotyczące edukacji proklimatycznej na śląskich uczelniach.

Badaczki wskazały w tym miejscu dość znamienity wynik, stawiający wysoko poprzeczkę edukatorom/ nauczycielom akademickim: by mówić o katastrofie klimatycznej przekonująco, należy być do tego dobrze przygotowanym, trzeba wiedzieć, jakim językiem mówić, najlepiej także prowadzić takie zajęcia w interdyscyplinarnych zespołach. O tym studenci nie wspominają, piszą jednak (w części V, w opiniach) o innych metodach prowadzenia zajęć, o zajęciach konwersatoryjnych, warsztatowych kończących się jedynie zaliczeniem (tak chciałaby większość). Raport w tym zakresie staje się przypomnieniem o obowiązku uczelni w zakresie kształcenia otwartego, związanego z aktualną sytuacją, formującego osoby studenckie jako świadomych mieszkańców Ziemi przy użyciu treści i metod odpowiadających młodym. Tymczasem aż 22,24% (171 badanych studentów) zauważa **nieekologiczne zachowania i działania praktykowane** na swojej uczelni i aż 94,93% nie zna działań proekologicznych praktykowanych w innych krajach. Takimi rezultatami badaczki prowokują do refleksji związanych z tematyczną obecnością kryzysu klimatycznego na naszych uczelniach. Czy wyniki świadczą jedynie o braku zainteresowania samych studentów (prawie 23% osób studenckich zauważa działania niewłaściwe), czy również o obojętności większości społeczności akademickiej?

W ostatniej części Autorki raportu umieszczają opinie studentów nt. edukacji dla klimatu. Wiele wśród tych ciekawych uwag dotyczy formy i zawartości programowej kształcenia (wartej wykorzystania). Oto garść przykładów:

- a. Myślę, że forma terenowa mogłaby być ciekawa dla studentów. Podobnie warsztaty, wolontariat, wyjazdy edukacyjne, projekty naukowe, edukacyjne i badawcze. Uważam, że teoria jest ważna i ciekawa, ale trzeba też wyjść poza mury uniwersytetu, żeby doświadczyć, zobaczyć na własne oczy, zrobić coś konkretnego. Tak, aby wykładowca potrafił nie tylko przekazać należytą wiedzę, ale i zasiał w studentach chęć pomocy planecie na rzecz pewnych ustępstw w swoim życiu.
- b. [należałoby – B.N.S.] Wprowadzić zajęcia umożliwiające pokochanie natury takiej, jaką jest, by nie czuć się wyizolowanym przez budynki, technologię i wszechobecny beton zalewający ulice.
- c. Chciałabym, żeby była bardziej praktyczna i żeby uczelnia sama w sobie także działała w zgodzie z ekologią, a nie przeciwko niej. Samo omawianie ekowierszy nic tu nie da.
- d. Chciałabym, by ćwiczenia polegały na pracy z przyrodą. Na początku warto zacząć od teorii, popatrzeć na zmiany na całym świecie. Czyli jak przeciętnie sytuacja wygląda na przykład w Europie, Azji, Ameryce Południowej i Północnej itp. Dalej dobrze byłoby przejść do posadzenia drzew, kwiatów itp. [...].

Jak widać, badania sondażowe dr Anny Guzy i dr Magdaleny Ochwat – tym razem prowadzone wśród studentów – pozwoliły na zebranie unikalnych, kompleksowych danych dotyczących realizacji edukacji dla klimatu na poziomie edukacji wyższej. Pozwoliły wskazać rolę nauczyciela akademickiego we wspieraniu postaw proklimatycznych studentów i motywowaniu ich do działania. Na koniec warto dodać parę uwag o samej formie raportu. Mam nadzieję, że stanie się on (a może w komplecie z pozostałymi raportami badaczek) przedmiotem analiz osób decydujących o programach studiów rozmaitych dyscyplin. Dlatego cenna jest formuła zawierająca wiele tabel i wykresów wspomagających odbiór. W części zawierającej wnioski z badań Autorki podpowiadają odbiorcom, jakie wyniki osiągnęli uczestnicy wcześniejszych badań (np. uczniowie). To cenne, bo możemy czytać raport jako swego rodzaju kontinuum – wyraźnie widzimy przyczyny (zaniechania) zachowań i ich skutki. To także ułatwia wskazanie miejsca i formy edukacji dla klimatu, prowadzenia działań praktycznych w trosce o klimat – na każdym poziomie kształcenia.

**PROF. DR HAB.
WIESŁAW BANYŚ**

Instytut Językoznawstwa, Wydział Humanistyczny,
Uniwersytetu Śląskiego
Rzecznik KRASP

Przewodniczący Zespołu Bolońskiego KRASP

SAMA WIEDZA TO NIE WSZYSTKO
Komentarz do Raportu dr Anny Guzy i dr Magdaleny Ochwat
"STUDENCI WOBEC ZMIAN KLIMATU" RAPORT Z BADAŃ ANKIETOWYCH

Z przyjemnością zapoznałem się z kolejnym bardzo ważnym elementem badań dr Anny Guzy i dr Magdaleny Ochwat, który dotyczy tym razem edukacji na rzecz klimatu w uczelniach. Poprzednie badania dotyczyły edukacji szkolnej w tym zakresie. Cieszę się bardzo, że oba te badania stanowią część większego projektu dotyczącego edukacji humanistycznej realizowanego przez Interdyscyplinarne Centrum Badań nad Edukacją Humanistyczną Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach przy współpracy z EUROPE DIRECT Śląskie.

Badania tego typu – prowadzone na pokaźnej grupie (w badaniu wzięło udział ponad 1000 osób z uczelni naszego regionu), choć oczywiście jeszcze niereprezentatywnej dla całej populacji studenckiej w naszym Regionie czy kraju i zawsze wymagają zrelatywizowania do badanej próby studentów – dostarczają dużej porcji wiedzy i stanowią bardzo ważny wstępny etap do dalszych działań uczelnianych dotyczących szeroko rozumianej edukacji klimatycznej i środowiskowej. Stąd też bardzo trafny jest jeden z podtytułów komentarza Autorki: *Sama wiedza nie wystarczy*.

Takie badania są jednym z elementów przygotowawczych działań akademickich, o których mowa w podstawowych dokumentach Unii Europejskiej w tym zakresie, takich jak *Rekomendacje Komisji Europejskiej w sprawie uczenia się na rzecz zrównoważonego rozwoju środowiska*, w których stwierdza się, iż: „Podobnie jak we wszystkich sektorach w ramach kształcenia i szkolenia należy również podjąć działania będące odpowiedzią na kryzys klimatyczny i planetarny – w zakresie własnych działań, a przede wszystkim sposobu, w jaki przygotowują one uczących się do życia w przyszłości”¹. Realizują one także jedno z zaleceń Komisji Europejskiej, zalecenie 6g, mówiące o „zachęcaniu społeczności badawczej i innowacyjnej do angażowania się w formalne, nieformalne i poza formalne podmioty edukacyjne w celu wspierania edukatorów w zakresie zrównoważonego rozwoju środowiska. Wspieranie kadry edukacyjnej w projektach eksploracyjnych i badaniach związanych z zagrożeniem klimatycznym, kryzysem środowiskowym i zrównoważonym rozwojem”².

1. Zob. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX:52022DC0011>, p. 2 [dostęp: 2.05.2023].
2. Zob. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX:52022DC0011>; p. 12 [dostęp: 2.05.2023].

W podobnym tonie mówi się o szeroko rozumianej edukacji klimatyczno-środowiskowej w zasadniczym dokumencie Komisji Europejskiej dotyczącym utworzenia do 2025 r. Europejskiego Obszaru Edukacji, wskazując, iż „Tylko dzięki odpowiednim umiejętnościom i edukacji Europa może doprowadzić do trwałego ożywienia gospodarczego ukierunkowanego na transformację ekologiczną i cyfrową [...]”³. Oba te dokumenty powinny być dla nas wszystkich zasadniczym punktem wyjścia i odniesienia dla działań w zakresie edukacji w ogóle, w tym uniwersyteckiej.

Z badań przedstawionych w Raporcie wynika, że generalnie, w odniesieniu do badanej próby studentów, nie jest najgorzej, ale powinno być lepiej. Rozumiem także przedstawione analizy jako dodatkowy impuls dla polskich uczelni, by kwestie programowe związane z kryzysem klimatycznym i środowiskowym pogłębić i znaleźć dla nich odpowiednie miejsce w edukacji akademickiej. Jednym z elementów troski rektorów polskich uczelni o taką edukację jest powołanie przez Konferencję Rektorów Akademickich Szkół Polskich (KRASP) Zespołu ds. przygotowania interdyscyplinarnego kursu dla studentów polskich uczelni dotyczącego zagadnień związanych z kryzysem klimatyczno-środowiskowym (ZIKKS), do którego jedna z Auterek, dr M. Ochwat, została powołana, mnie zaś przypadła w udziale przyjemność przewodniczenia Zespołowi. Takie badania, jak te przedstawione w Raporcie, są dla KRASP i Zespołu bardzo ważne. Pokazują z jednej strony, jaki jest stan edukacji klimatycznej i środowiskowej w badanych uczelniach, a z drugiej – pokazują, jakie są postawy studentów wobec tych kwestii i ewentualnego wprowadzenia zajęć, obligatoryjnych lub nie, z tego zakresu w uczelniach naszego regionu, co zapewne niezbyt odbiega od sytuacji w innych regionach naszego kraju.

Z jednej strony, dla 76% studentów tematyka związana ze zmianami klimatu jest ważna, ale aż 65% studentów w toku edukacji akademickiej nie miało zajęć z zakresu problematyki kryzysu klimatycznego, jednocześnie tylko 13% uważa, że edukacja klimatyczna prowadzona jest na uczelniach w sposób satysfakcjonujący a 15% wiedzę na ten temat czerpie z informacji przekazywanych na uczelni. Mamy zatem dużo rzeczy do zrobienia.

3. Zob. [EUR-Lex - 52020DC0625 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#), p. 10 [dostęp: 2.05.2023].

Ważne, by wziąć pod uwagę także swoiste „napięcie programowe” między, z jednej strony, 13% studentów uważających, że edukacja klimatyczna na uczelniach jest satysfakcjonująca, a pozostałymi 87% respondentów (prawie 60% uważa, że nie jest satysfakcjonująca, a pozostali nie mają zdania), którzy twierdzą, że nie jest. Tylko bowiem 35% ankietowanych, a więc ponad dwuipółkrotnie mniej, chciałoby, żeby został wprowadzony osobny przedmiot w zakresie omawianych zagadnień. Jest to zapewne wynik poszukiwania trudnej równowagi między przedmiotami specjalistycznymi na danym kierunku studiów a przedmiotami ogólnymi, do których taka edukacja klimatyczno-środowiskowa byłaby zaliczona. Co ciekawe, prawie 60% studentów chciałoby, żeby takie zajęcia, gdyby zostały wprowadzone, były obligatoryjne.

Interesujące rozbieżności pojawiają się w odpowiedzi na pytanie o to, czy naukowcy są zgodni co do tego, że zmiany klimatu spowodowane są działalnością człowieka, i odpowiedzi na pytanie o to, czy społeczeństwo ma wpływ na politykę klimatyczną. Na pierwsze pytanie twierdząco odpowiedziało 66% ankietowanych, a na drugie pytanie – prawie 74%. Interpretacji tego stanu rzeczy jest kilka. Z jednej strony, wydawałoby się, że w obu przypadkach odsetek odpowiedzi twierdzących powinien być przynajmniej zbliżony, a z drugiej – wygląda na to, że badani wyraźnie odróżniają teoretyczny, pryncypialny wpływ społeczeństwa (abstrahując od tego, że nie ma społeczeństwa jednorodnego i jest to zawsze wypadkowa wpływów różnych grup społecznych) na politykę klimatyczną danego kraju, np. Polski, choć wówczas powinien być on jeszcze wyższy, od konkretnej polityki stosowanej przez dany rząd w danym momencie, bo traktując te dane literalnie i widząc, jak wygląda polityka klimatyczna w naszym kraju, można by powiedzieć, że procentowy udział odpowiedzi twierdzących powinien być zdecydowanie niższy.

Ten „teoretyczny” wynik dotyczący wpływu społeczeństwa na politykę klimatyczną powinien być także dodatkowym impulsem do większej aktywności obywatelskiej, w tym studentów, w tym zakresie, tym bardziej, że jak wynika z przytoczonych badań, nie jest ta aktywność szczególnie duża, bo tylko 1/5 ankietowanych (niecałe 20%) deklaruje, iż angażuje się w aktywności czy działania, które uwzględniają edukację dla klimatu, a 4/5 (trochę ponad 80%) deklaruje, iż nie podejmuje takich aktywności.

Oczywiście, odpowiedzialność za edukację klimatyczną i działania muszą być udziałem nas wszystkich, tak studentów, jak i pracowników naukowych, ale nade wszystko poszczególnych krajów, ministerstw i uniwersytetów, które powinny dostarczyć odpowiednich ram prawnych i regulacji wspierających, także finansowo, takie działania.

Nie przypadkiem przecież w przytoczonych rekomendacjach Komisji Europejskiej czytamy zalecenia dla krajów członkowskich UE, by:

1. Pilnie zintensyfikować wysiłki na rzecz wspierania systemów kształcenia i szkolenia w podejmowaniu działań na rzecz zielonej transformacji, tak by osoby uczące się w każdym wieku i ze wszystkich środowisk miały dostęp do wysokiej jakości i integracyjnego kształcenia i szkolenia w zakresie zmiany klimatu, różnorodności biologicznej i zrównoważonego rozwoju.
2. Ustanowić uczenie się na rzecz zrównoważenia środowiskowego jako obszar priorytetowy w polityce i programach w dziedzinie kształcenia i szkolenia, aby wspierać i umożliwiać sektorowi przyczynianie się do zielonej transformacji. Opracować kompleksowe i oparte na współpracy podejście do uczenia się na rzecz zrównoważenia środowiskowego, obejmujące wszystkie organy, organizacje i podmioty systemu kształcenia i szkolenia⁴.

Z przyjemnością czytamy także w tym dokumencie zalecenia i idee, z których część przyświecała Autorkom Raportu:

Wspierać instytucje edukacyjne i szkoleniowe, by skutecznie włączały zrównoważenie środowiskowe we wszystkie swoje działania i operacje, rozważając następujące środki:

- a. Zachęcać i ułatwiać skuteczne podejście całej instytucji do zrównoważonego rozwoju, które obejmuje nauczanie i uczenie się, wizję, planowanie i zarządzanie, aktywny udział uczących się i pracowników, zarządzanie budynkami i zasobami, partnerstwo z lokalnymi i szerszymi społecznościami oraz badania i innowacje. Wspieranie liderów edukacji w zarządzaniu zmianami organizacyjnymi poprzez specjalny rozwój zawodowy i doradztwo w zakresie pełnionych przez nich funkcji.
- b. Wspierać instytucje edukacyjne i szkoleniowe w opracowywaniu, monitorowaniu i ocenie strategii zrównoważonego rozwoju i/lub włączaniu zrównoważonego rozwoju do istniejących procesów i działań (np. plany rozwoju szkół, deklaracje i strategie dotyczące misji szkolnictwa wyższego). Uznać, że jest to proces długoterminowy, wymagający małych, wymiernych kroków, które są na bieżąco monitorowane i oceniane, także poprzez samoocenę instytucji.

4. Zob. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX:52022DC0011>, p. 10 [dostęp: 2.05.2023].

- c. Zachęcać i wspierać szkoły, uczelnie wyższe, placówki kształcenia i szkolenia zawodowego oraz innych instytucji edukacyjnych do udziału w programach certyfikacji ekologicznej, które mogą przynieść korzyści środowiskowe, edukacyjne i gospodarcze⁵.

W skali UE różnie to wygląda, jak pokazuje raport *Greening in European Higher Education Institutions. EUA Survey Data*⁶ sporządzony we wrześniu 2021 raport przez Henriette Stöber, Michael Gaebel i Alison Morrisroe European University Association

Spośród ponad 800 uczelni zrzeszonych w EUA w badaniu wzięły udział 372, z których 305 wprowadziło środki i inicjatywy proekologiczne.

Z powyższego raportu wynika także, że generalnie w ankietowanych uczelniach prace toczą się nad włączeniem Celów Zrównoważonego Rozwoju (SDGs) do działań uczelni w powiązaniu z innymi procesami transformacji, takimi jak cyfryzacja, włączenie społeczne oraz poprawa uczenia się i nauczania. Raport wskazuje, iż zrównoważenie środowiskowe ma już duże znaczenie dla badanych uczelni – $\frac{3}{4}$ z nich zajmuje się tym tematem w sposób strategiczny lub planuje to zrobić w najbliższej przyszłości. To także zadanie dla naszych uczelni.

W kontekście wyżej przedstawionych w raporcie dr A. Guzy i dr M. Ochwat danych dotyczących umieszczenia problematyki klimatyczno-środowiskowej w programach zajęć na uczelni jako odrębnego modułu (35%) oraz prac Zespołu ZIKKS, warto zauważyć, iż z przedstawionych w Raporcie EUA danych wynika, iż (uczelnie mogły zaznaczyć więcej niż jedną opcję):

- w 39% (55%) badanych uczelni szeroko rozumiana problematyka środowiskowa przedstawiana jest na zajęciach fakultatywnych (w nawiasie podaję za Raportem EUA dane dotyczące ekologii jako części zajęć dotyczących zrównoważonego rozwoju/SDG),
- 35% (44%) – na dedykowanych programach studiów na poziomie licencjackim i w 34% (48%) na poziomie magisterskim,
- 34% (50%) były to krótkie kursy lub mikropoświadczenia,
- 27% (57%) – dedykowane moduły obieralne dostępne dla wszystkich/większości studentów,
- 25% (61%) – rozważane w reformie programów studiów,
- 23% (45%) – wbudowane moduły specyficzne dla danego sektora w różnych dyscyplinach,
- 21% (53%) – włączone jako tematyka do wszystkich/większości programów studiów.

5. Zob. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX:52022DC0011>, 7a, b, c, p. 12–13 [dostęp: 2.05.2023].

6. Zob. <https://eua.eu/downloads/publications/greening%20in%20european%20higher%20education%20institutions.pdf> [dostęp: 2.05.2023].

Jest tutaj – przy wszystkich różnicach ankietowanych podmiotów: studenci vs uczelnie – interesująca korelacja między danymi z raportu dr A. Guzy i dr M. Ochwat i danymi z raportu EUA dotyczącymi uwzględnienia szeroko rozumianej problematyki środowiskowej na dedykowanych programach studiów na poziomie licencjackim i/lub na poziomie magisterskim: w obu wypadkach 35% i zbliżona wartość przy studiach magisterskich (34%). Natomiast w większej liczbie – 39% – w raporcie EUA zajęcia tego typu są realizowane jako fakultatywne. Oczywiście, pozostaje kwestia treści programowych, które w takim module byłyby prezentowane, oraz przeznaczonej dla niego liczby godzin, ale generalny kierunek myślenia – działania – jest podobny.

Badania dr A. Guzy i dr M. Ochwat dostarczają istotnych informacji na temat stanu edukacji klimatycznej w badanych uczelniach, świadomości studentów w tych kwestiach i ich stosunku do rozmaitych aspektów takiej edukacji i kwestii klimatycznych w ogóle. Będą pomocne dla wszystkich, którzy implementacją rekomendacji Komisji Europejskiej w szkolnictwie wyższym się zajmują.

Najważniejsze jest, żeby – trawestując Johanna Wolfganga Goethego – poznawszy już drogę, zdecydować się nią pójść.

20
23

STUDENCI WOBEC ZMIAN KLIMATU

Raport dostępny na stronach:
www.us.edu.pl
www.europedirect-slaskie.pl

Kontakt ws. raportu:
dr Anna Guzy: anna.guzy@us.edu.pl
dr Magdalena Ochwat: magdalena.ochwat@us.edu.pl

• Visegrad Fund

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Interdyscyplinarne Centrum Badań
nad Edukacją Humanistyczną

EUROPE DIRECT

Śląskie

Współfinansowane przez
Unię Europejską

Komisja
Europejska |

PRO SILESIA
BIZNES - NAUKA - SAMORZĄD

**STUDENCI WOBEC ZMIAN KLIMATU
RAPORT Z BADAŃ 2023**

 BIOSTAT[®]
MORE THAN STATISTICS